

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

*Wednesday 27th October,
2021*

The Assembly met at 09am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab e bonzour tou nou piblik ki a lekout ki pe swiv nou. Mersi pou zwenn nou ankor enn fwa pou en lazournen travay.

Bann Manm zis en pti remark lo *sitting arrangement*. Nou pe diskite dan ABC ki pli bon laranzman ki nou kapab fer pou anvi diskisyon deba lo Bidze ki pe vini.

E nou pe regarde ki mannyer nou kapab fer pou an menm tan tenir an kont COVID, e fasilite performans bann Manm, an vi ki Bidze i bezwen enteraksyon vit, fasil pou bann kestyon.

E mon envit zot, si zot annan okenn komanter lo ki mannyer nou kapab fer, pou enform zot *Leader Caucus*. E dan ABC nou pou repas lo la. Mersi. Lo nou *Order Paper*, Madanm Clerk nou a komans avek Prezantasyon Papye.

En enstan, Onorab Pillay ou annan en pwen? Ou napa ou mikro. En enstan, Madanm Clerk, nou annan en difikilte avek mikro lo sa kote isi. En enstan ...

HON SEBASTIEN PILLAY

La i marse. Mersi Mr Speaker, bonzour Mr Speaker. Mr Speaker avan nou komanse, mon ti a kontan demann ou permisyon pou mon *raise en matter of privilege*, ki mon krwar i konsiny seryezman konpromet lentegrite Lasanble Nasyonal.

Par lefe ki yer dan son ladres Prezidan Larepublik in *impugn* e fer alegasyon serye ki i annan Manm Lasanble ki *involve* dan drog.

E ki si Prezidan i annan levidans, si i annan okenn Manm ki *involve* dan okenn aksyon drog, pou li pran aksyon ek sa Manm! Akoz se li ki'n ganny elekte par Lepep Seselwa pou li pran aksyon an se ki konsern sa sityasyon drog.

MR SPEAKER

Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

I pa kapab vin dan Lasanble, fer alegasyon e ganny lese fer sa bann alegasyon dan Lasanble, ki sa i kont nou *Standing Orders* Lasanble, pou li fer en

imputation koumsa! Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Pillay. Mon a repas lo *actual wording* ki Prezidan in servi. Mon pa rapel mwan ki in fer alegasyon ki en Manm, ki Manm i enplike.

In dir, an dot mo,

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Onorab Pillay mon'n ekout ou, ekout mwan silvouple. Mon pa rapel ki in fer okenn alegasyon ki en Manm in *involve*. In dir, si Manm i *involve* dan drog, fer atansyon.

Mon a repas lo son *wording* e mon a pran konsey pou regarde si i annan okenn *matter of privilege* ki'n ganny afekte. Mersi Onorab Pillay. Bon, wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, nou *Standing Orders* i fer kler. Ki okenn dimoun ki vin dan Lasanble, ler i koze i pa kapab fer en *imputation*, ok? Prezidan pa'n zis fer *imputation* li, Prezidan in fer en alegasyon!

MR SPEAKER

Wi ou pe repete.

HON SEBASTIEN PILLAY

Prezidan Larepublik ki'n fer sa alegasyon. I serye sa Mr Speaker!

MR SPEAKER

Ou pe get ou pwen Onorab Pillay. Mersi, mon'n note, mon'n note e mon'n donn ou mon *Ruling*. Onorab Georges ou oule adres sa pwen ou? Nou a ekout ou la, ale.

HON BERNARD GEORGES

Wi Mr Speaker, avek ou permisyon. Mr Speaker mon ti a kontan, akoz Onorab *Leader Lopoziyon* in dir ki dapre *Standing Orders*, in servi sa 3 mo, dapre *Standing Orders*.

Me dapre *Standing Orders* pou li raise en *matter of privilege* i bezwen swiv *Standing Orders*. E pou sa i ti bezwen dir ou avan ki i pe al raise sa *matter of privilege*.

E dezyenmman, dezyenmman ler i raise son *matter of privilege*, i bezwen reste trankil e les ou *rule* si son privelez ki'n ganny abize *or not*. E si ou *rule* ki in ganny abize, la i pou bezwen anmenn en Mosyon pou debat.

I pa kapab dan son *matter of privilege* debat son Mosyon li menm! Mersi.

MR SPEAKER

Tou lede. Mersi, Onorab Georges mon'n note ou 2

pwen. E mon krwar dan mon repons pou Onorab Pillay mon'n swiv sa prosedir.

Donk, parey mon'n dir, mon a repas lo la, mon a deside si i annan en *matter of privilege* ki'n ganny afekte e mon a fer en *ruling*. Mersi. Madanm Clerk nou a prosede avek Prezantasyon Papye.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm e tou dimoun ki a lekout. Papye ki pe ganny prezante i;-

S.I. 97 of 2021, The Employment (Commencement) Notice, 2021. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a fer osi *First Reading Public Bills* Madanm Clerk.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *This Act may be cited as the Physical Planning Act, 2021, and shall come into operation on such date as the Minister may by notice published in the Gazette, appoint.*

This Act may be cited as The Truth, Reconciliation and National Unity Commission (Amendment) Act, 2021, and shall be read and construed as one with The Truth, Reconciliation and National

Unity Commission Act, 2018. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Nou'n fer sa 2, nou aprezan pas lo *Private Notice Question*. Madanm raporter mon a demann ou pou apel Minis ki pou pran *Private Notice Question*. *Thank you.*

Bonzour e byenveni Onorab, Minis Antony Derjacques ki pe pran kestyon lo lapar Minis pou *Public Administration*.

E nou osi swet la byenveni Mrs Margaret Bonne Direkter Zeneral *Human Resources and Administration* dan *President's Office*. Nou a pran *Private Notice Question Leader* Lopozisyon, Onorab Pillay ou kestyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis e bonzour tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker, eski Lasanble i kapab ganny lenformasyon lo bann nouvo sanzman lo saler e *allowance* ki bann Minis lo *Cabinet* i gannyen? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis ou repons.

MINISTER **ANTONY**
DERJACQUES

Mersi Mr Speaker. Bonzour tout a 'lekout, bonzour *Leader of Government Business*. Bonzour *Leader of the Opposition*. Bonzour tou Onorab.

Mr Speaker an sa ki refer avek saler, napa okenn sanzman dan saler Minis. E Mr Speaker mon ti a kontan dir ki saler Minis i ganny gouvernen par en Lalwa ki apel *Minister's Emoluments (Amendment) Act, 2013*.

E ladan i annan bann *band* ek bann *steps*, bann *band* pou bann Minis i 17 e tou Minis i ankor lo *step 1* ziskan ler zot fer 1an, ouswa plis, zot kapab mont lo *step 2*. E sa pa ankor arive.

Mr Speaker sa saler i egzaktaman parey saler *Leader of the Opposition*. E akoz sanzman dan saler i pou bezwen en amannman, tou bann Onorab enkli *Leader of Opposition* i devret konnen ki sel fason ki i annan en sanzman, se ler Lalwa i ganny sanze dan sa Lasanble. E sa pa ankor ganny fer.

Mr Speaker an sa ki konsern okenn sanzman *allowance*, sa i ganny gouverner par bann *Ministers terms and conditions of service*. E keksoz ki'n sanze i *comme swivi*;

Premyerman i annan en *entertainment allowance* ki R5 mil par mwan. Sa i pou bann

Minis ler zot resevwar zot koleg Minis ouswa bann *VIP*, sorti deor, ouswa bann Anbasader ki plase isi, zot kapab anmenn sa bann viziter en *official lunch, dinner*, en keksoz koumsa.

Sa *entertainment allowance* i sorti 5 mil e resaman in ariv 7mil5 par mwan pou sak Minis.

Mr Speaker en keksoz ki nouvo, se *annual clothing allowance* 18mil, ki fek ganny entrodwir. Sa i pran kont, ki prezan i annan sanzman dan ki fason bann Minis deplizanpli ek Manm Lasanble i abiye.

Deplizanpli nou komans met bann *suit*, nou komans vin pli formel, nou komans al met bann lenz ek annan bann *behavior* ki la oter e ki reflekte stati bann *Leaders*, enkli Manm Lasanble ek Minis dan en fason enternasyonal.

Alor koman zot tou zot konnen, en *suit* si ou al aste enn dan en laboutik an deor pou kout apepre R10mil. Si ou fer koud enn isi lokalman ou kapab pey apepre R5 a R6 mil pou en *suit*.

Alor zot in konsidere ki 18 mil i kapab kouver 2 *suit* pou en lannen antye pou enn nou bann *Leaders*. An sa ki konsern *Housing Allowance*, sa i nouvo, solman i ganny eksplike *comme swivi*.

Oparavan i annan en alokasyon pandan bokou lannen ki sak Minis i kapab ganny *up to* R25 mil pou son sekirite. Sa i kouver tou laspe sekirite kot li.

Me i annan Minis osi ki napa lakaz e alor en pti amannman in ganny fer, ki si ou pa pe servi sa 25mil pou sekirite, e ou napa en lakaz e ou pe lwe en lakaz, sa Minis i kapab servi sa 25mil, *up to* 25 mil pou li lwe en lakaz, pou li reste ladan, tan ki i ankor Minis.

Savedir napa okenn nouvo 25 mil. I *budget neutral*, i zis ki sa larzan ti la pou sekirite e sa larzan prezan an plis i kapab ganny servi, si i pa pe ganny servi pou sekirite, i ganny servi pou *rent* pou sa lakaz sa Minis, parey par egzantp bann Ziz zot ganny en *housing allowance* R25 mil par mwan.

Solman Ziz an plis ki sa i kapab ganny bann konsiderasyon sekirite osi. Mr Speaker, en lot pti sanzman ki'n arive, se ki sak Minis pou bokou lannen in ganny sa privez pou zot fer en *annual medical checkup overseas*.

E ou ti ganny peye pou *subsistence* pou 3 zour. Sa in *increase* sorti 3 zour pou vin pou 5 zour.

Akoz bann Minis in konstate ki ler zot al dan en

Lopital, enn;- i pran plizyer erdtan pou *travel*,

2) kot bann Lopital i dir zot fodre zot pa bwar okenn keksoz e pa manze pou apepre 12 erdtan.

Apré normalman en *medical check* ki konplet, i pran apepre minimonm 48 erdtan. E apre sa ou esper en pe letan pou ganny rezilta. Pou gete si i annan okenn keksoz an plis ou bezwen fer.

Alor ler nou'n konte, nou'n vwar ki nou bezwen azout en zour an plis pou ou pa manze e pou ou organiz ou pou al Lopital.

E en zour an plis ler ou sorti Lopital ou esper rezilta. Si par egzantp ou bezwen annan en tretman pou en keksoz ki'n ganny dekouver dan sa 48erdtan, ki ou'n pas dan tou sort tes posib.

Alor sa *subsistence allowance*, savedir i pey ou manze avek lotel, i vin 2 zour an plis, i sorti 3 zour i vin 5 zour.

E finalman Mr Speaker, en keksoz ki nouvo, se R10 mil pou sak lannen pou en Minis, pou son *medical* lokal, *medical, dental* avek pou lize.

Savedir sa i kapab ganny servi si sa Minis i al dan okenn klinik prive, ouswa i al sanz en linet, ouswa i al fer en *dental checkup* ki ase ser Sesel.

Alor i vin R10mil, Mr Speaker prenon kont ki sa

kestyon i lo bann *allowances* pou bann *Leaders* e bann Minis, mon ti a fer zot osi apresye ki, par egzanp pou *Leader of the Opposition* ki lo lalis Protokol i tonm zis apre pou Minis.

E son saler i ekivalan avek pou Minis. Son *clothing allowance* anyel, i osi R18 mil, la aprezan. Son telefonn i R6 mil par mwan. Pou en Minis i ankor R4 mil par mwan.

Apre son *fuel allowance*, an plis ki en loto avek son *chauffeur*, *Leader of the Opposition* i ganny R8mil par mwan pou son *fuel allowance*. Mr Speaker sa i bann larepons. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay ou annan siplemanter?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mersi Minis pou sey anmenn mwan zistifye parmi bann Minis. *Leader* Zafer Gouvernman lot kote i parey mwan menm i ganny egzaktaman parey sa ki mon gannyen. Me kontrerman avek le 2 *Leaders* dan Lasanble, tou sa ki nou gannyen se Lasanble ki kontrole.

Par egzanp nou 'entertainment' se nou fer *claim* atraver Lasanble e Lasanble i konnen ki *claims* ki mwan mon'n fer. An sa ki konsern *fuel* R8000 mon pa

tro, tro okouran sa enn. Me selman tou *claims fuels* ki nou fer, nou fer li anba loto ofisyel ki mon annan, ki mon servi li zis pou bann fonksyon ofisyel.

Sekirite nou *claim*, nou pey en dimoun pou fer sekirite. So la aprezan Minis pe ganny *housing allowance* R25mil e Gouvernman pe donn li sekirite, ou pa kapab dir mwan poudir Gouvernman pa pe donn li sekirite. Gouvernman pe donn li sekirite.

So saler Minis in mont en valer R25mil la. Dezyenmman ou pe donn li R10mil ki mwan mon pa gannyen, ki personn pa gannyen pou fer *local medical*. Mwan mon al pas la kot dantis Gouvernman, ouswa mon al kot dokter Gouvernman ler mon malad.

I a fer R35mil an plis ki Minis pe gannyen prezan la, so (oule konn mon kestyon Onorab Henrie espere mon ava demande) *ok?*

Mon ti ava kontan konnen Mr Speaker, sa bann logmantasyon ki zot pe fer atraver en kad administrative, eski zot pa krwar ki koman bann Minis, Lasanble in kit tou keksoz parey i ete i pa'n pa'n sanz naryen li, *as far as I know* - menm koupe tou. Menm koupe pou Manm Lasanble, pou travay lezot landrwa.

Eski zot pa krwar poudir i ankor en pe tro boner, nou annan problem ekonomik ki nou pe pas ladan, sa zafer ensiste pou met palto zis pou nou kapab, pou ogmant 'clothing allowance.'

E la mon tande Minis pe ganny *housing allowance* ki ler ti annan provizyon pou menm donn en Speaker *housing allowance* ou kote dan Lasanble ti refize mon krwar set aköz *allowance*, ti pou al pou Speaker Prea sa letan.

Konmsi eski ou pa krwar poudir sa i donn en move zimaz en nouvo Gouvernman ki pe koz nou tou pran serten sakrifis pandan letan ki nou pou pe pas dan difikilte? Sa i mon premye kestyon.

E mon dezyenm kestyon lo sa size lakaz, eski ou pa krwar ki sa R25mil i kapab ganny enterprete ki Minis pe ganny en *part rental* R25mil pou lakaz, e en Seselwa ordiner i bezwen mars an de, marse ale vini e menm pa kapab ganny en *part rental* R2000 pour lakaz? Eski ou pa krwar sa i kapab donn en move enterpretasyon la deor? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER **ANTONY**
DERJAQUES

Mr Speaker sa *statement* ki annan en nouvo R25mil pou pey lakaz Minis i fo. Parey mon fini eksplike sa R25mil ti la pandan plis ki 10an e i kapab ganny servi pou sekirite. Solman i annan Minis, i annan 3 ou 4 Minis ki napa lakaz ki pe lwe, e zot landrwa kot zot ete zot ti flat i pa *secured*.

Alor ler nou'n konsilte avek tou bann lenstitisyon, enkli *Attorney Zeneral*, nou'n konstate pou nou kapab ganny en lakaz ki *secure*, ou kapab sorti sa 3 Minis sorti kot zot ete, kot zot napa sekirite zot servi sa menm R25mil pou zot al dan en lot landrwa kot i ganny en lakaz ki *secured*.

Savedir i vin sa menm lakaz, sa menm 25mil dan en nouvo lakaz. Savedir ki'n arive se zot in azout an plis ki servi sa menm larzan pou sekirite, ou kapab azout servi li pour lwe en lakaz ki *secure*.

Parey mon'n dir napa okenn larzan an plis ki pe ganny donner. Sa larzan i deza dan Bidze. Mon a donn en legzanp. Si i annan en Minis deza i annan son lakaz parey sa lot 10 Minis zot pa pe *rent* lakaz - sa 25mil i kapab ganny servi zis pou sekirite. Savedir par egzanp en *fence*, en baro, ouswa en dimoun ki ganny plase kot lakaz koman sekirite ouswa i kapab ganny

...

HON SEBASTIEN PILLAY*(Off-Mic)***MR SPEAKER**

Onorab Pillay les Minis reponn silvouple! Mersi.

MINISTER ANTONY DERJAQUES

... ouswa i kapab ganny servi pou pey en Lazans Sekirite pou vey sa lakaz ouswa menm pou fer laranzman avek Lapolis, kot Lapolis i ganny sa larzan 25mil e i stasyonn bann zofisye.

I depan lo ki Minis i anvi fer koman en endividi. Sel keksoz ki ti manke ladan, se ki ti annan sa plizyer Minis pe reste en landrwa kot napa sekirite e zot napa lakaz. Alor nou'n determinen ki avek *advice DPA, Attorney General* ou kapab servi sa menm 25mil pou ganny en *secured location* e ou kapab pey *rent sa secured location*.

Savedir napa okenn larzan an plis. Sa larzan in fini dan Bidze. Sa larzan in la dan Bidze tou bann Minis dan Gouvernman *US* oparavan, sa larzan pa'n ganny okenn *increment* e napa okenn larzan an plis ki pe ganny servi pour plezir bann Minis.

Mr Speaker an sa ki konsern Lalwa, tou bann *allowances* enkli pou *Leader Lopoziyon* i ganny fer dan en

fason *administrative*;- par egzanp bann *constituency allowances*, bann *entertainment allowances*, bann, *mobility allowances* si i gannyen.

Tousala i ganny fer anba bann direksyon administrativ. Solman pou saler i ganny anba en Lalwa spesifik ki nou tou nou konnen.

Mr Speaker parkont wi Gouvernman in pas atraver e i pe pas atraver en kriz ekonomik e Gouvernman pe reform lekonomi. E parey Prezidan in dir yer swar, nou pe fer tou pour tou.

E tou bann siny parey Prezidan in eksplike, i pozitiv e nou pe target pou nou kapab ed plis dimoun ki posibil, nou pe ankouraz zot pou antre dan travay.

Nou pe fer sir ki lekonomi pe *grow*. *Welfare* i ankor la, *means testing* i ankor la, e nou pou regard tou nou bann dimoun i nou konsider ki i tonm anba en problem ekonomik, nou pou soutenir zot parey nou ti pe fer pandan sa lannen annantye. Napa naryen ki nou pe fer dan en fason negativ, tou keksoz pe ganny fer byen. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay ou'n lev lanmen, parey nou'n fer dan tou bann sesyon mon permet

ou en klarifikasyon lo larepons ki Minis in donnen si i annord avek ou kestyon siplemanter.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mon klarifikasyon pou annord avek mon kestyon siplemanter. Mon krwar ki Minis ti ava byen ki zot revwar sa lapros ki zot pe pran vizavi sa *security allotment* ki zot gannyen.

Avek Lasanble *currently* Mr Speaker - mon pou servi legzanp Lasanble si ou permet mwan - nou tou bann *Leaders* dan Lasanble i ganny en *security allotment* parey bann Minis. Deputy Speaker i gannyen, *Leader Government Business* i gannyen, mwan mon gannyen e ou, ou gannyen.

Me ki manner i ganny fer i se ki swa nou pran en *individuals* pou fer vin nou sekirite, swa nou ale nou pran en endividi pou fer nou sekirite. Si ou pou al met *camera* kot ou sa *camera* i reste propriyete Leta. E ler ou sorti dan sa pozisyon ki manner Leta pou *recoup* sa *camera*.

Si ou pou met en miray kot ou, sa miray i propriyete Leta, akoz i ganny fer ek larzan leta e ki manner ou pou *recoup* sa miray? So sa larzan sekirite pa sipoze *transferable* pou li al dan *housing*.

MR SPEAKER

Onorab Pillay ou pe antre dan en deba la silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

... mon kestyon Mr Speaker.

MR SPEAKER

.. pas lo ou klarifikasyon. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Non, Mr Speaker mon bezwen etabli baz. Akoz par egzanp Lasanble la mwan mon kapab *save* larzan atraver mon sekirite *allotment*, akoz nou'n pran zis en dimoun koman sekirite. E sa ti en fason pou kapab *save* larzan.

Akoz Lapolis parey Onorab Ramkalawan ti deza demande, i kapab *provide* sekirite pou bann dimoun ki dan *Cabinet* ouswa *wherever*. Me sa ki pe arive la se ki Lapolis pou *still provide* sekirite, me sa 25mil pou ganny servi pou *housing* - ki vadir ki Minis i ganny R25mil pou *housing*.

E ki ler nou ti vot sa Bidze malgre ki Konstitisyon i dir sa *line item*, sa laliny dan Bidze anba 'Operation' Act e anba sa Minister i kapab varye son alokasyon ladan, mwan mon krwar i *anti-administrative* dan lapros ki zot pe pran, pou reservi sa 25mil.

So eski Minis i pare pou revwar lafason ki zot pe *allot* sa 25mil? E ki si bann Minis i bezwen bann landrwa pli *secure*, Gouvernman rod en fason pli prop, pli kler pou donn sa bann Minis en landrwa pli *secure*.

E apre sa *allotment* sekirite i a reste parey ki i ava reste parey pour ti dimoun, eski Minis i pare pou konsider sa? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi pou ou klarifikasyon. Wi Minis.

MINISTER ANTONY DERJAQUES

Mr Speaker *Leader* Lopozisyon pe spekile, aköz sa pa ankor ganny met an aplikasyon. Sa ki'n ganny fer kler par tou bann lenstitisyon, enkli *DPA* avek *Attorney General's Office* si ou servi sa 25mil pour tou lede;- par egzanp ou pe lwe en lakaz e sa lakaz i *secure*, ou pa kapab al par lao R25mil. R25mil i total, i dan ou Bidze e pou napa Bidze pou servi menm R1 an plis. Total i R25mil.

I annan preske tou Minis pa ni pe servi sa *security allowance*. Par egzanp mon a devwal pour mwan mon pe servi lo sa 25mil zis R1200 pou mwan kapab ganny en *rapid response*, si i ariv okenn keksoz kot mwan. Setou.

Savedir tou le mwan Gouvernman pe fer *savings* 23800 tou le mwan pou mwan. Mon pa pe sorti. Si mon ti napa en lakaz, si mon ti pe lwe kot mon reste ti ava reste mon 23200, mon ti kapab lwen en lakaz ki *secure*. Solman i pa aplikab. Alor pou mwan mon mazinon mon pou reste dan menm sityasyon.

Parey mon'n dir i annan Minis ki napa ni lakaz e zot pa dan en landrwa ki *secure*, zot travay i merit parey *Leader* Lopozisyon sekirite par lanatir zot travay ki zot fer. E in ariv en pti amannman administrative apre en kantite konsiltasyon.

Bann Minis i lwe en lakaz pa pe servi en sou an plis ki dan Bidze ki'n fini ganny *allocated*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi mon pran kestyon siplemanter bann Manm an lord ki zot in lev lanmen. E mon pou pran sa ziska 10er, aköz i annan en lot kestyon pour sa peryod la. Mersi. Zot a konpran mwan ki nou bezwen obzerv limit letan. Mon apel Onorab Wavel Woodcock pou son kestyon.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Minis, saler 53,652 par mwan *Fuel allowance* R8000 par mwan

Allowance telefonn R6mil
par mwan

R29mil pou sekirite par
mwan

3mil *Committee*
Allowance

17mil *Constituency*
Allowance,

Charges R20mil par
mwan

R20mil par mwan pou
konsiltan

Clothing allowance
R10mil

E lezot benefis parey loto,
drayver, *hospitality allowance*
R5666 par mwan, *clerk, health*
insurance, sekreter, personal
assistance. Tousala benefis ki
Leader Lopozisyon i gannyen.

MR SPEAKER

Ou pe demann ... ?

HON WAVEL WOODCOCK

Minis?

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab Pillay silvouple.
Silvouple, silvouple arete.

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab Pillay si mon pe
demann ou pou aret enteronp
Lasanble ankor enn fwa. Si ou
annan en keksoz ki ou anvi
klarifye ou kapab lev ou
lanmen e demann mwan

permisyon e si mon annan
letan mon a kapab donn ou
klarifikasyon.

Mersi. Onorab Woodcock
nou kestyon i lo saler Minis,
mon apresye, mon apresye ki
ou pe fer konparezon me
selman *get to the point !* Mersi,
thank you.

HON WAVEL WOODCOCK

Mr Speaker ou pou konpran
mon kestyon ok. Ladan menm
i ganny R17mil *constituency*
allowance, i napa en distrik.

Minis mannyer mon pe
gete *Leader* Lopozisyon
Onorab Pillay pe ganny plis ki
en Minis, anviron R25mil an
plis benefis ki en Minis pe
gannyen ozordi.

In toultan annan
konsern lo *current salary grid,*
kot in annan plizyer defayans
Minis Finans in deza fer
resorti sa e menm Prezidan.

I annan *PS* ki pe ganny
bokou plis ki Minis pe
gannyen. I annan *CEO* ki pe
ganny plis ki Prezidan. E
Leader Lopozisyon pe ganny
bokou plis ki en Minis, eski
Gouvernman pou reviz *salary*
grid pou re kadre saler e bann
reminerasyon dan sekter
piblik?

Mon dezyenm kestyon,
eski Minis i kapab konfirmen
ki ti annan en lanvlop gri ki ti
sorti kot larme tou le mwan
dan lepase, pou *top up* saler
bann Minis *US?* Onorab

Cosgrow ti dan *Cabinet* avan petet i kapab konfirm sa pou nou.

(APPLAUSE)

HON WAVEL WOODCOCK

Mon trwazyenm kestyon, san lepase semen in ganny fer pou Minis, La Misère, Konsolasyon, Pointe Larue, miray eksetera. Eski i annan okenn Minis dan Gouvernman *LDS* la ki Gouvernman in fer okenn semen pou sa bann Minis? Mersi bokou.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi pou kestyon. Mersi pou kestyon Onorab Cosgrow pa la pou reponn kestyon dan Lasanble. Minis ou a reponn kestyon ki Onorab in poze.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

En lenstan. Ki *point of order* ou annan, dir mwan ki *Order* ou annan Onorab Pillay?

Si non, si oule klarifikasyon mon a dir ou esper Minis donn son larepons

HON SEBASTIEN PILLAY

...non Mr Speaker mon krwar mon bezwen ...

MR SPEAKER

... e apre si oule klarifye en keksoz an relasyon avek *ou* pozisyon ki ou krwar in ganny mal *stated*, la mon a donn ou permisyon. Les Minis reponn sa kestyon avan. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon pou fer li la? Akoz i an relasyon avek mon pozisyon ki'n ganny mal *stated* la.

MR SPEAKER

Wi. Minis? Les Minis donn son repons.

MINISTER ANTONY DERJAQUES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker apre midi mon pe vin lo en amannman lo *Truth And National Reconciliation, Bill*.

Solman mon rapel devan *Truth Commission* letan Brigadye Leopold Payet ti ganny kriye, e i ti koz laverite ler i ti di ki tanzantan Komandan-an-Sef ki ti Prezidan ti demann li pou anmenn bann lanvlop larzan *State House*.

Parfwa i ti dir ti annan enn 150mil, parfwa i ti anmenn bokou plis. E ler i ti ganny demande akoz ki i ti anmennen, i ti dir ki son Komandan-an-Sef ki ti Prezidan sa letan *US*, ti dir li anmennen. E li koman en Solda, en Brigadye i ti anmennen.

Mr Speaker lo *salary grid* wi, bann *PS* zot *package* i bokou plis lo zot saler avek zot *allowance* ki en Minis. Pou Minis i mwens. An sa ki konsern bann *CEO*, i annan bann *CEO* ki ganny saler 71mil, i annan ki ganny mwens. Solman ansanm ek zot *allowance* i bokou plis.

Parfwa i de ouswa 3 fwa plis ki en Minis. I depan lekel sa *CEO* spesifik. I annan ki gannyen sa bann sonm, i annan ki ganny en pe mwens. Mr Speaker si ou get dan *Cabinet* wi, i annan en kantite Minis i sorti direktman dan biznes. I annan ki ti avoka e i annan ki ti travay *offshore*, i annan ki ti pe travay avek bann Lazans ek bann gran lakonpanyen prive.

Preske tou Minis, plis ki 80poursan Minis in fer en gran sakrifis, an sa ki konsern saler avek *allowance*, e sa i vre. Mon pa pe dir ki zot pa satisfè avek sa ki zot pe gannyen, mon pe zis *state* e *fact* ki zot, zot sorti preske tou kekfwa zis 10poursan ki ti dan sekter piblik.

E nou tou nou konnen ler ou en *successful businessmen* ouswa profesyonnel ouswa si ou ti pe ganny petet koman en Direkter ouswa en *manager* dan enn bann lakonpanyen *top* Sesel, ou saler ek ou bann benefis i bokou plis ki sa ki en Minis i gannyen.

Alor pou anmenn sanzman dan sa pei, pou anmenn program e *manifesto* *LDS* parey Prezidan in demande e in ganny elekte lo la, en kantite Minis, e en kantite *MNA* in fer sa sakrifis pou zot ed zot pei fer sa transformasyon pou benefis tou Seselwa. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Woodcock mon pe demann ou pou pa monopoliz kestyon, akoz nou annan lezot Manm ki annan dwa poz zot kestyon zot osi. Si pou annan en klarifikasyon fer li la vitman les Minis fini fer son repons. Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Minis mon santi ki *Leader* Lopozisyon pe target entegrite nou bann Minis.

MR SPEAKER

Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Ok mon al lo kestyon. Minis eski ou kapab dir nou si i annan okenn Minis *LDS* ki'n akimil plis ki 50 bout later? Mersi bokou.

MR SPEAKER

Onorab mon pa tro krwar si sa i ariv lo size sa kestyon. Minis

ou kapab reponn vitman silvouple.

MINISTER ANTONY DERJAQUES

Mr Speaker i fer mwan gran plezir pou dir avek tou dimoun ki pandan sa lan, napa okenn Minis ki'n ganny akize, menm lo *Facebook* pou okenn akt koripsyon *whatever*.

Tou dimoun, tou Minis zanmen in ganny menm en sel lakizasyon e sa i montre ki nou siport program Prezidan kont *corruption*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay mon pe sey fer tou mon mye pou permet bann manm ganny zot privez pou demann en kestyon.

Mon pe demande ki napa person ki monopoliz kestyon. Sa ki mon pe demande ki ou fer, si ou krwar Onorab Woodcock in fer en *statement* anver ou ki pa korek ki pa vre, korize e setou silvouple. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mon pou swiv ou gidans ki ou'n donnen. Mon oule fer kler ki Onorab Woodcock fodre pa ou *mislead* Lasanble *when it comes to* pozisyon Lofis *Leader* Lopoziyon.

Tou sa ki i annan anba sa lofis la ozordi i sa ki mon'n vin zwenn la ki *Leader*

Lopoziyon avan ki Prezidan aktyel ti pe gannyen, premyerman enn.

E dezyenmman tou sa bann sif ki ou'n nonmen zafer *clerk* sa bann dimoun i bann anplwaye Lasanble e zot ganny peye atraver Lasanble. Pa vin larzan dan mon kont pou mon pey zot. So pa *mislead* popilasyon, akoz ou osi ou annan en *clerk*, ou osi ou ganny *constituency allowance*, ou osi ou ganny *allowance* Komite! So pa vin fer sa!

E dernyen Mr Speaker, i pa'n okenn mon lentansyon pou vin enfekte lentegrite okenn Minis *LDS*! Mon pa'n atak okenn Minis dan Gouvernman *LDS*! Mon koz lo klarifikasyon lo sa bann *allowances*. Minis in swazir pou vin servi mwan koman en konparezon. Mon napa probleman ek sa mwan.

MR SPEAKER

Ou'n fini fer ou pwen?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon'n fini fer mon pwen Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

So ou war ki mon pe demande se ki annou *être* fran, e nou donn lenformasyon Lasanble. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Bon mon pa pran kestyon onorab Adelaide. E silvouple annou gard kestyon lo size kestyon orizinal.

HON FRANCOIS ADELAIDE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis avek madam. Bonzour tou Onorab.

Minis mon tandé, ler mon'n ekout ou mon konpran poudir i annan en larzan dan sa R25mil ki i vin propriyete Gouvernman *once* ki ou fer en miray ouswa en baro.

Eski oparavan bann Minis ki ti la ki'n servi sa larzan pou fer baro sepa miray, eski zot in rann sa larzan? E ouswa eski Gouvernman pe deza fer bann prosedir pou gete si sa bann miray, e sa bann baro in ganny fer avek larzan Gouvernman e fer sa bann Minis rann sa bann larzan?

Dezyenm pti kestyon Minis, petet mon tann en ta isi laba tirayman, konbyen larzan en *Leader* Lopozisyon i gannyen tou ansanm? Mersi.

MR SPEAKER

Sa dezyenm pwen i pa relevan avek kestyon ki lo *Order Paper*. Minis silvouple ou a adres kestyon Onorab Adelaide an sa ki konsern sa ki Minis in gannyen?

MINISTER ANTONY DERJAQUES

Mr Speaker sa kestyon i en kestyon legal, aköz si sa larzan i ganny servi par egzant pou fer en *fence* ouswa en miray, pandan ler ki Minis pe servi sa 25mil ki'n *allocate* avek li legalman dan son term servis pou Larepiblik, i fer sa miray, mon krwar pa ki Leta ler in sorti koman Minis i kapab vin pran sa miray leve al avek.

(laughter)

MINISTER ANTONY DERJAQUES

Sa miray i reste la e sa ti ganny fer an bonn fwa, *tiers de bonne foi*, e sa Minis mon krwar i reste avek sa benefis. I parey si ou'n al *entertain* ou'n manze ace sa Anbasader ou'n manze e le ou fini koman Minis ou pa kapab rann bann manze ki ou'n fini manze.

Alor mon krwar ki si ou fer en striktir sekirite, ou fer en *fence*, ou fer en pti *kiosk* pou sa gard sorti dan *Seychelles Police* pou ler lapli i tonbe i la obor baro pe veye, ban Minis dan lepase pan bezwen rann baro. Zot pa'n bezwen rann sa *fence*.

Sa ki pou arive a lavenir nou koman bann nouvo Minis nou ava demann *Attorney Zeneral* avek *DPA* osi leklersisman solman koman

en avoka mon a dir ou en striktir ki'n ganny batir avek konsantman, avek en fon ki'n ganny *allocated* atraver Gouvernman ek *National Assembly* sa alokasyon in ganny fer dan *Consolidated Fund*.

Mon krwar pa ki ler sa Minis i sorti dan 1an, dan 3an ouswa dan 10an, si i ganny re elekte ankor anba parasol Prezidan mon krwar pa si sa miray pou retourn pou Gouvernman. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Mon a pran kestyon Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis. Ozordi i gou dan Lasanble bomaten. Zot in byen aranz zot e byen aranz zot!

Mr Speaker,

(Interruption)

HON WALLACE COSGROW

Les mwan koze. Mr Speaker

(Interruption)

(laughter)

MR SPEAKER

Ou annan kestyon Onorab Cosgrow?

HON WALLACE COSGROW

Mr Speaker ozordi nou'n tann en pake zafer dan Lasanble ki Minis in vin dir nou, ek bann Onorab pe sey defann, mon anvi fer kler detrwa keksoz apre mon *proceed* lo mon kestyon;-

Mr Speaker sa vot e nou'n toultan ganny dir koman en ansyen Minis nou'n toultan ganny dir, sa vot sekirite in toultan pou met en *static security officer* kot ou lakour.

Mon konnen dan lepase in deza annan Minis ki'n demande eski nou kapab servi sa pour *security purposes*;- par egzanp miray, lot e *Cabinet Office* ti dir kategorikman non!

Mwan koman en ansyen Minis e Lepep Seselwa i bezwen tande sa, mwan koman en ansyen Minis premye semenn mon ti vin Minis en zofisye *PSSW* ti vin dan mon biro e mon ti dir li apre ki i ti'n fini koz ek mwan, mon dir li msye mwan mon pa bezwen sekirite. Mon *ok*. Tou mon miray, *whatever* ki mon'n fer, mon'n fer dan mon pos!

(Interruption)

HON WALLACE COSGROW

Se ...

(Interruption)

HON WALLACE COSGROW

... mon fer dan mon pos!

(Interruption)

HON WALLACE COSGROW

Mr Speaker mon kestyon-

MR SPEAKER

Kestyon *please*. Yes?

HON WALLACE COSGROW

Mon kestyon i Minis eski ou pe dir nou sa *extra clothing allowance* ki Minis i gannyen R18mil par lannen, i al *over and above* sa ki *PSO* i donn li ler i *travel*, pou li kapab aste son bann lenz, pour li kapab *attire* li byen pour li kapab vin - parey ou pe dir bann Minis parey ek larestan lemonn la. Eski i ganny an plis?

Minis dezyenm kestyon, ki manner sekirite bann Minis prezan kot lakour i ganny *provided*, si zot pe servi sa R25mil pour zot pey lokasyon lakaz? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis ou repons.

MINISTER ANTONY DERJAQUES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker ler ou ekout *Truth and National Reconciliation*, i annan bann lakizasyon ki bann Minis *US* - i annan ki'n

ganny 10 kare later. I annan ki'n pran larzan ki'n pran miray. I annan ki'n fer lakaz. E sa i ava dan en rapor.

E nou ava esper sa rapor e sa target i lannen prosenn an Out ki i ava annan bann rapor ofisyel. Selman si ou ekout bann temwen ou ava war e pei i angaze pou dekouver kwa ki'n arive dan lepase.

Sa ki mon pe dir la se ki bann Minis *LDS* parey mon'n eksplike, sa R25mil i pou sekirite. E i annan plizyer Minis napa lakaz e pou zot ganny en lakaz avek sekirite, par egzantp avek en *fence*, avek en *kiosk* deor, kot kekfwaw en Lapolis i kapab bon stasyonnen aswar, ouswa ler Minis i lo *overseas mission*.

Sa menm 25mil pa en lot 25mil. Sa menm 25mil ki'n fini ganny *allocate* ki dan Bidze, ki Lasanble in vote, in donn pou sak Minister *provide* sa sekirite pou Minis, zot tou zot ti vot lo la. Menm *US* mon krwar ti *abstain* ouswa ti vot an faver Bidze.

Dan sa Bidze ti enkli sa 25mil. Prezan sa 25mil pou sa detrwa Minis i ganny servi pou *secured housing*. Napa nanryen an plis ki'n ganny mete. Napa amannman avek *Consolidated Fund*. I sa menm 25mil ki Lasanble ti aprouve lan pase.

Mr Speaker sa R4500 ki Minis pe refer avek, i li menm

li ki pandan plis ki 15an ti'n ganny *allocated* e zanmen in deza ganny revi. Parey mon'n eksplike ler nou'n ganny bann nouvo madanm Minis, msye Minis, lontan bann Minis ti met kitennge.

(laughter)

**MINISTER ANTONY
DERJAQUES**

Ti met semiz lanmans kourt. *Safari suit* ti ganny servi *State House*. Be prezan nou pe viv dan en lemonn ki modern. Bann *MNA* ek bann Minis *officially* ler zot *greet* zot *counterpart*, Minis sorti dan en pei deor *L'Angleterre, Nigeria* nou tou nou met en *suit* en palto, nou pe ogmant nou standar dan Lasanble. Nou pe ogmant nou standar koman Minis. Alor en palto konmela enn pou kapab kit Sesel pou kout apepre R7mil, an deor, R8mil.

Alors sa *allowance* 4500 nou'n azout R18mil par an, par an, pa par mwan - R18mil pou ou kapab koud enn ouswa 2 *suit* lokalman ouswa aste ler ou *travel*, pou ou kapab annan en palto Manm Lasanble.

Alor sa i strikteman pou nou kapab travay a sa nivo ki i pep Seselwa i ekspekte avek son *MNA* avek son Minis, ki nou byen abiye. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Onorab Georges, - *ok* mon war ou pe lev lanmen, koman *Leader* Lopoziyon, *Leader* Biznes Gouvernman nou ti diskite pwen ki ou a kapab ganny en dernyen kestyon lo *Private Notice Question*.

Mon pou pran kestyon lezot Manm;- lezot Manm wi, si ou pou klarifikasyon en pwen klarifikasyon lo sa ki ou'n dir akoz i annan lezot Manm ki pe espere pou demann en kestyon. Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr speaker mon bezwen *raise* en *matter of privilege* koman *Leader* Lopoziyon. Mwan ki'n anmenn mon *PNQ* e *Leader* Zafer Gouvernman ki pou ganny dernyen kestyon lo mon kestyon?

MR SPEAKER

I pe ganny kestyon koman en Manm.

HON SEBASTIEN PILLAY

Non, be non, be ou fek dir la! Ou fek dir poudir ou'n diskite pou donn li dernyen kestyon! *What is this?*

MR SPEAKER

Wi, i pou gannyen. Onorab Cosgrow ou klarifikasyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

En lavi a sa...

MR SPEAKER

Mon pa'n war okenn privilez ki'n ganny abize. Onorab Cosgrow ou kestyon.

HON WALLACE COSGROW

Wi, mersi Mr Speaker en pti klarifikasyon. Minis eski ou bezwen kler, eski sa 18mil i *over and above*? Savedir bann Manm *Cabinet* Minis i ganny 18mil *plus* R4mil ekek?

Akoz taler ou'n dir zis 18mil. Ou bezwen fer kler avek pep Seselwa ki konbyen zot pe gannyen? E apre bann ki'n deside sorti dan prive pou vin dan *Cabinet*, sa i zot swa, prezan pep Seselwa pa kapab pey zot saler an plis! Mersi.

(Interruption)

MR SPEAKER

Mersi. Minis ou a klarifye son pwen silvouple.

MINISTER ANTONY DERJAQUES

Mersi Mr Speaker. Oparavan ti 4mil 5, e la an plis ki sa 4mil 5 R18mil par an pou sak – (par egzanp *Leader* Lopoziyon li osi i ganny sa 18mil par an). I gannyen e si ou pa konnen mon ava anvoy lo ou *WhatsApp* la konmela la.

Leader Lopoziyon i ganny menm R18mil ki en Minis i gannyen par an. Sa i an plis ki sa R4500 ki parey

Leader Lopoziyon sak Minis i gannyen.

(Interruption)

MR SPEAKER

Mersi.

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab Loze ou kestyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Bon nou kontinyen. Onorab Loze.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Onorab Loze ou kestyon.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon byen kontan ki Minis in dir, ki nouvo Gouvernman pe rod ki'n arive dan lepase - tou bann malfer lepase.

Me zis pou ed nouvo Gouvernman dan zot parkour, mon ti a kontan enform Minis ki tou levidans koripsyon lepase, ti dan en *file* Ble la dan sa Lasanble avek son Prezidan. Ti ganny dir la dan Lasanble konmkwa lala laprev dan sa *file* Ble. So pou ede asiste Minis tou bann mal fe e

koripsyon lepase mon a diriz li anver Dirizan Ramkalawan avek son *file* Ble.

MR SPEAKER

Bon, kestyon lo sa pwen please?

HON JOHAN LOZE

Kestyon ki mon ti ava anvi demann Minis i enn tre senp napa kontrovers ladan. Minis sa menm ka, eski se sa menm group dimoun sa menm *Cabinet* ki'n desid lo 5zour medikal aletranze, R10mil medikal lokal, R18mil per *annum* lenz, pour *shift* 25mil dan sekirite pou pey *rent*.

Eski se sa menm *Cabinet* ki pe pran dezinyon pou *bear* zot lekor dan lagres, ki'n pran desizyon pou koup Trezyenm Mwan Saler travayer ordiner kreol Seselwa?

Mon zis anvi konnen si menm group dimoun ki'n fer sa, e si zot kapab dormi e rekonsilye ek zot lekor sa i en lot kestyon?

MR SPEAKER

Ou kestyon pa egzaktaman lo nou size kestyon ki'n ganny poze. Minis ou kapab adrese evan.

MINISTER **ANTONY**
DERJAQUES

Mersi Mr Speaker. An sa ki konsern *Cabinet* ek son bann Minis ek son Prezidan ki

Chair, li menm li sa *Cabinet* ki'n ouver Sesel le 25Mars ler Gouvernman *US* ti'n fermen.

(APPLAUSE)

MINISTER **ANTONY**
DERJAQUES

Li menm li sa menm Minis ek *Cabinet* ek Prezidan ki'n reouver lekonomi, e fer sir ki i annan plis ki 170mil touris i antre dan sa pei sa lannen.

(APPLAUSE)

MINISTER **ANTONY**
DERJAQUES

Li menm li sa bann menm group Minis ek Prezidan ki'n fer sir ki ler zot, zot ti kit pouvwar Dolar ti vann R22 en Dolar prezan i R15 en Dolar.

(APPLAUSE)

MINISTER **ANTONY**
DERJAQUES

Li menm li sa menm group Minis ek Prezidan ki'n fer sir ki ti annan 4mil dimoun ki pa ti travay lo *URS*, la laplipar eksepte 700 pe travay e pe kontribye.

(APPLAUSE)

MINISTER **ANTONY**
DERJAQUES

Li menm li sa menm group Minis ek Prezidan in sorti en *deficit* ki zot ti'n kit nou avek

a pepre 19poursan dan nou GDP.

E aprezan i pou 2poursan *minus* e lannen prosenn nou pou an plis, nou menm nou menm group Minis ki pe reform lekonomi e tou dimoun, tou Seselwa travayer, *businessmen* pou annan bann benefis ki pe vini, e nou tou nou pe travay dir. Wi Onorab li menm li sa group Minis. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Minis pou ou repons.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Ankor en klarifikasyon. Wi ki klarifikasyon Onorab Loze. Mon'n permet lezot, mon bezwen permet ou osi.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon byen kontan sa litani sikse ki Minis in *site!*

MR SPEAKER

Ou klarifikasyon silvouple.

HON JOHAN LOZE

Menm si i pa'n reponn mon kestyon, litani sikse ki tou dimoun pe aplodi. Mon kestyon Mr Speaker apre sa

litani sikse ki Minis in site la, eski i kapab trouv 5sou silvouple pour pey Kreol son Trezyenm Mwan Saler ki '*zot in koupe!*'

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mon krwar Minis in fini adres sa kestyon. Mon a demann kestyon Onorab Vidot.

HON AUDREY VIDOT

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun ki a lekout. Premyerman mon oule dir Minis mersi pou konfirman ki sa menm Gouvernman ki la, ou *Cabinet*, ki pe montre tou sa sikse an term pou ranpli zot determinasyon pou ranpli kof lo lavi Seselwa, sa 100ekek ki'n mor, e zot, zot pe ranpli zot pos avek zot ...

MR SPEAKER

Kestyon silvouple Onorab Vidot.

HON AUDREY VIDOT

Mon kestyon, i swivan, Minis letan ou Gouvernman i dir ou pe vin fer pli byen ki *United Seychelles* ozordi ou'n ganny elekte ek en mazorite, eski ou pe dir avek nou ki i *ok* pou koup tou sa bann *allowance* tou sa bann dimoun dan servis piblik, e pou donn logmantasyon R2500 *entertainment* zot bann Minis

dan *Cabinet*? Sa i *ok* sa. Konfirman, napa sakrifis.

Zis Seselwa la deor ordiner ki a fer sakrifis e ou Gouvernman ou bann *Cabinet of Ministers* i *ok* pou zot ganny ogmantasyon.

Dezyenman donn nou en leklersisman apepre, nou konnen wi i depan pei ki zot ban Minis i al *travel*, pou zot annan zot *annual allowance* ki kouver pou medikal, donn nou en sif apre en depans ki zot in fer anba bann, dan sa logmantasyon sorti 3zour pou 5 zour, ki Gouvernman Sesel i peye pou tretman sa bann *Minister* ler zot al *overseas*?

Dernyerman Minis ou'n dir ki zot ankor enn fwa pe fer pli byen zot, *ok*? Sa R25mil ou'n donn ou leksplikasyon lo la, e mon pe zis fer ou konnen poudir letan Ziz Mathilda Twomey ti fer son miray la, tou sa bann *LDS* enkli dan ou parti zot pa ti kontan zot, sanmenm sa pli byen ki zot pe vin fer Minis? Mersi.

MR SPEAKER

Bon, mersi. Minis.

MINISTER   ANTONY DERJAQUES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker bann *medical Bills* bann Minis pa ankor al dan bann Lopital pou fer zot bann *yearly check-up*, ki mon konnen. Par egzanp mon pa ankor ale, alor mon pa

pou kapab dir ou egzakteman konbyen sa bann Lopital pou kout sa bann Minis.

Solman mon annan en Minis, *ex-Minister* la, ou annan en kantite Minis *US* ki'n pas avan ki'n vin dan Lasanble, kekfwa ou a kapab demann zot! Akoz nou, nou pa ankor pas ladan.

Ler nou pas ladan *next time* mon vin dan Lasanble, ou a demann mwan mon ava dir ou egzakteman konbyen, e la mon a kapab reponn ou.

Alor pou lemoman mon napa en larepons konbyen pou koute akoz mon pa konnen. An sa ki konsern *vaccination* sa ki ou pe akiz ki 100 dimoun in mor, mon kapab dir ou ki annefe Sesel i ganny admirasyon lemonn antye.

E Sesel ti premye dan lemonn pou en kantite mwan vizavi *vaccination*. E la nou pe fer *booster* kot i annan preske tou pei pa ankor antre ladan e Sesel pe donn *booster shot* pou son bann zanfan e pou ban *adult population* ki anvi pran.

E nou dernyen sif nou'n ariv 77poursan *fully vaccinated* e bann ki *single* par lao 80poursan.

E sa i en sikse remarkab pou sa Gouvernman e pou pep Seselwa! Bann dimoun ki'n mor nou pe dir i annan 100 dimoun ki'n mor lo nou *watch*, i 100 dimoun ki laplipar pa ti'n pran zot *vaccination*, e ti

annan bann lot *medical effects* ouswa *disease* ki'n ede pou pran zot malerezman.

E parey Prezidan in dir yer swar, plizyer i son zanmi e in kas son leker. E mon pa war li ki mannyer ki pep Seselwa in pas dan enn bann pli gran sikse dan lemonn e pe kontinyen dan sa sikse pou kapab akiz pep Seselwa, bann dokter bann *nurse medical service*, Lopital ki zot in fer en *bad job*. Mon krwar ki sa pa patriyotik ditou!

Mr Speaker an sa ki konsern okenn ogmantasyon R2500 par mwan, sa larzan par egzanp *entertainment* ki parey mon'n dir in sorti 5mil in vin 7500, i pa vin lo kont Minis, i pa adisyonnell pou son saler.

I zis par egzanp si en Minis i sorti *Zimbabwe* Lavyasyon i vizit mwan isi, ouswa ler mon mont kot li *Zimbabwe*, sa larzan pou mwan pey en dinen pou li ek son delegasyon i sorti R5mil i vin 7500.

I annan, mon'n *travel* zis 2 fwa dan sa lannen;- savedir mon'n servi sa privez zis 2 fwa. Savedir i annan en kantite *savings* ki larzan pou reste aköz Minis pa *travel* tou lazournen. Alor mon kapab asir zot ki sa larzan i annan en kantite *savings* e nou'n tir li lo 5mil pou met li 7500.

Akoz 15an pase ler ti fikse sa 5mil bann manze, bann repa dan en restoran ti bokou pli bon marse, kekfa i ti R200 en dinen. Konmela ler ou *host* en dinen pou en Minis ek son delegasyon dan en swar petet ou pe al *spend* R4000, pou *entertain* en delegasyon Minis ek bann Onorab.

Bann Manm Lasanble ki vin Sesel. E mon asire ou konn sa aköz ou osi ou'n bezwen *host* en *lunch* ouswa en *dinner* pou koleg Manm Lasanble, ki ou zwenn detanzantan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Vidot nou a *move on* silvouple. Ki klarifikasyon? Ale.

HON AUDREY VIDOT

Mersi. Mr Speaker Minis pa'n reponn mon kestyon ki mon'n demann li konsernan fer pli byen. Konsernan letan mon dir li konsernen Mrs Mathilda Twomey Ziz i ti rann li! Ou pe fer pli byen ou, mon pa'n tann ou dir naryen lo la! Apre Minis ...

MR SPEAKER

Minis donn li en repons bref silvouple. Aköz mon bezwen, *ok*.

HON AUDREY VIDOT

... pa dir nou poudir napa Minis ki'n voyaze, aköz i

annan! Zot pe monte desann ek Prezidan. Mersi.

MR SPEAKER

Ou a donn li en repons bref lo size miray Mrs Ziz Twomey.

MINISTER   **ANTONY**
DERJAQUES

Mr Speaker sa ki mon pe al dir se sa amannman pou azout *secured housing* pou sa R25mil, in ganny fer apre konsiltasyon Biro *Attorney General* avek *DPA*. Alor in ganny fer dan en fason parfe e byen e legal. An sa ki konsern Sef Ziz e ou lakizasyon kont li, mon napa komanter. Mersi.

(APPLAUSE)

HON AUDREY VIDOT

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Mersi. Nou pou pas lo kestyon Onorab Aglae.

(Interruption)

HON AUDREY VIDOT

(Off-Mic)

Mon pa'n fer lakizasyon mwan!

HON AUDREY VIDOT

I bezwen *retract* sa *Mr Speaker!*

MR SPEAKER

Onorab Vidot!

HON AUDREY VIDOT

He has to retract, enkli kot Lasante tou mon pa'n mansyonn okenn dokter mwan! Mon'n nonm Cabinet!

MR SPEAKER

Onorab Vidot, mon pe demann ou ekout - Minis in reponn kestyon mannyer in konpran e avek lenformasyon ki i annan. Mersi bokou!

HON JOHAN LOZE

Onorab Loze ki *point of order?* Dir mwan ki *point of order* premye *please?* Ki *order?* Lo *mic.*

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mon pe fer en *point of order.*

MR SPEAKER

Ki *Order?*

HON JOHAN LOZE

Anba 49(1), parey labitid Mr Speaker. Mon pa konplik mon lavi mwan! Mon *point of order* Minis i tre senp, napa personn lo kote *United Seychelles* ki'n akiz Minister Lasante, *staff* Minister Lasante konmkwa zot in *mismanage COVID* Sesel!

Sa ki'n *mismanage COVID* Sesel, se Prezidan

(Mic switched off)

HON JOHAN LOZE

(Off-Mic)
Ramkalawan avek.....

MR SPEAKER

Ou pa kapab fer alegasyon lo Prezidan oubyen lo bann Minis.

(Disruption)

MR SPEAKER

Lord silvouple! Lord silvouple! Mon pe dir bann Manm Onorab lo kote US silvouple gard en pe lord. Onorab Aglae ou kestyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Ankor? Ki *matter of privilege*?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker ou pe demann nou lo kote US pou gard lord, be ou bezwen *adjudicate* fer li. Si Minis i fer en alegasyon, en *imputation* lo en Manm, ou bezwen donn sa manm loportinite pou reponn! Oule koup sa Manm.

So si oule - Nou, nou pare pou nou swiv gidans e direktiv Lasanble. Me ou pa kapab pe *adjudicate* dan en fason ki *unfair*! Par egzanp lo mon kestyon PNQ ou fer en *statement* dan Lasanble ki ou'n diskite, e ki ou'n diskite, pa ek ABC esansyelman, (akoz mwan mon lo ABC) ki Onorab

Leader Zafer Gouvernman pou ganny dernyen kestyon lo mon PNQ!

Be sa zanmen in deza egziste dan Lasanble, ni menm US ti an mazorite dan Lasanble. So mwan mon proteste Mr Speaker, ki ou bezwen *act* dan an fason *fair* dan Lasanble. E si i annan en keksoz ki ganny dir lo nou kote, donn nou sans pou nou reponn.

MR SPEAKER

Arete.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mon pa war naryen ki'n afekte ou privez la. Nou a kontinyen, Onorab Aglae ou kapab poz ou kestyon.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou koleg. Minis i kler ki ou en bon avoka.

Minis eski ou kapab dir mwan sa Lasanble, eski bann aksyon lepase ki zot ti akiz Gouvernman oparavan fer i zistifye pou bann aksyon ki zot, zot pe pran bann desizyon ki zot, zot pe pran kan zot ti konplent, eski sa pou kontinyen a lavenir pou zistifye sa ki zot deside fer dan zot lentere pou zot?

Dezyenmman Minis, eski tre byento ou'n fer resorti dan ou larepons, nou pou war en lamannman avek *Ministers Emolument*, an vi ki ou'n fer sorti poudir i annan Minis ki'n sorti dan biznes prive e ki zot ti pe ganny bann gro, gro reminerasyon pour aziste zot saler?

Akoz i annan ki pe konplent menm si ou'n dir napa ki pe konplent, i annan ki pa satisfè avek sa saler ki i gannnen, pou ou kapab tenir zot dan zot pozisyon?

E Minis dernyen ou'n nonm sa *annual medical allowance* 3 a 5 zour Minis. Si ou kapab don nou son ekivalan monneter ki atas avek? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis ou a adres son kestyon.

MINISTER ANTONY DERJAQUES

Mersi Mr Speaker. Onorab pa'n ase kler lo ki akt ki nou, nou akiz zot, zot in fer lepase ki nou, nou pe servi pou zistifye okenn akt ki nou, nou pe fer prezan.

Si *at least* i ti'n donn en legzanp en akt lepase avek ouswa en akt ki nou pe fer la, mon pa anvè spekile kwa ki ou anvè vreman mon reponn.

Alor kekfwa si Mr Speaker i les ou azoute e

klarifye, mon avè kapab reponn. Selman mon pa oule donn en larepons vag, ler mon pa sezi egzaktman ki kalite aksyon ki ou pe dir ki nou pe servi, ouswa nou pe zistifye pou fer kwa.

Lo sa ki ou dezyenm kestyon, si nou pe anmenn okenn amannman pou en *Ministers Emoluments (Amendment) Act 2014*? Non. Napa okenn program, ouswa okenn papye ki'n pas devan *Cabinet* pou fer okenn amannman.

Parkont mon kapab dir ou i dan lide Prezidan ek Minis Finans, ler nou'n pas dan tou sa bann restriktirasyon nou lekonomi. E si parey Minis Finans toultan i dir, nou pa ganny okenn sok ankò;- par egzanp en nouvo varyan, sa ki montre nou lekonomi pe *perform* bokou pli byen mi *IMF* li menm i ti'n prozekte.

Par egzanp ler zot dir a en serten staz nou pou *2.2percent growth* 2003, nou, nou pe war nou pou 5.5. E 2 zour pase *IMF* ler in kategoriz performans bann pei Lafrik, in met Sesel premye ki nou, nou pou *grow by* 7.7. Saverdir menm plis ki preske tou pei dan lemonn.

Si sa i arive parey Minis Finans in dir, e napa en sok, napa en retar e parey nou pe targete. Parey *tourism*, nou menm krwar ki nou kapab

achieve bann sif 2019 dan 2an e nou kapab sot par lao 2500 touris lannen prosenn.

Savedir keksoz pe al dan en vreman bon direksyon, e ler sa i arive i dan lide priveman, i dan lide Minis Finans pou lev sa *minimum wage* e in fini dir an piblik ki li i pa konsider sa R5800 ki la aprezan koman *minimum wage* koman en *liveable wage*.

Alor i dan nou program, dan nou *manifesto* e nou tou nou pe rode e nou pe *hope*, e nou pe travay dan sa direksyon pou amelyor tou saler tou dimoun Sesel, solman donn nou sa 1an, sa 2an. E annou swiv sa bann target e si nou Gouvernman i *achieve* sa bann *target* avek zot led.

An sa ki konsern trwazyenm kestyon, mon kapab dir ou ki parey bann *Leaders* dan Lasanble, *Leader* Lopoziyon, *Leader of Government Business*, nou ganny menm *subsistence allowance* ler nou *travel*.

Mon pa ni asire konbyen akoz ler mon *travel* pa mwan ki'n peye mon ganny envite. Vreman mon pa'n zanmen mon tyeke. Zanmen mon konnen. Alors zis sel keksoz ki mon kapab dir ou i 2 zour an plis par an koman sa *subsistence allowance* ler ou kit Sesel pou al dan sa Lopital dan plas 2zour i 5 zour.

Prenon kont bann bezwen ki bann Lopital i met lo ou pou ou *starve*, pou 12erdtan, 48erdtan pou pas dan tou sa seri *check* apre pou esper rezilta. Apre pou zot zwenn ou pou konsey ou avan ou troun dan ou pei. Alor i sa 2 zour an plis e pou le moman mon pa i konnen konbyen. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Georges mon a permet ou demann en kestyon si ou santi i neser pou ou klarifye ou pwen.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker i kler ki sa diskour Prezidan yer swar in fatig en bann dan nou Lasanble, e mon oule swet zot bokou fatig ankor akoz zot pou ganny fatigue pou ankor en bann lannen dan sa Lasanble.

(APPLAUSE)

HON BERNARD GEORGES

Mr Speaker permet mwan o depar koriz en *misconception* ki *Leader* Lopoziyon i annan lo sa kestyon demann kestyon.

Sa ki ti ganny deside Mr Speaker e ou konn sa tre byen, e Mr Speaker ou konn sa tre byen, se ki sa 2 *Leaders* dan Lasanble ava ganny privilez pou zot demann en kestyon, menm si zot pa'n lev zot lanmen o konmansman, ler

tou bann lezot Manm i lev lanmen pou demann kestyon.

E sa i pa zis pour mwan, i pou *Leader* Lopozisyon osi. Natirelman etandonnen ki in ganny privilez pou demann kestyon koman en *PNQ*, i pa kapab ganny privilez pou demann dernyen kestyon.

Alors setou sa ki ou'n fer bomaten, ou pe swiv en keksoz ki nou tou nou'n tonm dakor lo la. I zis ki dan sa fwa se mwan ki'n demann sa privilez pou demann kestyon dernyen.

Mr Speaker mon kestyon pou Minis se sa enn;-

Minis eski ou kapab rezim sa ki ou'n dir ozordi dan la fason swivan,

Premyerman lo saler napa okenn sanzman dan saler Minis.

Lo bann *allowance* sa in ogmante se *entertainment* in mont par R2500 par mwan sorti 5, pou vin 7,5.

Dezyenmman *clothing allowance* R1500 par mwan, R1800par an diviz par 12 i fer R1500 par mwan.

Medical local R10mil par an i fer R830 par mwan annefe R833.33sou par mwan, ek 2 zour *subsistence allowance* pou *foreign medical*.

Setou logmantasyon ki'n arive. E an sa ki konsern sa R25mil sekirite par mwan, ki tou Minis ti gannyen e kontinyelman gannyen. Sel keksoz ki'n ganny fer se ki olye

servi sa kou e Minis i kapab servi sa menm R25mil pou al dan en lakaz ki pli *secure*, ler zot lakaz pa *secure*. Oubyen servi sa larzan pou zot *secure* en lakaz ki zot annan, me pa pran li pou sekirite.

I *either or*, e non pa enn an plis ki lot. Mon ti a kontan Minis si ou ti a kapab dir avek sa Lasanble, ki annefe si mon annan rezon se ki logmantasyon i mwens ki R5mil par mwan si ou azout tousala ansanm.

E mon ti a kontan demann ou Mr Minis dernyen kestyon, si ler ou vin en Minis zis apre ki ou'n vin Minis koltar i ganny mete lo ou lale depi dan grannrout ziska obor ou lakaz, kote i antre dan tousala sa?

(laughter)

HON BERNARD GEORGES

Kote sa i antre? Dan ki vot sa i antre ladan? Mersi.

(laughter)

MR SPEAKER

Minis ou kapab adres kestyon Onorab Georges?

MINISTER ANTONY DERJAQUES

Mersi. Mersi Mr Speaker. Mon konfirm avek sa Lasanble ki napa okenn *salary increase*.

Savedir saler Minis pa'n monte e napa okenn sanzman.

Mon konfirman ankor ki tou bann *chiffre* ki ou'n dir Onorab *Leader* - Onorab Georges se wi, sa *entertainment* in mont par zis R2500 an vi ki bann restoran i 4 a 10 fwa pli ser ki 15an pase.

Sa *clothing allowance* 1800, aköz nou dan en nouvo lemonn modern kot nou bezwen sanz dan en fason pli eleve ki oparavan.

Sa *medical* lokal wi, aköz nou pe ankouraz bann Minis pou zot al war dantis, pou al war bann *medical*, pou al war bann optisyen isi Sesel e fer, pou zot kontinyen travay an bonn sante. Alor i R10mil par an.

E wi Onorab Georges sa 2 zour an plis i pou permet dan en fason pli konplet, ki sa Minis ler i al fer son tes medikal anyel, i ganny sa 2 zour an plis pou li kapab fer keksoz ki pli konplet e ki i kapab retourn Sesel an bonn sante.

Mr Speaker sa R25mil i pa en sonm adisyonnèl. I la. I kapab ganny servi pou sekirite. E pou bann Minis prezan ki napa sa lakaz ki an sekirite e zot pe lwe kot zot ete, zot kapab servi sa larzan pou lwen en landrwa ki *secure*, ki an sekirite.

Napa okenn larzan an plis. Napa okenn R25mil an

plis. Sa R25mil pou sekirite ek *housing* e i pa ne sou an plis.

Sa dernyen kestyon i enteresan, aköz (SLTA) - *Seychelles Land Transport Agency* i tonm kot mon Minister.

E mon kapab konfirman ki nou'n bezwen anpes okenn aksyon personnel, par okenn dimoun pou servi SLTA pou fer semen pou al kot zot, ouswa pou al kot en aktivis ouswa kot en siporter.

Sa bann semen, sa bann koltar i ganny servis piblik, i dan lentere piblik e zot tou zot konn sa. US/LDS zot konn nou bann *Leaders*, nou *CEO* zot konn zot byen e nou vremen aktiv pou ed zot, ed zot bann *constituents*.

E mon krwar sa pe ganny fer aprezan dan en fason byen. E dernyen aksyon ti Baie Sainte Anne kot Anse Lazio e wikenn pase SLTA ti vremen ede pou debous semen pou retir delo.

E mon konnen dan tou zot bann distrik - sa wikenn mon ti vizite. Nou ti al kot bann semen Praslin mon ti zwenn bann Onorab, non ti zwenn Onorab Churchill Gill, mon ti zwenn nou bann Onorab Porice. E nou ti regard tou bann striktir ki nesaser.

E parkont pou Praslin nou'n war ki nou bezwen met koltar sorti kot *Coco De Mer*

Hotel ziska kot Baie Sainte Anne.

Mr Speaker nou pou servi resours Gouvernman dan en fason vreman byen. E *I hope* ki en zour ler mon troun isi zot osi zot ava dir mwan ki wi servis *SLTA* in ed zot dan tou zot bann distrik. Mersi Mr Speaker.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay mon pe termin sa sesyon kestyon lo la, ou'n ganny otan sans pou demann ou kestyon e ou'n demande. Mon pou termin sa sesyon kestyon la –... mon pou...

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mersi Onorab ou a gannyen. Mersi Minis pou ou kestyon. Vi ki nou'n ariv pre avek 10er edmi mon krwar i pou preferab ki nou pran poz la e nou a rebran travay dan 30 minit, savedir 10er 50. E mon averti bann Manm poudir nou pou bezwen limit kestyon siplemanter dan prosen peryod, aköz nou bezwen fini avek Sesyon Kestyon bomaten. Mersi. Minis bon

depar e bonn kontinyasyon. Nou a pran poz.

(BREAK)

MR SPEAKER

Avan nou al lo lot kestyon mon pou pran en moman pou pas lo en *Right of Reply* lo lapar *Ombudsman* Mrs Tirant Gherardi lo en *statement* ki Onorab Gabriel ti fer dan Lasanble.

Mon'n sirkil sa let avek tou bann Manm, zot annan tou son konteni. Me la mon pou pas zis lo bann paragraf ki konsern spesifikman size lezislasyon ki Onorab Gabriel ti fer referans avek. *Right of reply* i lir koumsa;

“In the debates on the proposed Bill on the creation of The Seychelles National Institute for Culture, Heritage and the Arts in the National Assembly on Wednesday 20th October 2021, the Elected MNA for Pointe Larue district (United Seychelles) Hon. Conrad Gabriel made several statements in respect of the role and mandate of the Ombudsman questioning what he termed the silence of this Office on key issues of the day. He stated that the Ombudsman did not appear to have anything to say in relation to the several repeals of the existing laws currently being carried out in the National

Assembly, under the new administration.

The Honourable Member cited the repeal of the Unemployment Relief Scheme as another example of the silence of the Ombudsman, who he alleged, without any specific reference to any alleged instances had always been ready to voice her opinion under the previous administration, but was silent under the new administration.

Such a statement was unfair and clearly intended to imply that the Ombudsman was bias and selective, which is directly contrary to obligations of integrity and impartiality required of the hold of the Office and which I refute in a strongest possible terms.

The Ombudsman has amended clearly set out in the constitution of the Third Republic under **Article 143 and Schedule 5**. However, the Honourable Member should be aware that the Ombudsman does not have and never has had any revisionary powers in respect of government policy and the laws the emerged therefrom.

The general powers of the Ombudsman are limited to making recommendations on improving service delivery where such services are made subject of investigations

through complains filed with the office or where the office exercises its powers under an own motion.”

Mon pas lo 3 paragraf;-

“ In respect of laws passed by the National Assembly has submitted to it by the Executive, the Mandate of the Ombudsman is limited to initiating proceedings relating to the constitutionality of a law or of the provisions of a law once such laws are passed. **(Schedule 5 paragraph (1)(1)(e) of the Constitution)**.

In other words, where the Ombudsman is of the view that the law or any provision of a law passed by the National Assembly violates The Constitution, the Ombudsman may challenge the law by filing a petition in the Constitutional Court of Seychelles. This power, which is also the prerogative of any citizen or private person, including any MNA, is subject to the rules of the Supreme Court and should be filed within three months from the date of the alleged violation.”

Sa i Right of Reply ki mon pe akord Ombudsman.

Onorab Pillay, mon pa anvi antre dan diskisyon lo la. Standing Orders pa mete ki nou antre dan en deba lo en Right of Reply. Mon pou envit ou oubyen (Onorab Aglae) si zot annan okenn pwen ki zot

pa dakor avek, Onorab Gabriel (eskiz mwan), pou ekrir mwan, *submit* en kontestasyon an ekrir e mon a konsidere ki mannyer pou propoze. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Oule fer kwa? *Personal explanations*. Mon krwar ou bezwen demann mwan en - Anvoy mwan en not lo ou *personal explanation* ki oule fer e mon a *schedule* li pou en soz Lasanble. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker *if I may* zis met a ou latansyon.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon osi mon ti fer sa referans avek *Ombudsman* dan mon *speech*. Me i ... lo zis Onorab Gabriel.

MR SPEAKER

... wi, parey mon'n dir ou anvoy mon en let lo kwa oule adres mwan nou a kontinyen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Me kwa ki pertinan se ki *Ombudsman* ti anvoye son, i ti....

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Onorab, desizyon lo la *please*. *Please* silvouple swiv li koumsa. Si ou annan en pwen anvoy en not an ekri e mon a konsidere ki i annan. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Mersi. Mon'n fini dir ou. Nou a pas lo *next* kestyon. Mersi. Ou ava apel Minis pou nou prosen kestyon silvouple e se Minis Fonseka. Onorab Georges eski ou pou al lo sa pwen?

HON BERNARD GEORGES

Wi-wi Mr Speaker. Avek ou permisyon.

MR SPEAKER

Mon pa anvoye li.

HON BERNARD GEORGES

Non-non mon ti anvoye zis pou Lasanble konpran. *Personal explanation* anba *Order 39(2)* i dir ki "*the precise contents of the personal explanation must be submitted in advance to the Speaker.*" Zis pou nou konnen. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Me i pe,

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Mersi Onorab Georges. I egzakteman i egzakteman menm pwen ki mon ti'n fer. Ale, madanm Clerk mon prevwar ki nou pou fer en sanzman Minis dan sa peryod, si ou kapab anvoy en pti kominikasyon pou ou *staff* pou zot met pare pou *sanitize* ler nou bezwen. Mersi.

Mersi. Nou pou, mon mal enterpret lord ki madanm Clerk ti'n prepare pou nou kestyon. Nou pou pran bann *Questions for Oral Answers* e nou pou demann Minis Devika Vidot pou antre pou sa.

Byenveni dan Lasanble Minis Devika Vidot, Minis pour *Investment Entrepreneurship and Industry*. E mon swet bonzour e byenveni osi Mr Michael Nalletamby, *Principal Secretary* dan sa Minister.

Nou pou pran bann kestyon pou *oral answers* pou Minis, e nou a komans avek kestyon limero 103 sorti kot Onorab John Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi. Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis. Bonzour *PS* Nalletamby e tou lezot dimoun ki pe ekoute. Mon kestyon i lir koumsa;

Swivan restriktirasyon *NISTI*, eski Minis i kapab donn

sa Lasanble detay lo lafason ki nouvo striktir pou permet:

(a) Plis lefikasite e litalizasyon gran leksperyans lo kote Resours Imen ki sa lenstiti i deza annan?

(b) Lasyans ek teknolozi pou plifere e entegre dan tou Sekter e program devlopman pei? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis ou repons silvouple lo sa kestyon.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou Manm Onorab e tou dimoun ki a lekout. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Speaker sa leksperyans lo kote Resours Imen ki *NISTI* ti deza annan, i kapab ed Minister dan realizasyon vizyon ki relye avek devlopman nou pei.

E sa i dan en fason pli efikas, aköz sa lentegrasyon i retir bann baryer ant sa lenstitisyon e Minister, e ki ede kre lefikasite dan zot looperasyon.

NISTI ti ganny ofisyelman entegre dan Minister pli boner sa lannen swivan amannman dan Lalwa.

Swivan sa le neserer in ganny fer pou reorganiz sa tim dan en lankadremman avek nou Minister an antye, tou bann travayer in ganny abzorbe e zot bann rol in ganny reste parey otan posibil, e zot pe

kontinyen serten travay ki zot ti'n deza komanse.

Parkont zot plan travay in ganny entegre pli byen dan plan Minister e zot travay i bokou pli vize, pou siport tranzisyon Sesel ver en lekonmi inovativ, baze lo zot konesans prensipal ki *NISTI* ti'n devlope dan Lasyans, Teknolozi e Inovasyon.

Lo dezyenm parti kestyon Mr Speaker an vi ki nou Minister i enn ki entegre dan tou sekter devlopman nou pei, sa i fer ki otomatikman travay divizyon lasyans teknolozi i osi ganny entegre dan sa menm loptik.

Nou Minister i annan en rol kle fason plan devlopman Nasyonal e nou'n fer sir poudir lentegrasyon, Lasyans, Teknolozi e Inovasyon mye koni koman *STI*, pe ganny enkorpoze plenman dan tou sekter e program devlopman pei.

Lo en nivo ekonomik bann eleman lasyans teknolozi pe ganny enkorpoze dan domenn tel ki lapes, lagrikiltir e tou lezot sekter. Annefe lo en nivo pli spesifik dan program devlopman pei i annan en konponan ki santralize otour devlopman Lasyans e Teknolozi.

An plis ki sa a tou moman, Minister i sezi loportinite pou sansibiliz bann lezot Departman dan

Gouvernman lo lenportans teknolozi, dan menm fason ki sa Minister in kolabor avek Minister Ledikasyon pou entegre letid biznes dan *curriculum* lekol.

Nou pou donn tou sipor sa Minister pou fer sir ki zanfann lekol i pran plis latasman avek bann letid Lasyans e Matematik depi en tre zennaz.

Mr Speaker sa i aköz nou Departman atraver travay ki *ex NISTI* in deza komanse e realiz lenportans laprantisaz byen boner pour ki sa bann zanfann i grandi avek lanvi, pou antre dan bann karyer ki relye avek Lasyans ek Teknolozi.

Mr Speaker fitir nou lekonmi i depan lo en resours imen ki kapab e konpetan dan sa domenn e alor nou pe fer nou par pou senm sa lagrenn byen boner. An plis ki sa nou pe travay etrwatman avek Minis Finans ek lezot partener, pou konsevwar sekter *digital economy* ouswa lekonmi nimerik (eskize).

Enn bann pilye sa stratezi pou *digital economy* se devlopman *digital entrepreneurship* ouswa lantreprenarya nimerik e sa i pou ganny enplimante spesifikman par Divizyon Lasyans ek Teknolozi.

Dan son travay pandan lannen depi lentegrasyon, rol sa divizyon pe ganny dedye

pou amelyor lanvironnman biznes, an servan zot bann resours ki zot in kapab etabli depi o komansman.

An se moman i annan louveraz ki pe ganny fer par sa lekip, pou devlop en sistenm nimerik pou resevwar e tret laplikasyon biznes, ki pou bokou ede dan demars *ease of doing business*. Zot rol i osi santralize otour sansibilizasyon valer e lenportans resers e devlopman dan biznes.

Mr Speaker sa i en pwen ki vreman enportan. Pou nou rekonstrir nou lekonomi nou bezwen ankouraz biznes dan tou sekter, pou devlop bann fason inovativ, servi teknolozi, depans dan resers e devlopman pou fer biznes dan en fason parey an Angle nou dir "*smarter and better*."

Mr Speaker se pour sa rezon ki an se moman divizyon pe antreprann en *survey* ki pe mezir nivo depans bann biznes dan resers e devlopman nou lekonomi. Sa *survey* i ekspekte ed Gouvernman pou fer bann desizyon pli enformen de lavan.

Mon oule konfirman ki sa divizyon i entegral dan en fonksyonman nou Minister e dan fonksyonman Gouvernman, gid bann departman dan formilasyon okenn Polisi lo okenn desizyon lo sa laspe.

Priyorite sa Gouvernman Mr Speaker, se pour fer sir ki nou lekonomi i ganny transformen e agrandi dan en fason ki solid, pou nou vin pli rezilyan pou fer fas avek bann sok eksteryer. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Siplemanter Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Minis etandonnen ki bokou bann fon multilateral oubyen lefe ki bann lorganizasyon enternasyonal i plifere dil avek en lorganizasyon endepandan koman en lenstiti, ki pou dil avek en Minister li menm.

Eski sa defi pe ganny sirmonte atraver sa restriktirasyon? Si wi, donn nou serten legzanp bann demars dan sa direksyon e kwa ki in abouti.

Dezyenmman Minis enn bann defi oparavan sete labsans en laboratwar, oubyen en landrwa pou fer *incubation innovation*. So eski aprezan sa defi in kapab rezourd?

Apre trwazyenmman Minis, pou konpran pli byen sa restriktirasyon, eski sa divizyon i annan lotonomi pou rann li disponib avek okenn sekter lekonomi, oubyen pour par direktiv lo zot menm? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis silvouple.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pour ou bann kestyon. Byensir letan *NISTI* in ganny entegre dan Minister, i annan serten sanzman dan lafason ki i ti pe ganny *operate*. E sa i toutafe normal avek tou restriktirasyon i pou bezwen annan serten sanzman.

E lo la lo an sa ki konsern son enteraksyon avek bann lorganizasyon enternasyonal, sa napa naryen ki'n sanze. Annefe kot ki enteresan se ki lo bann nivo ouswa lo bann *forum* kot i nesesit en lavwa pli o, ouswa en reprezantan ki pli o plase dan Gouvernman, sa i permet ki mwan mon kapab fer le nesese e pran serten desizyon lo lapar Gouvernman, *as oppose to* letan *NISTI* ti zis en lenstitisyon.

An sa ki konsern *business incubator* i annan sa *Grant* ki *FAPA* ti pe donn Sesel atraver *African Development Bank* e sa i kontinyen.

E sa program pe ganny enkorpoire byen dan plan Minister pou lannen ki pe vini. E an plis ki sa ou trwazyenm kestyon Onorab si zis ou kapab repet ou trwazyenm kestyon pou mwan donn ou en larepons e pe pli direk.

MR SPEAKER

Tre byen. Onorab.

HON JOHN HOAREAU

Wi. Minis mon ti pe demann ou lo lotonomi si zot annan sa lotonomi pou zot rann zot, disponib pou nenport ki seksyon dan lekonomi? Oubyen si i bezwen pran direktiv ek ou, oubyen si zot kapab fer sa serten keksoz dan sa laliny?

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pour sa leklersisman. Bon an sa ki konsern lotonomi. Non. *NISTI* i en divizyon dan Minister. So i pa pou kapab pran desizyon lo li menm, parey i ti pe fer oparavan.

Sa ki kler selman an se moman se ki direksyon ki i pe ale, se okenn Lazans ou okenn Departman ki bezwen solisit led avek *NISTI*, i fer li atraver Minister e okenn bann demars ki nou fer, nou fer li anliny avek sektor priyoriter.

E i annan en keksoz fondamantal ki ou bezwen realize Onorab, se sa sanzman o nivo Devlopman Plan Nasyonal. So i annan sa (*NDS*), sa *National Development Strategy* ki pe

ganny devlope, e ki'n ganny etabli.

E se la ki tou desizyon pou ganny pran. Savedir i pa zis mars pou *NISTI* me i mars pou tou fonksyonman dan Gouvènmàn, nou mars dapre en plan.

So ou pa pou kapab en lot Lazans ouswa en lot Departman vini pou fer en keksoz ki pa pe mars lo sa plan, akòz sa plan i enn ki nou'n etabli, ki'n ganny etabli par Gouvènmàn, pou travay ver transformasyon nou lekonomi transformasyon pei.

E alor tou keksoz i bezwen ganny fer anliny avek resous ki annan, e avek priyorite ki Gouvènmàn in mete. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Kote isi Onorab Loze ti'n lev lanmen. Wi. Ki arive?

HON JOHN HOAREAU

Mr Speaker mon krwar in mank en pti bout keksoz dan mon kekyon.

MR SPEAKER

Klarifikasyon wi.

HON JOHN HOAREAU

Wi. *Ok* mon ti'n demann li osi lo labsans en laboratwar, eski zot in kapab sirmont sa defi?

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis ou a donn li sa larepons *please*.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Annefe Onorab letan Minister in entegre *NISTI* letan ou regard zot plan, zot ti pe pli vize pou annan zis en incubator ki napa okenn laspe laboratwar avek.

E ki Minister pe fer an se moman se nou, nou annan sa vizyon pou seye vwar ki mannyer nou kapab *go back* avek *FAPA* sa *donor*, pou regarde ki mannyer nou kapab entegre en lot laboratwar. Akòz sa *BTI* in ganny met dan plan pou devlopman *Marine Biotech Industry*.

E san en lab i vin en pe difisil. Akòz en lespas, pou *provide* en lespas avek lekipman sez ek latab e avek *laptop*, i pa sifizan pou devlop en lendistri. E alor sa i en sanzman ki en Minister in vin avek i en amelyorasyon lo plan. E nou pe donn sa sipor, en sipor ki sa lenstitisyon ti pou napa oparavan.

E nou, nou kapab, mwan lo mon nivo mon kapab donn zot sa sipor pou regarde ki mannyer nou kapab fer sa *lab* vin en realizasyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Loze ou kekyon prezan.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon oule komans par dir mon lapresyasyon lo lefe ki se Onorab Hoareau ki'n anmenn sa kestyon, akoz ofet sete nou de ki ti *attend* familiarizasyon kot *NISTI*, alors i byen plase pou li konpran size.

Mr Speaker kestyon pou Minis se, mon'n tann li koz lo lekonomi nimerik. Mwan ki mon anvi konnen, si ti posibil pou li plito diriz *NISTI* ver anmenn bann solisyon pratik imedya pou Seselwa ki deza osi dan sa lendistri nimerik la.

Enn bann keksoz ki vin dan lespri la an se moman, se ki difikilte ki en dimoun i annan pou *convert* larzan *credits*, ki lo son *PayPal account*.

Labank Sesel i annan difikilte aksepte transfer pou larzan sorti lo ou kont *PayPal*. E prezan en dimoun ki li i dan biznes limerick *whether* i *e-commerce*, *whether* i *crypto currency planning* i pa kapab kit gro sonm larzan lo en kont *PayPal*. I en risk sa.

Akoz sirtou si ou dan *e-commerce* ou pe pran keksoz *La Chine*, ou pe *drop ship* en lezot landrwa le moman ki i annan en *challenge*;- e in arive ek en Seselwa sa i annan en *challenge* i annan en kestyon ki ganny demande lo lonnekte ou biznes. *PayPal* i ferm en bas i sezi ou kont. Prezan ou

bezwen al lager ek *PayPal* pou ganny akse avek pou larzan.

Be Sesel i difisil. *Unless* en Seselwa an se moman i annan li en kont *Dubai* ki serten Seselwa pe fer *by the way*, ki mon pa krwar i bon pou lasante nou lekonomi. I annan li en kont *Dubai* sa Seselwa, i ganny bokou difikilte li pou transfer son larzan isi Sesel.

E lot posibilite si zot osi kapab get dan posibilite annan en *proper crypto currency*, en *physical crypto currency exchange* Sesel, kot en dimoun i kapab *convert* son *crypto*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou bann kestyon vremen enteresan.

Annefe dan sa stratezi ki nou pe devlope i annan diferan *player*. So zis pou mwan abord ou dezyenm kestyon, ou dezyenm pwen an sa ki konsern *crypto currency*, i annan serten eleman ki Labank Santral li i pe *oversee*. E i annan lezot eleman ki lezot Lazans pe *oversee*.

So lo kote *financial services*, sa i en keksoz ki Labank Santral pe *oversee*, e mon asire i bezwen annan dan zot plan pou zot fer le nesese

pou sa. Lo nou kote psi sa ki ou'n dir i en keksoz ki nou ava fer sir ki si mon pa tronpe nou'n fini met li dan nou plan, me si i pa ladan mon ava fer sir ki nou ava enkorpoze. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Bon avek sa nou ava pas lo prosen kekyon e sa se limero 104, Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Kestyon i lir koumsa;

Eski Minis pour Lenvestisman, Lantreprenarya avek Lendistri i kapab donn nou Lasanble en kontrandi lo travay ki'n ganny fer e ekspekte fer, pou amelyor lanvironnman fer biznes sesel e pou amelyor stati pei lo Lendeks *Ease of Doing Business* ki pibliye anyelman par Labank Mondyal? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kekyon.

Mr Speaker amelyor pozisyon Sesel lo sa Lendeks ti enn priyorite nou Minister. Ti annan prensipalman en paramet ki nou ti pe travay dir pou enplimante e sa se

lakantite letan ki pran pou amelyor en biznes.

Mr Speaker si nou ti arive realiz lanrezisteman biznes *online*, nou ti pou kapab redwir sa kantite letan sibstansyelman e nou ekspekte sa ti pou amelyor nou pozisyon lo sa Lendeks dan son totalite.

Malerezman parey bokou laspe ki annan pou fer avek '*Ease of Doing Business*', bokou sa bann demars ti tonm an deor nou Minister. I ankor reste serten konponan pou aranze lo platform nimerik e lamannman dan Lalwa pou fer lanrezisteman vin *online*.

Parkont nou annan plezir pou enformen ki realizasyon *collateral registry* ki'n vin *online*, i enn bann lezot paramet ki'n kapab ganny akonplir. Sa i en sistenm ki'n permet bann lenstitisyon finansyel ganny akse pli vit avek lenformasyon bann propriyete ki angaz, e alor ed zot pran en desizyon en pe pli rapid lo bann lenplikasyon pou en *loan*.

Mr Speaker a sa pwen i enportan pou fer resorti ki sa Lendeks, i enn ki'n ganny aboli par Labank Mondyal tou resaman. Parkont nou reste angaze pou travay lo bann defayans ki sa Lendeks ti'n idantifye. Fotespere letan en nouvo Lendeks i ganny etablir, Sesel pou pare pou li bouz pli

devan ankor. Mon kont lo zot sipor lo sa traze.

Malgre bann zefor pou amelyor nou limaz lo en nivo enternasyonal, nou ti osi bokou konsernen avek sityasyon domestik, kot nou konnen i ankor annan bokou defi pou fer biznes. I kler ki i ankor annan bann de balansman, bann mank kominikasyon e bokou konplikasyon pou fer biznes.

Nou misyon koman en Minister i vin difisil, parske laprouvasyon en biznes i en travay kolektif, e nou napa kontrol total lo sa prosedir.

Nou rol i ganny limite pou dirize e fasilite sa kolaborasyon ant bann Lazans. Malgre sa, nou pa'n zanmen aret met zefor. Me dabor i ti tre enportan pou nou Minister ek son bann Lazans eklersi zot bann rol dan sa lankadreman.

Swivan bokou travay ki nou'n fer lo en nivo entern, tou *staff* Departman e avek bann Lazans i bokou pli konpran zot rol anver kanmarad. E zot osi konpran kontribisyon ki zot anmennen dan lanvironnman biznes e dan lekonomi.

Mr Speaker an sa ki konsern bann lezot travay ki Minister in fer lo *Ease of Doing Business*, lalis i long. Me mon ava swete partaz avek zot enn se bann pti pwen pli enportan, e pou komanse en Komite *High*

Level Domestic Regulations ki group reprezantan sekter piblik e Manm Lasanble Nasyonal ti ganny formen.

Sa Komite i regard bann fason amelyor bann prosedir administrativ, *licensing* sirtou konsernan bann biznes ki enplik investiser etranze. Alor travay sa Komite se pou adres bann prosedir biznes ki bann etranze i angaz zot ladan, pou asire ki tou i kler.

E bann lorganizasyon parey *SIB*, *SLA* e lezot i kapab tret sa laplikasyon avek plis latransparans e lefikasite.

Nou'n form parti proze pou amann Lalwa *licensing*, pou entrodwir en sistenm *hybrid* ki pou desantraliz sistenm donn *license*.

Par egzanp pour le moman, en *boat charter* i bezwen pas atraver *SMSA* e apre dezyenm i bezwen al rod laprouvasyon ankor avek *SLA*.

Avek sa nouvo metod *licensing*, sa *boat charter* i kapab fer tou son bann prosedir kot *SMSA* selman. Nou'n osi fasilite travay lo en regilasyon pou en *license* provizyonnel ki pou kouver laprouvasyon bann biznes inovativ, ouswa bann ki mank sa lankadreman legal.

Mr Speaker ozordi i napa lankadreman pou *license* aktivite *paintball* par egzanp. Avek sa regilasyon en antreprenner pou kapab

soumet son laplikasyon e Lotorite ava travay avek li pour ki son biznes ava vin operasyonnel.

O firamezir regilasyon neseseer ava ganny devlope e pibliye formelman. Sa travay i vize pou redwir letan ki i pran pou fer prosedir en *license* dan bann moman kot i mank sa lankadreman formel.

Lo kote operasyonnel Mr Speaker, i annan serten bann demars ki nou'n fer, zisteman pou nou kapab ofer en pli bon servis nou ban kliyan dan kad *Ease of Doing Business*. Nou'n arive redwir la kantite letan ki pran *SIB* pou donn *feedback* par 10 zour. E nou'n senplifye bokou zot bann prosedir fasilstasyon.

Nou'n enplimant en sistenm nimerik e sa i apel *Customer Relations Management System*. sa i en sistenm ki anrezistre e fre swivi lo bann aplikasyon ki vin kot *SIB*, pour ki zot kapab donn en pli bon servis bann kliyan.

Nou pe osi travay lo en sistenm nimerik ki parey mon'n mansyonnen dan mon premye kestasyon, ki pou entegre tou bann fonksyon ban Lazans, kot i ava annan en sel *portal* ki resevwar tou laplikasyon biznes *online*.

Ozordi kot *IEA* en dimoun i kapab ganny son *statement* a la minit, e i osi

kapab ganny akse ek son bann *invoice* regilyerman. Sa i osi bann zefor ki nou'n mete pou fer sir dimoun i kapab ganny akse ek servis pli vitman.

Nou pe travay pou transform lofis Praslin, ki ozordi i en lofis ki reprezant zis *ESA*, pou li vin en lofis reprezantan pou Minister ann antye. E sa i vedir ki Minister i pou kapab donn bann biznes Praslin e La Digue, akse ek bann servis ki annan lo Mahe.

Nou an diskisyon avek ban partener konsernen, pou devlop *licensing* ki kapab *capture* bann biznes ki napa en striktir fizik, ouswa en lankadreman, (*sorry* en ladres permanan).

En kanpanny pe ganny lanse pou konekte avek piblik lo en nivo kominoter, pou fer sir ki bann amelyorasyon dan lanvironnman biznes pe ganny kominike, avek tou kous popilasyon.

Mr Speaker mon Minister i vwar li enportan, pou fer sir ki okenn bann sanzman i ganny kominike, pou eklersi bann dout, pou fer sir ki dimoun i konnen kot pou ale pou zot ganny okenn servis biznes.

Pou terminen Mr Speaker, mon ti ava kontan partaz avek zot en lot travay enportan ki pe ganny fer ki pli viz direk li sa size *Ease of Doing Business*. Resaman

Minister in ganny laprouvasyon *Cabinet*, pou ganny en nouvo lapros pou fasilite lenvestisman dan pei.

Lobzektif sa lapros se ki Minister i kapab travay tre pros avek bann lezot antite Gouvernman pou amelyor zot fason fer. Bann sanzman ki sa i ekspekte anmennen i *comme swivan*;

Nou ekspekte kapab ed bann Lazans vin bokou pli *investment and business friendly* ouwa pli *pro-business*, pour ki tou travayer i konpran lenportans sekter prive dan kreasyon larises ek lanplwa dan nou pei.

Pour ki alors zot kapab donn plis lenportans e priyorite bann laplikasyon ki vin devan zot, e zot tret li avek plis lirezans.

Serten lagreman pou ganny fer ki bann endikater i ava ganny servi pou mezir lefikasite sa bann lakor. Sa i pou ede pou aranz osi bann ler travay ki a fer li pli konvenab pou bann biznes.

Pou adopte en nouvo lapros pou ed biznes fonksyonnen, dan plas dir non ou pa kapab fer sa biznes, ou koz avek sa dimoun pou dir ou pou kapab e nou ava eksplik ou ki mannyer ou pou kapab fer li.

Alor pou en premye faz en Komite in ganny etabli pou evalye bann diferan prosedir, e

standar bann diferan antite. Sa i pou ede pou retir bann diplikasyon e senplifye prosedir ouver en biznes.

Redwir kot i posib bann prosedir tou tan prenon kont bann kriter e standar i ganny mentenir san konpromiz lizyenn, sekirite imen propriyete e lanvironnman.

E sa pou fer ki kantite letan ki pou pran pou komans en biznes i ganny redwir. Kou pou fer biznes i pou ganny redwir osi e aktyelman pou ou komans fer en biznes i pou vin en prosedir ki vin bokou pli senp.

Lot faz sa propozisyon Mr Speaker, i kouver bann mezir pou ogmant akse avek lenformasyon avek lenvestisman, pou amelyor la transparans e konsistans dan ban desizyon lo sa bann laplikasyon.

Ki sa i vedir Mr Speaker? Se ki nou pou pouse pour ki bann kriter pou ouver nenport biznes, i ava ganny pibliye pour ki en dimoun i ava kapab ganny akse avek sa bann lenformasyon a nenport ki moman.

Alor Mr Speaker bokou travay in ganny fer. E nou vizyon pou amelyor lanvironnman lenvestisman e biznes i kler e nou kontinyen travay dan sa direksyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Siplemanter Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Mon tre rekonforte ki i annan en kantite travay enportan ki pe ganny fer. I annan en plan e misyon sa Minister se ki pou amelyor lanvironnman fer biznes parey Minis in dir.

Me toudmenm dan ou larepons ou'n dir ki i annan bokou bann travay ki merit ganny fer ki tonm an deor responsabilite ou Minister. Alor mon kestyon i se ki i pou traka lekel, lekel ki pou perdi sonmey pou asire ki sa bann keksoz i ganny fer e ki nou ar rezilta? Sa i mon premye kestyon.

Dezyenmman mon apresye ou'n mansyonn sa *High Level Committee* ki osi enkli Manm Lasanble Nasyonal, mon krwar kot lo nou kote Onorab Mondon. Ou ki lo la? Eski par egzanp sa Komite i kapab touzour pran kont bann baromet ki Labank Mondyal in mete? Malgre mwan pase an Septanm zot in anonse wi ki dezormen zot pou *discontinue* sa - *release* sa rapor anyelman.

Me eski Sesel pou touzour pare, pou sey swiv en pe sa bann baromet ki alor nou a kapab vin osi konpetitiv partikilyerman vizavi nou

vwazen obor nou Moris? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou bann kestyon. Lekel ki pou perdi sonmey se mwan. Mon *already* pe perdi sonmey, so i pa pou okenn - i pa pou diferan.

Non, an sa ki konsern sa size *Ease of Doing Business* sa i enn nou bann priyorite e nou met en kantite zefor menm lo la. E parey ou'n dir problem se ki laplipar sa bann zefor, i tonm an deor nou kad koman Minister e nou ti napa sa pouvwar pou kapab al fer sa bann sanzman dan bann lezot Minister, dan bann lezot Lazans.

Me Onorab avek sa dernyen pa ki nou'n pran, e letan nou'n al ver *Cabinet of Ministers* e nou'n ganny sa laprouvasyon lo en nivo *from High Level*, e sa i fer ki i en keksoz ki tou dimoun i bezwen azir lo la aprezan.

So nou annan sa rekonfor ki nou annan sa sipor avek *Cabinet* ki deryer nou, e alor nou vwar poudir sa i pou fason meyer pou nou kapab fer sa bann sanzman aprezan. Sa i ou premye kestyon.

Ou dezyenm kestyon an sa ki konsern sa Komite, ki

nou pou fer se ki sa Komite nou pou gard li, sa *High Level Committee*, nou pou gard li avek son fonksyon li menm, avek son fonksyon ki mannyer i ete.

Me nou pou servi sa lot Komite ki nou'n etabli, sa lot Komite nou pou pli *focus* pou vwar sa bann paramet *World Bank Ease of Doing Business*. Nou pa pou arete regarde sa bann paramet. Akoz? I akoz bann pwent ki'n fer resorti ouswa bann mezir ki zot in entegre dan sa Lendeks i valab.

E nou pe kontinyen regarde ki mannyer nou pou *improve* nou performans byensir, akote lezot pei. E sa i enn. Akoz nou touzour an konpetisyon pou *foreign direct investment* avek lezot pei. E i enportan, i enportan lo en nivo enternasyonal ki Sesel i met li lo sa standar menm parey.

So sa bann - parey mon'n fer resorti dan mon larepons nou pou kontinyen travay avek sa bann paramet, akoz nou anvizaze ki i annan en lot Lendeks ki pou sorti tre prosennman. E nou pou bezwen fer sir poudir nou'n pare pou nou kapab met Sesel en pti pe pli devan lo nivo enternasyonal. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Kestyon siplemanter Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Minis. Minis mon war en bonpe travay pe ganny fer par ou Minister pou *improve* nou *ranking* lo *Ease of Doing Business Index*.

Annefe Sesel nou - si mon pa tronpe nou 100tyenm dan 190 pei dapre dernyen rapor. E dan Lafrik nou *rank* 22enm in *contract 'enforcement'*, 24riyenm *'in protecting minority investors* e 28enm lo akse *'to credit loan and business starters.'*

En pti pe Minis petet si ou ti kapab dir nou kot i konsern *ranking*, sirtou kot i konsern *credit and business startup*. Par lefe ki nou fek pas dan - *well*, nou ankor pe pas dan sa kriz lasante e osi ekonomik e bokou labank pa ti pe donn *loan* pou en pe letan pou *start* bann biznes.

En pti pe ki ou Minister pe fer pou angaz avek bann *stakeholders*, avek *Central Bank* ek bann labank, pou fasilite akse avek kredi pou bann biznes sirtou bann ki anvi *startup*? Ouswa pou anmezir ganny kapital pou zot agrandi zot biznes, ouswa relans zot biznes ouswa investir dan zot biznes?

E finalman kot i konsern *trading across borders*, nou fek al ratifye *The African Continental Free Trade Agreement*, eski Gouvernman

pe profit lo sa lagreman pou amelyor *trading* avek bann pei dan rezyon Lafrik? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou bann kestyon. An sa ki konsern *access to credit*, sa i reste enn bann konsern primer dan lanvironnman biznes.

Akoz letan *COVID* in tap lemond antye bann labank, bann *financial institutions* in vwar li ki zot in pran en lapros kot zot in, oule angaze, ouswa zot in redwir lo bann fasilite ki zot in donneren ouswa zot in prefere swazir bann biznes ouswa bann fasilite biznes ki zot pli konfortab avek. Ouswa nou kapab dir i en pe pli tradisyonnèl.

Alor in fer li difisil pour bann dimoun avek bann nouvo nide, nouvo fason fer biznes avek bann lespri inovativ, biznes inovativ, i fer li pli difisil pou zot ganny akse avek en *loan*. Dan sa kad, nou touzour ankouraz bann labank pou re regarde, aköz i annan bokou potansyel dan bann biznes inovativ.

Akoz sa i bann biznes kot i pou bann premye normalman ban antreprenèr, i bann premye ki komans dan sa bann biznes aktivite. E alor

zot pou ganny sa sans pou annan en pli gran *market share*, e alors zot pou kapab fer sa bann *returns* pou zot kapab repet sa *loan*.

So nou enplor avek bann labank pou zot *be a bit* - en pe pli *open minded* pou zot eksepte pou donn fasilite bann biznes ki inovativ. Me an menm tan an sa ki konsern lo nivo Polisi sa ki nou, nou kapab fer, se nou pe travay lo en kad bann *other forms of financing*, ki nou kapab ofer avek bann, avek la kominote biznes.

Annefe i annan serten demars ki nou ti pe fer pou nou kapab apros *World Angel Business Forum* pou nou kapab regarde ki mannyer nou ganny akse avek *Angel Investors* pou sa bann dimoun kapab finans bann biznes Sesel.

E nou'n osi fer demann avek Minister Finans, avek Gouvernman pou nou kapab rekonmans sa *Seed Capital Grand Scheme* ki byensir i pou en pli pti lanpler.

Me selman i ava en soulazman pou bann biznes. Byensir selman sa pou ganny fer anba en nouvo regilasyon, nouvo lankadremant e tou keksoz i pou en pe pli strik konpare avek la fason ki i ti ganny fer avan.

An sa ki konsern sa *African Trade Agreement* Mr

Speaker, mon demann avek ou permisyon, i annan en kestyon ki pe vini apre mon pa konnen si oule petet mon ava fer en sel komanter lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Wi Minis. Mersi, i ava *save* nou en pe letan. Mon a pran kestyon Onorab Loze.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Minis mon kontan ki dan en fason *unequivocal* ou'n enform Lasanble konmkwa Lendeks *Ease of Doing Business* in ganny aboli. Lenformasyon korek a ganny pase avek pep Seselwa.

Detrwa mwan pase mon ti sey pas sa lenformasyon, zot ti pran mwan pou en bet, akiz mwan konmkwa mon'n sey fer en *headshot argument*. E la mon vwar ki zot in vini ankor avek Lendeks, Lendeks depi dan kestyon. Klerman zot pa'n fer zot resers.

Minis mon kestyon, in ganny aboli swivan en lodit ki'n ganny fer, e swivan sa lodit bann dimoun ki ti pe *manage* Lendeks zot in *move* zot in al kot *IMF*, sa i en lanbara, *IMF* i a *handle* aprezan.

Me sa ki'n sorti tre kler se ki'n annan en mank transparans dan lafason ki Lendeks ti pe ganny *manage*.

In annan koripsyon, in annan *coercion*, in annan presyon in ganny mete par serten *member parties*.

Mon kestyon pou ou Minis eski nou Sesel nou pou pran sa lodit nou pou *go through*, zis parey nou ankor pe *adhere to* bann rekomandasyon Labank Mondyal lo *Ease of Doing Business*? Eski nou pou *go through* sa Lendeks pou nou vwar kote nou'n kapab ganny may zanbet dan lepase, pou nou konpran *how the game is rigged against us* koman en pti pei?

Akoz mwan mon asire ki nou pozisyon lo Lendeks parey i pe ganny dir i pa 100poursan *our doing* ouswa *our failures*, *but the game is rigged against us*, akoz *the game is not fair to start with!* So eski nou, nou pou komans konsidere bann fason ki sa bann dimoun i trik sa zwe *in the first place*? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis. wi Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Mwan ki loter sa kestyon, e Onorab in fer en komanter ki pa'n fer resers.

Mon oule enform Onorab atraver ou Mr Speaker, Lasanble e Lepep Seselwa, ki

sa keştyon in ganny table depi komansman lannen e *World Bank* in anonse mwan pase, plizyer mwan apre ki mon'n table mon keştyon, ki zot pe *discontinue* sa Lendeks *Ease of Doing Business*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi pou ou klarifikasyon. Minis ou pou kapab prosede avek en repons silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Onorab Pillay nou pa pou kapab prolonz en deba lo la. In fer en *statement* sa Onorab ki'n demann keştyon in eklersi. Permet nou kontinyen letan i kourt silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Minis ou a reponn son keştyon silvouple.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou keştyon. Annefe se lapros ki mannyer nou *tackle* sa Lendeks, ki mannyer nou pou *improve ranking*, i egzaktaman parey ou pe fer ou *studies* pou ou al fer ou legzanmen.

I annan bokou dimoun zot fer legzanmen e zot pa

vreman fer byen dan legzanmen, akoz zot asize zot *study* sa liv antye, me zot pa *focus* lo aplik sa lenformasyon dan bann konteks ki legzanmen i vini. E alor *examiner* i mark zot *down* akoz zot pa pe byen - zot pa pe met keksoz ki zot sipoze pe mete lo papye larepons.

E se sa lafason ki nou, kot Minister nou'n atak, depi ler mon mon'n zwenn nou pe atak sa *ranking* lo sa Lendeks. Nou kontinyen travay lo la. *Basically* ki nou fer, se ki nou regarde ki mannyer bann *markings* i ganny fer, e nou vwar ki mannyer nou, nou kapab fer serten pa ki nou pou kapab afekte nou *ranking* lo sa Lendeks.

Parey ou'n dir wi, lafason ki sa i ganny fer ki *ranking* i ganny fer, annan de fwa i pa depan lo ki *improvement* ki Sesel in fer, parske ler ou pe konpar avek en lot pei, sa lot pei in kapab fer bokou plis ki Sesel.

E malgre ki nou dan en nivo domestik nou vwar bokou *improvement*, me ler ou pou tonm dan paramet sa Lendeks ou pa pou gannyen sa *marking* ki ou ti ava ekspekte. So definitivman Onorab lafason ki nou pe fer li i en fason *smart*.

Parey mon'n dir nou pou kontinyen servi bann paramet ki *World Bank* ti'n met ater.

Byensir sa rapor ki zot in prodwir, nou'n regard li, bann defi ki zot in idantifye. Zot in osi fer referans avek bann *ethical matters*, savedir ban pratik ki pa - anfen ki pa profesyonnel, ki menas lentegrite zot bann zofisye ki'n fer sa bann *assessment*.

So tousala nou'n met an zwe, me selman nou menm nou, nou konnen poudir fondamantalman i annan amelyorasyon ki nou bezwen fer dan nou lanvironnman biznes. E sa nou pe travay pou nou fer sa amelyorasyon.

Ranking - san *ranking* nou bann dimoun la deor ki pe fer biznes, i bezwen santi sa diferans, lenvestiser ki pe vin kot nou ki pe vin fer biznes Sesel, zot bezwen annan sa rekonfor, annan sa reasirans pou dir Sesel i kapab donn zot sa servis ki zot merite. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Ou bezwen klarifikasyon Onorab. Silvouple vitman. Wi.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker lanmor sa Lendeks la *it's been written on the wall for months!* Si Onorab pa'n kapab aranz son kestyon *it's on him*, li ki'n napa *the wherewithal!*

MR SPEAKER

Nou pa bezwen antre ladan ankor. Mersi pou rezon letan mon pa kapab kontinyen avek siplemanter lo sa size. Nou pou pas lo kestyon swivan Onorab Gervais Henrie kestyon 105.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. En lot kestyon orizinal olye ki i vin dan Lasanble i vin vey dan lapas,

(laughter)

HON GERVAIS HENRIE

Eski Minis pour Lenvestisman, Lantreprenarya avek Lendistri, i kapab donn en kontrandi nou Lasanble lo travay ki in fer depi ratifikasyon *African Continental Free Trade Area* par Lasanble Nasyonal, pou prepar kominote biznes lo lenplikasyon domestikasyon sa lagreman, e asire ki i en sityasyon ganyan pou tou dimoun?

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Menm si sa lagreman in ganny ratifye i pa ankor vin an riger, sa nou bezwen zis fer en leklersisman dabor.

Departman Komers in enform nou ki i ankor annan negosyasyon ki pa ankor konklir, notaman lo lareg lorizin ki fer ki menm si sa lagreman an prensip i sipoze ganny enplimante, i pa ankor operasyonnalize, vi ki sa bann negosyasyon i bezwen ganny konklir.

Departman Komers in osi enform nou ki ti enportan pou nou ratifye sa lagreman akos san sa ratifikasyon nou ti pou en senp manm e nou ti pou napa okenn lavwa, ouswa nou lavwa ti pou napa pwa. E nou ti pou zis en lobzervater kot ti pou annan serten desizyon ki ti pe ganny pran o nivo lenplimantasyon, e nou ti pou napa vreman sa *say* dan sa prosesis.

Zot ti osi enform nou lofis ki bann lareg ek provizyon ki annan lenportans pou lentere Sesel, ti ganny konklir avan ki zot ti met sa lagreman devan ratifikasyon par Lasanble Nasyonal.

A sa pwent Mr Speaker, nou oule reasir Onorab ki nou pou fer le nesese, pou fer sir ki nou zwe nou rol kan moman i apropiye, pou fer sir ki nou prepar la kominote biznes lo lenplikasyon domestikasyon sa lagreman. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Siplemanter Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Ankor enn fwa la i en sityasyon kot en size ki devan nou, me ki diferan antite dan Gouvernman in annan en par ladan.

So mon anvi konnen ki travay ki pe fer ki zot mesaz i enn ki akorde, ki tou dimoun i annan en sel vizyon, en sel plan ki zot pe mars dan en sel direksyon e ki personn pa pe travay in *silos*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Annefe Onorab letan lagreman - nou kapab reasir ou poudir nou an kominikasyon avek Departman Finans, Departman Komers pli spesifik.

E in reasir nou poudir nou rol an se moman i pa ankor, nou pa ankor ariv sa pwent kot nou kapab angaze an plenn, pou nou kapab fer sa travay ansanm. An se moman i ankor lo en nivo negosyasyon, so zot pe *sort out* sa morso avan lo sa lagreman.

Me Departman Komers i konpran, nou'n fer langazman avek zot e zot *fully aware* ki led e ki *involvement* ki nou Minister i kapab anmennen

pou fer sir poudir kominikasyon. Preparasyon dabor i ganny fer pour ki letan sa lagreman i vin anfers, (*sorry*), son aplikasyon i vin an zwe nou pou kapab fer le neserer.

Me i bon fer resorti ki a tou moman Departman Polisi dan Minister, zot an kominikasyon avek Departman Komers kot letan pe fer negosyasyon zot ganny konsilte. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Klarifikasyon, *please quickly*.

HON GERVAIS HENRIE

En pti pwen Mr Speaker. Parski enn bann keksoz par egzantp ki nou vwar dan Les Lafrik, bann pei pe travay tre byen ansanm, pou zot asire ki zour tou keksoz i an plas, zot bouze. Partikilyerman par egzantp Kenya avek *Lethiopie* ki partaz Lafrontyer.

Donk yer nou'n tann Prezidan par egzantp dir ki *Foreign Affairs* pe ede, tou bann Minister pou ouver bann laport, e lo sa nivo pou nou kapab annan sa bon relasyon avek nou bann pei vwazen partikilyerman dan Les Lafrik.

Eski la i annan en preparasyon, i annan en demars ki pe fer ki ou kapab donn nou en kontrandi apropo sa lagreman? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon.

Annefe mon pa konnen si ou mazine, tou resaman nou ti, Minister ti siport lansman Lasosyasyon Biznes Madanm dan Lafrik atraver *COMESA*. E sa ti en zouti enportan pou ed nou dan sa demars ki nou pe al fer la.

Akoz atraver sa lasosyasyon nou kapab, i annan bokou *training* ki pe kapab ganny *channel* pou vin ganny realize Sesel. So nou pe servi bokou sa laport pou nou ganny *training*, fasilite neserer pou nou kapab rezouir bann benefis sa bann lagreman. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Kestyon Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis, bonzour *PS*. Minis ou a dakor avek mwan pou prepar kominote biznes lo lenplikasyon domestikasyon sa lagreman i kapab vin dan diferan laform e diferan fason.

Enn bann fason ki petet nou bezwen prepar biznes se donn zot bann resours, e enn

bann resours enportan se later pou fer biznes.

Minis ozordi alokasyon later biznes *IEA* pe demann - pe egziz avek serten bann dimoun ki pe ganny *allocate* later biznes pou met en *upfront list*, R1milyon avan ki zot kapab *sign en lease*, e apre zot pou kontinyen pey *lease*. *At least part of zot lease payment* R1milyon.

Minis eski zot pa santi ki poudir sa i kapab favoriz dan serten ka kot zis gro biznes ki kapab *afford sa upfront or at least part of the upfront payment lease*, e ki pous bann pti biznes akote e zot pa pou zanmen kapab ganny en bout later pou zot kapab fer zot devlopman? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon.

Onorab mon krwar fodre ou re al regard sa lenformasyon, nou pa pe demann biznes pou kontribye R1milyon non. Fodre ou regard byen sa dokiman.

Akoz kalkilasyon ti ankor pe ganny fer lo *offer* lo later, alor i annan en *maximum price* ki'n ganny *set*. Me sa i enportan pou regarde *maximum* petet lo kote

kominikasyon *staff* petet in mal kominike avek bann kliyan. Me nou pa pe demann, i pa spesifik non. Sa i pa leka.

Fodre ou regard byen sa dokiman '*Expression of Interest*' ki nou ti met deor. E an se moman le rezon ki nou'n bezwen met en pri *maximum*, se akoz i annan serten louvraz ki pe ganny fer dan *background*, pou aktyelman determinen egzakteman konbyen nou pou, ki *rate* sa later pou ete.

E akoz ki nou bezwen sa larzan pou komanse, set akoz Gouvernman napa finansman pou fer sa bann lenfrastriktir. Alor ti enportan poudir nou ganny larzan likidite pou nou met, fer semen e servis nesaser pou sa bann dimoun ganny alokasyon later pli vit.

Otherwise zot ti pou bezwen esper lannen prosenn, ouswa lannen apre pou zot kapab ganny alokasyon later. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Cosgrow mon a fer ou remarke ki ou deza an deor *border* sa kestyon. Alor si pou nou terminen, si ou pe rod en pti klarifikasyon mon a permet ou, me annou pa tro elarzi an deor sa ki la. Mersi. Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Wi, Minis dan ou larepons mon pa'n tro ganny en konpran, savedir i annan en *upfront payment* pou fer, me solman i en maksimonm *up to* R1milyon.

Mon pa'n konpran ou, elabor en pti pe lo la, mon pa'n konpran byen ki ou ti pe sey dir Minis.

MR SPEAKER

Byen. Minis ou a klarifye *please*.

MINISTER DEVIKA VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Zis pou eklersi fodre ou regard sa dokiman, sa '*Expression of Interest*' i ava ed ou konpran en pe plis.

So i annan en *rate* ladan. I annan en *maximum rate* ki'n ganny mete, si ou fer kalkilasyon wi ou pou war i pou kapab kout ou R1milyon. Me selman parey mon'n dir ou sa i *rate maximum* akoz i annan bokou travay ki pe fer pou determin vre kalkilasyon.

E i en pwen pou note ki ler sa *upfront payment* i ganny fer la, i vedir ki sa dimoun i pa pou bezwen pey *rent for the next 25years* letan in fini ganny son later. So fodre ou realize poudir sa larzan ki i pe peye, i pou pey li la, me selman i pa pou bezwen pey li ankor apre 25an.

So depan lo kantite letan ki nou determinen. Tousala i

bann kalkilasyon ki ankor pe ganny fer. Me selman ti neserer pou nou sorti deor pou regarde, ki bann lentere ki annan, pou nou kapab fer nou travay pli byen. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Avek sa nou'n ariv a lafen kestyon pou Minis Devika Vidot avek son delegasyon. Nou a dir li mersi bokou e nou a swet li bonn apre midi.

(MINISTER VIDOT AND HER DELEGATION WAS EXCUSED FROM THE HOUSE)

MR SPEAKER

Madanm Clerk ou a sinyal en pti *technical break* pou nou kapab *sanitize please?*

(technical break)

MR SPEAKER

Si Madanm Raporter i tann nou i kapab fer antre Minis silvouple.

Bonzour Minis Errol Fonseka, Minis pour Zafer Entern. E bonzour e byenveni dan Lasanble osi Mr Albert Rose *Chief Fire Officer*, Mr Jones Madeleine *Senior Divisional Officer*. Minis ek son delegasyon i la pou pran en kestyon *Urgent Question* ki

pou ganny poze par Onorab Wallace Cosgrow. Onorab.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker, Mr Speaker mon apresye ki mon nobou demann mon *Urgent Question* ozordi, ki ti - anfe mon ti anvi demann depi semenn pase, me mon konpran travay Lasanble ki manner ti ete in bouz pou ozordi.

Mr Speaker apre ki Lepep Seselwa in temwany en dife ki'n andomaz seryezman *building Le Chantier Mall*, eski Lasanble i kapab ganny en leksplikasyon lo.

Ki kalite lekipman e resours lazans SFRSA ti deplwaye e eski sa bann resours ti ase pou sa Lazans fer fas avek sa dife?

2enm ; ki bann difikilte Lazans SFRSA ti rankontre pou kapab met sa dife anba kontrol? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Un instant Minis mon pe pran en pe lanmen la. Tre byen Minis ou ava kapab donn ou premye larepons silvouple.

MINISTER ERROL FONSEKA

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou Manm Onorab. E Mr Speaker e Onorab mersi pou ou keston avan ou al dan reponn ou keston, zis mon oule pas mon kondoleans a sa

msye fanmir *Mr 'Premji Rashani'* ki finalman in mor dan sa lensidan Le Chantier.

Mr Speaker resaman osi i annan plizyer sityasyon dife ki pe arive. E parey nou tou nou konnen SFA menm sa semenn pe fer en ponnyen fas ek dife dan *landfill*.

E sa mwan dernyen menm la nou'n annan 21 dife 21 *calls* ki nou'n reponn. An tou dan sa lannen i annan apepre 254 *calls so far* ki SFA pe fer fas avek. Alor sa keston dife partou i en keksoz ki nou tou nou bezwen pran li pli serye ki nou ti krwar avan, e fer bann prekasyon ki ganny donnen pou sekir zot landrwa.

Mr Speaker *to go back to* keston Onorab, sa dife Le Chantier mon oule premyerman remerci SFRSA pou zot aksyon dan en sityasyon ovif ki i ti ete. Me mon ti ava kontan demann SFRSA pou eksplik en pti gin lo la, akoz mwan konman Minis, *the glory of* ki zot in rezourd sa dife, met li anba kontrol tre vitman, e finalman met li anba kontrol dan 5 erdtan totalman, ti en pe tre bon ki zot in fer. E parmi plizyer danze.

Alor mon ava demann *Chief Officer* pou eksplik en pti gin ki manner in deroul sa loperasyon e apre mon ava kontinyen lo la.

MR SPEAKER

Mersi Minis wi *Chief Fire Officer*.

**CHIEF FIRE OFFICER
ALBERT ROSE**

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou Manm Onorab prezan isi ozordi. Mon krwar mon ava rann larepons pou sa premye kestyon. Ki kalite lekipman e resours lazans tenny dife ti deplwaye? Eski sa resours ti ase?

SFRSA ti deplway de *fire tender* avek en *water bowser* e apepre 50 zofisyé. Sa i enkli enn de bann zofisyé ki'n deza kit *Fire Service*, ki'n *retire* oubyen ki'n *resign*, enkli en *ex-Chief Fire Officer* Mr Eddy Payet.

SFRSA prensip tenny dife, pou mitilasyon en lensidan, se ki ou deplway resours nesese. E ou azout lo la letan i nesese. Sa dife ti ganny kontrole dan 25 a 30 minit, dan sa lespas ti'n pran. E dife pa'n propaz e afekte lezot bann konpartman dan sa batiman. Alors ti napa okenn nesese pou nou azout lezot resours a sa moman.

2enm kestyon;- ki bann Lazans Servis Tenny Dife ti rankontre? *SFRSA* pa'n fer fas avek okenn difikilte pou met sa dife anba kontrol.

Me si sa batiman ti annan tou fasilite ki Lazans

Tenny Dife ti rekomande dan son fason konstriksyon, sa ti pou fasilite travay sa Lazans.

Bann fasilite tel ki parey en *riser* ki ti pou ede redwir ki *fire fighter* ti pe servi pou anmenn anler batiman. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Minis ou annan keksoz pou azoute lo sa kestyon orizinal li menn, oubyen nou ava kapab pas lo siplemanter?

**CHIEF FIRE OFFICER
ALBERT ROSE**

Letan mon dir *riser* ki mon pe dir par *riser*. *Riser* se en lekipman si oule en tiyo ki nou demande pou mete. E i annan de kalite *riser*. I annan en *wet riser* ki li dan sak seksyon ouswa konpartman sa bann batiman, se ki i annan *outlet* e i annan bann rakor ki stasyonnen la, ki letan i ariv en lensidan vitman *fire fighters* enn de anmenn rapor deor i mont direk dan zot sa konpartman kot dife i ete si i kapab konmans konbat sa dife.

E dezyenmman sa i apel *wet riser*, dezyenmman i annan en *dry riser* ki li *Fire Brigade* ki bezwen *feed* delo dan sa tiyo pou li mont anler. Se sa ki mon ti pe eksplike.

MR SPEAKER

Mersi *Fire Officer*. Avek sa nou ava pas lo siplemanter Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mersi Minis, mersi *Chief* pou ou lesplikasyon ki ganny donnen. *Chief* dir mwan nou annan resaman en resours ki *Fire Service* ti *purchase*? En resours ki kapab donn *firemen* en lavantaz lo dife par lao ki zot annan kot zot stasyon?

Eski sa i pa ti en moman apropiye pou servi petet sa resours? Petet ki ti kapab kontrol dife pli vit posibil?

Eski i annan okenn problem, okenn keksoz ki'n fer zot pa kapab servi sa resours, an vi ki nou konnen sa resours i ganny servi pou bann dife *building* kot ou napa oter - pa bezwen trenn rakor dan peron, dan *lift* partou.

2enm Mr Speaker, sa *building* i ti en *building* ki ti anba bokou renovasyon. Annefe mwan menm mwan ler mon ti laba, ti deza annan renovasyon ki ti ganny fer. Ti annan en pe problem. In annan bann lezot renovasyon.

Letan in annan sa bann renovasyon eski *Fire Service* - (*SFRSA*) zot in annan bann rekomandasyon e zot in annan bann swivi, baze lo zot ki zot in ganny fer, pou evite ki i annan sa bann sityasyon kot ler dife i pran, zot vwar zot dan en

sityasyon kot i vin bokou pli difisil pou zot.

So eski ti annan bann rekomandasyon? Eski zot in fer sa bann *follow-up* lo sa bann rekomandasyon? Akoz mwan i annan apepre 2an mon dan *building* - probableman zot in vizite me mon pa rapel vwar. So mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi pou ou kestyon Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab pou ou sa de kestyon premyerman, nou sanse ki nou annan *Deputy Chief Fire Officer* ki travay lo sa *building*. E sa bann rekomandasyon ki ou pe demande la, li i ti direkteman enkli ladan.

Mon pou les li reponn sa kestyon. Apre ou premye kestyon lo sa lot la dan *fire vehicle*, mon a les Mr Jones Madeleine *Senior Divisional Officer* reponn sa dezyenm kestyon.

MR SPEAKER

Alor Mr Bethew ou larepons *please*.

DEPUTY CHIEF FIRE OFFICER REGIS BETHEW

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Normalman tou

batiman i ganny fer Sesel i annan en prosedir ki ler nou apel *occupancy* ki tou bann departman bann *stakeholders* konsernen i donn zot komantr zot rekomandasyon e apre *Planning Authority* i donn *occupancy*.

Pou sa *building* respektif *Fire Brigade* in donn *occupancy, round first and second floor*.

Savedir tou bann *floor* ki *above second floor*, nou pa'n zanmen ganny *occupancy*, pou le senp rezon se ki ti annan sa bann keksoz ki ti rekomande pa ti ankor fini mete.

E dan sa sans se nou, nou pa pou kapab konnen egzaktaman akoz sa bann dimoun in ganny *authorised* pou servi sa *building* par lao sa *floor*, ki nou ti pe siporte pou servi.

MR SPEAKER

Nou ava kontinyen avek Mr Madeleine.

SENIOR DIVISIONAL OFFICER JONES MADELEINE

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou Manm Onorab. Lo sa keston pou sa masin leskalye, i *asset* ki nou'n gannyen *yes*, ki depi 2019 in antre dan pei.

E parey nou konnen tou transpor i bezwen annan en *servicing* ki *due* ki ou bezwen

fer, e ou kapab fer resorti ki depi an Me 2020, nou'n konmans fer bann prosedir ki pou fer *services* sa masin, akoz an Novanm ti pou fer son lan ki'n antre dan pei, apre bann teste bann servis ki nou teste li normalman, fer sir i mars byen dan Novanm son lan i arive i *due servicing by* Septanm.

E malerezman son *servicing* pa'n ganny fer, senpleman, akoz mon pou dir *COVID* bann letan ki nou nou'n fer laranzman sa bann dimoun sorti *L'Angleterre* spesifikman, so ou bezwen fer 14 zour, i pa'n trouv li profitab pou zot vini e dan zot kote zot in *decline*.

E nou nou'n kontinyen fer nou prosedir, pou zot vini me malerezman i pa'n posib e *servicing* sa masin in *overlap* lan. Ki parey nou konnen tou sistenm i lo li ki ou bezwen fer en *servicing* byen menm lo la, e fer sir i mars byen.

E i ti ankor anba garanti e se sa ki nou pa'n vwar sa masin in ganny servi. E la sa lannen la nou nobou gannyen konman *L'Angleterre* in sorti lo nou *Red List*. Nou nobou fer laranzman la deswit la an Novanm la le 7, nou pou annan zofisye sorti presizeman dan sa kot sa faktori *Angloco L'Angleterre* ki pe vini ki pe vin fer *servicing* sa masin. *Thank you*.

MR SPEAKER

Mersi. Wi Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mr Speaker mon kontan sa kestyon in ganny demande, akoz mon osi mon premye *initial reaction was* ki mannyer nou pa'n kapab fer servis?

Alor mon'n pran li lo mon par, pou al get tou sa bann korespondans e i vre ki prosedir ti pe ganny fer depi me e i ti ganny dir nou bezwen fer sa avan Novanm i arive, me rezon ki *flight more less ganny book, then* Minister Lasante ti dir zot bezwen reste 14 zour dan karantenn. Zot ti *decline* pou vini baze lo la.

E zour nou ouver pei an 21 an Mars, menm nou'n ouver pei nou ti lo *Red List L'Angleterre*. So zot ti kapab vini selman zot pa ti pou kapab retournen.

So *yes* mon'n get sa seryezman e mon satisfè ki tou keksoz ti ganny fer la. Me mon'n al en pe pli lwen osi ganny lesplikasyon ek *Fire Service* ki sa bann lekipman, ki zot ti servi ti donn zot en *response* pli vit, ki si menm sa masin leskalye, kantmenm i annan en lavantaz oter, i annan en lavantaz ki si ou bezwen *rescue* dimoun, ou annan sa ladres spesyalman si dimoun in ganny pri anler.

Me menm sa, sa *initial deployment* lo ek sa bann sa *fire bowser* ki zot in servi i pli vit pou *setup*. So pou sa rezon sanmenm zot in kapab rezourd sa sityasyon ase vit. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Nou pou pas lo bann kestyon siplemanter lezot Manm. Mon annan 8 Manm ki'n lev lanmen. Mon pran zot annord ki mon'n vwar zot in leve. Me mon pa pou kapab al pli lwen ki midi edmi lo sa.

Donk sey fer li bref e direk silvouple pou permet otan posib. Onorab Arissol Phillip Arissol.

HON PHILLIP ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun. En keksoz ki remarkab dan sa dife se ki bann materyo ki'n ganny servi dan konstriksyon sa batiman in bril tre vitman, setadir *flammable*.

Eski Minis i kapab dir Lasanble si *SFRSA* i annan en syez lo *Board* Lotorite Plan, kot zot donn konsey lo bann kalite materyo ki ganny servi dan bann konstriksyon? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mr Speaker, Manm Onorab Arissol, mersi pou ou kestyon. Byensir SFRSA i annan.

Me an plis ki sa *DRDM* i annan en lot bout pou zwe ladan. E lo sa *Victoria City Assessment* ki ti ganny an 2018 ki relev sitan risk lo dife dan Viktorya.

E la lo kestyon *DRDM* zot pe travay pe *enforce* sa. Pou en bon pe letan sa *risk assessment* in ganny fer e i pa ti pe ganny *enforced*.

So *DRDM* i annan sa pouvwar osi lo sa *enforcement* lo sa bann *risk assessment*. E Onorab ou ava *in fact* ti ava bon si ou lir sa rapor, akoz i annan en kantite *areas* ki vreman, vreman konsernan dan *Victoria area* lo kestyon dife.

So en keksoz ki nou pran o serye e natirelman pou ganny en pe *complaint* akoz nou pou al *enforce* sa e nou'n fini konmanse.

Menm zafer *DRDM* pe fer plan lo ek *LWMA* lo bann sityasyon met bann sistenm an plas lo sa *fire*, ki tou *fire* dan *landfill* ki tou lazournen pe monte. Menm sa depi Dimans i pa'n in tennyen Lendi in remonte. Mon krwar la menm la i annan sityasyon ki zot pe *deal* avek.

So sa i konstaman pe met en kantite presyon lo *SFRSA*. E tou sa bann keksoz i bezwen

ganny rezourd *by good preparation, good investment* lo la. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. E Onorab. Onorab Romain.

HON GEORGE ROMAIN

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis ek ou *panel*. Minis parey ou menm ou'n fer resorti, ki ou pe dir i annan bokou dife ki pe arive ou'n donn en statistik e i enkyetan.

E parey sa dife ki pe arive ek sa *building*, bokou bann dimoun ki'n fer bann entervansyon resanble bann travayer, zot pa ti okouran si en groser dife koumsa ti pe arive dan sa *building*. E i ti *as if as normal*.

E pou mwan mon kestyon mon ti ava kontan demann Minis, an vi ki nou vwar en pe difikilte pe arive, dan bann lezot *building* dan lavil, eski zot tou zot bann *fire system*, ek zot bann *fire exit* i annord a se moman? Sa mon premye kestyon.

Mon dezyenm kestyon mon'n vwar bokou *SFRSA* ler zot pe tenny dife, zot servi bokou byensir delo, zanmen mon'n deza vwar zot servi *foam*.

Alors mon pe demande si zot annan sa fasilite *foam* a disponib dan zot konman en

zouti pou tenny dife? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Wi Mr Speaker, lo kestyon ler zot pou servi *foam*. Mon ava pas ek Mr Bethew pou reponn sa.

Ou lot kestyon lo *fire system in order*. Basically responsabilite i vin ek sa *owner* sa landrwa. Akoz dimoun i bezwen konsyansye en keksoz la. Si ou annan en *Insurance Policy*, ou annan ou *Insurance Policy*, ou pa *maintain* zour ou pou *claim* la, kantite lasirans pou ganny koupe.

So i dan zot lentere pou *keep up* ki tou zot *fire extinguisher*, tou zot bann *fire doors*, tou zot bann sistenm *fire service* i annord. I dan zot lentere sa.

Akoz si i ariv en risk, ou dan biznes ou annan en risk ou pa kapab *claim* bokou keksoz, ou poursantaz pou desann. So i enportan pou dimoun konpran sa.

Fire service i fer zot *pre-assessment*, zot donn zot rekomandasyon *and all that*, me selman finalman ou kapab annan konmans isi menm. Mon *hope* zot tyek byen, akoz ler ou konmanse i annan

sistenm *in place*, ou bezwen *maintain* li en?

Ou bezwen *maintain* ou servis. *So maintenance is not their problem. Maintenance i problem* sa boug ki ansarz lo landrwa. Ou bezwen okip zot landrwa.

So mon ava pas sa ek Mr Bethew, pou reponn bann *times* ki ou servi *foam*, *times* ki ou servi - ou konnen ou menm. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you Mr Bethew.

DEPUTY CHIEF FIRE OFFICER REGIS BETHEW

Mersi Onorab. Normalman sa dife an partikilye, letan nou fer sa bann *initial assessment*, *initial attack* nou vwar poudir mazorite keksoz ki pe brile dan *building*, nou kapab tenny li avek delo.

Par lefe se ki *foam* - pou nou servi *foam* i annan en stratezi ki nou bezwen vwar poudir la nou bezwen servi *foam*. An term ki *foam* ordinerman normalman 'i kouver' - pou fer lefe.

E si ti'n ariv en sityasyon kot nou ti santi nou pou bezwen *foam*, wi nou ti pou servi *foam*. Me selman nou sorti nou'n ase konfortab pou tenny dife avek delo, e met li anba kontrol. So nou pa'n trouv neserman servi *foam*.

Selman nou ti anann *foam* pou servi, malgre i ti pou nou lakantite ki nou *foam* ki nou annan *actually*, me solman nou ti pou bezwen servi li en sans pou servi. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Mr Bethew. Ale klarifikasyon vitman.

HON GEORGE ROMAIN

Mersi Mr Speaker. Minis Mr Bethew mersi pou zot larepons. Selman Minis mon en pti pe konsernen, ou larepons ki ou'n donner i ou dir ki sa bann *building* i zot - parey bann *management* i zot responsabilite pou fer sir ki tou i marse. Sa mon toutafe dakor ek ou Minis.

Me selman anvi ki i annan en pti pe negligans, akoz pou en dimoun ganny *License* byensir kote *Fire Brigade* i vini i fer sir ki tou zot sistenm *safety* i annord.

Alors mon santi, an vi ki bokou dife pe arive dan pei - mon santi ki i devwar *SFRSA* pou fer sir i enplimant sa Lalwa, ki tou bann *building* i annan sa sistenm an plas zot *fire exit*, zot *fire safety*, *everything* fodre pe marse.

E alors mon ti ava kontan lenspeksyon i ganny fer pli souvan. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Minis oule adres sa oubyen oule note?

MINISTER ERROL FONSEKA

Mr Speaker mon'n note. Me zis pou dir li lo sa bann *inspection* i arive sa. Mon pa ti pe koz lo sa mwan. Mon ti pe koz finalman ou *building* i pou ou ekout ou Lalwa.

Me selman avek *inspection* mon totalman dakor avek ou. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Andre ou ti'n lev lanmen ou?

HON CLIFFORD ANDRE

Yes mersi Mr Speaker. Minis premye kestyon se konbyen letan in pran pou zot *respond*, apre ki zot in ganny rapor?

2enm nou'n koz bokou lo sa *riser* zot osi zot in koz bokou lo *riser* in dir poudir *servicing* an referans avek sa *riser*. Akoz nou pa *train* en dimoun? Oubyen eski i annan difikilte pou *train* en dimoun ki ava kapab *at least perform part service* lo sa *riser*, ki ava kapab permet zot pou servi sa *riser*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mr Speaker mon krwar i annan en pti konfizyon la. *Riser* dan sa term i vedir i *riser* i pa sa *ladder* li. *Riser* i bann tiyo bann sistenm ki ganny mete ek *building*, ki ou kapab konekte ou rakor avek, ki la *already* i kapab in ganny asanble lo sa *building* ki zot, zot vini zot konekte lo la pou *flush* delo ladan. Napa nanryen zafer *service* lo la.

Lo kestyon *time of deployment*, mon a les Mr Madeleine koz lo la.

MR SPEAKER

Mersi. Mr Madeleine.

SENIOR DIVISIONAL OFFICER JONES MADELEINE

Mersi Mr Speaker. *Deployment* ti al ase vit pou sa lensidan, kot a sa zour nou ti annan lo sena *at that particular time*, ki ti vwar dife zot ti *call* deswit e pase ti desann.

Me selman si pou fer petet mon pou fer referans lo sa *servicing* pou *train* dimoun, petet mon panse ou pe fer referans lo sa masin leskalye.

So nide sete pou *once* ki lan i arive sa bann dimoun i sorti *L'Angleterre* sa premye *servicing* se pou *train* nou bann *staff*. Akoz nou annan mekanik kot Stasyon *Fire Brigade*, se pou *train* sa bann *staff* ki mannyer pou fer

service sa masin, akoz i en gro masin i en nouvo sistenm.

Me malerezman sa premye *servicing* ki pa'n kapab arive ganny materyalize. E la letan sa bann dimoun pe vini la Novanm la, se sa ki nou pe al pran sa loportinite pou *train* nou bann *staff*, e fer sir ki zot konnen egzakteman ki mannyer pou *train* zot e nou ava kapab fer *servicing* nou menm. *Thank you*.

MR SPEAKER

Ok klarifikasyon Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker ni Mr Madeleine, ni Minis pa'n reponn kestyon an term letan.

Akoz mwan letan sa dife i konmans pran, mon pe pase mwan osi. So mon mazine mon osi mon ti pe travay, mon pase e mon ti get kot *Fire Services* mon ti vwar zot pa ankor arive.

So sanmenm sa ki mwan mon pe demande konbyen letan an term si 3 minit, 4 minit, 10 minit *whatever*, ki depi ler zot in ganny sa rapor ki zot in ariv *Le Chantier Mall*, pou zot konmans fer zot travay met zot *riser*.

Mon ti pe koz lo sa kot i annan leskalye osi pou reponn sa osi. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi eski *panel* i annan en repons lo letan?

SENIOR DIVISIONAL OFFICER JONES MADELEINE

Repons letan *yes*, toultan nou vwar ki mon pou fer referans lo bann diferan lensidan ki nou fer fas avek. Me selman an partikilye sa enn ki la.

Nou vwar ki *Fire Brigade* tanzantan zot bann dimoun i dir *Fire Brigade* i ariv tar, me selman ki mannyer nou *deploy* se *once* ki nou ganny en *call* ki nou *deploy* masin. So i annan posibilite letan nou ou get sa dife anvil, dife ti'n arive ki *Fire Brigade* pa ti ankor ganny enformen.

E *once* ki *Fire Brigade* ti ganny enformen, ti pran li apre en minit - en minit edmi pou li ariv lo sa *site*. So nou koz lo *deployment upon receiving the call at the station*. *Thank you*.

MR SPEAKER

Thank you Onorab. *Thank you* Mr Madeleine. *Yes Chief Fire Officer* pou azoute wi?

CHIEF FIRE OFFICER ALBERT ROSE

Yes petet mon ti ava azoute. Zour ti annan sa lensidan dife Le Chantier, nou

pa ti ganny *call* an deor nou. Sete ki de *firemen* zis pe al asiste lanterman ki ti vwar sa gro lafimen pe monte - gro dife, e la zot ki ti *call* nou. E nou pa ti ganny *call* an deor ek person a sa moman. *Call* ti in vini in vin pli tar. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi pou sa klarifikasyon. Onorab Esparon ou annan kestyon?

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker eski Minis i kapab dir nou oubyen bann zofisye lo *panel*, ki dernyen fwa in annan en *fire drill exercise* pou bann *tenant* ek biznes dan sa landrwa?

E *how often* ki en *SFRSA* i rekomande ki zot tyek bann lekipman ek bann fasilite dan bann landrwa? E si zot annan zot en program striktire konmsi, pou fer *fire drill wheel exercise*. E osi regard bann lekipman dan bann landrwa, sirtou dan rezyon lavil.

Parski en keksoz ki ti ganny fer resorti, se ki letan sa dife ti arive, sa bann lekipman ki vire pou kapab sonn sa alarm poudir i annan dife ler zot ti pe vire ti kase. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Onorab pou ou kestyon. Mon ava pas ek Mr Bethew pou reponn sa. Mersi.

MR SPEAKER

Mr Bethew.

DEPUTY CHIEF FIRE OFFICER REGIS BETHEW

Mersi Onorab. Normalman nou annan en seksyon dan *Fire Brigade* i apel *Fire Prevention Section*. E zot fer *the most zot ability* avek kantite dimoun ki annan, pou zot fer lenspeksyon dan tou landrwa Gouvernman, tou landrwa komersyal ki annan ou *license as most as possible*.

E anvil pa en leksepsyon nou fer nou annan programm lenspeksyon ki fer anvil dan tou bann landrwa ki parey mon'n dir, i tonm anba nou responsabilite.

E konsernan sa - mon pa konnen si ou'n fer referans Le Chantier Mall, selman parey mon'n dir taler se ki i annan en sityasyon kot nou pa'n donneren *occupancy* par lao *first and second floor*.

So i annan en kantite dimoun ki'n vin *occupy whatever* ki'n vin *occupy* sa bann *floor above* san lotorizasyon *Fire Brigade*.

E nou ti annan keksoz ki nou ti'n demande, pou met dan *building*, i pa'n ganny mete ki *eventually* sakenn in vini in pran son bout

whatever. E nou ti napa - akoz letan ou pa donn *occupancy*, nou pa *subject* pou nou fer lenspeksyon dan en landrwa kot nou pa donn *occupancy* nou.

Akoz nou pou defet nou sa. So nou napa gran keksoz pou nou fer, eksepte si i annan dimoun ki devret bezwen nou servis, oubyen *advise and so forth*.

Me selman pa *officially* pou al fer lenspeksyon dan en landrwa kot nou pa'n donn *occupancy approval*, nou pa'n siporte, i tre difisil pou nou al fer lenspeksyon. Mon pa pou konpran ki nou pe sey fer konpran.

Me malgre sa ti annan bann keksoz ki ti'n ganny fer apre, parey sa *staircase* ti ganny fer apre. Me met detrwa lannen apre sa, en bon pe lannen apre. Zot ti bezwen fer li akoz i ti en *must*. Ti napa landrwa *alternative staircase* ek sa *building* e ou ti bezwen fer. E malgre ki'n fer li i *still* sa prosedir *occupancy* pa ankor ganny *fully* gannyen donneren oubyen ganny siporte par *Fire Brigade*.

MR SPEAKER

Mersi Mr Bethew. Onorab Monthy.

HON PHILIP MONTHY

Mersi Mr Speaker. An vi ki nou pe temwanny en

logmantasyon resaman dan bann ka dife, eski apre ki bann ka dife in ganny *investigate*, e ki zot lakoz in ganny determinen, Lazans pou Tenny Dife fer pibliy sa bann lakoz renye avek sak sa bann ka.

E apre mon dezyenm kestyon Mr Speaker, mon pou pran en kestyon Onorab Esparon. Vi ki Lotorite SFRSA, pa ti'n donn *occupancy* sa *building* lo apre *first floor* si mon konpran byen, e ki Mr Bethew in dir zot pa oblize al fer bann *investigation*.

Me vi ki en *building* ki dan lize dimoun, e ki zot ti'n vwar poudir i annan *occupancy* lo sa bann *floor*, eski zot pa ti'n devret entervenir poudir "be non, ou pa ganny drwa annan *occupancy* lo sa *floor*, akoz nou Lazans nou pa'n donner Lotorizasyon. " Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Wi Mr Speaker mersi pou sa. Mersi Onorab pou ou kestyon. Onorab en pwen enportan ki ou'n fer. E pou sa rezon mwan mon pe servi DRDM pou *implement* sa bann zafer, *because DRDM* i annan sa *roll enforcement*. E zot pe fer sa la en.

Pa zis apre sa dife depi 3 4 semenn plis ki 4 semenn depi ler nou ganny nouvo DG dan DRDM - Mr Ernesta, i pe *take* sa *full on Board*. E mon ava dir ou i pe osi annwi en de dimoun ki pa tro dakor ek sa bann zafer.

Me selman nou pou kontinyen pou *implement* sa rapor 2018 ki'n la depi 2018, in anmas en ponnyen lapousyey. En bon rapor li. In byen ganny fer. Selman zis i pa'n ganny *implemented*. La nou pe met sa an mars pou fer egzaktaman sa ki ou pe dir.

Lo ou lot kestyon lo *publicize* wi - sa osi i nou pou bezwen *publicize* sa bann sityasyon pou les dimoun konnen. Me selman i en *serious business* sa en? En keksoz serye ki nou bezwen pran li o serye, pa zis koz lo la. Me nou bezwen *address* sa, pou Victoria antye en? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mon ava pran kestyon Onorab Roucou.

HON MICHEL ROUCOU

Bonzour Mr Chair. Mersi pou donn mon laparol. Bonzour Minis avek ou lekip. En bonzour spesyal pou zabitan Mont Fleuri. Minis mwan mon kestyon i retourn en pti pe sa ki Onorab Monthy in koz lo la,

Eski pou vi ki nou vwar la, i annan bann *case* dife ki pe ogmante e nou vwar enn la dan sa *building* ki kestyon i lo la, eski Lazans li menm li zot pe pran kont poudir la aprezan in ariv en letan pou zot revwar en pti pe - vwar en pti pe, ki zot osi zot kapab antre pou zot kapab donn en *input* lo kote bann *building* ki pe ganny *occupied*.

Ki parey ou kapab dir sa bann dimoun i legal ladan, pou zot prop lavi an risk, e ki zot pe fer eski zot pou revwar en pe zot Lalwa, pou zot kapab antre. Zot vin sa Lazans ki pou *enforce*, pou fer sir ki zot kapab met en notis lo la?

Apre dezyenmman nou konnen poudir bokou dife, nou teren manner i ete isi Mahé, bann lekipman mon vwar souvandfwa mon osi mon'n deza temwanny serten dife dan mon distrik, kot zot bann lekipman i ganny servi bokou sirtou dan bann landrwa kot i *rough*.

Eski zot annan bann ase lekipman, dan zot stok ki demen si i annan serten ki ganny andomaze pou zot kapab servi? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Lekel ki pou reponn?

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mr Bethew i a reponn sa apre mon a kouver en bout.

MR SPEAKER

Mr Bethew.

DEPUTY CHIEF FIRE OFFICER REGIS BETHEW

Mersi Onorab. Si mon pou sezi ou premye bout kestyon kot i konsern ...

MR SPEAKER

... Konsern revwar zot bann prosedir sa korek Onorab Roucou?

HON MICHEL ROUCOU

Wi Mr Speaker. Konmsi zot konman en Lazans nou vwar poudir i annan en ogmantasyon dife ki zot, zot bezwen reakte. Nou deza vwar poudir i annan en lavi in ganny perdi la, eski zot pou revwar en pti pe zot lavwa ki zot, zot antre kot i annan bann *building* ki bann dimoun pe okipe ilegalman - ou kapab dir?

Akoz i pa *safe* pou zot, ki anpese demen ki nou annan plis lavi ankor ki kapab ganny perdi.

MR SPEAKER

Mersi. Mr Bethew.

DEPUTY CHIEF FIRE OFFICER REGIS BETHEW

Mersi Onorab. *Actually* la nou sipoze pe travay lo nou bann regilasyon, akoz nou ti napa regilasyon *as such* ti pe *drive* nou, nou ti annan *whatever*. Me selman nou ti napa regilasyon ki ti pe *drive* nou, pou nou kapab met *enforce* sa bann sityasyon ki ou'n dir.

So letan i ava ganny *approve*, i ava ganny pase, aksepte, nou pou dan pli bon pozisyon pou nou kapab fer sa bann aktivite ki an term ki ou'n *described*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Wi Minis ou pou adres keksoz?

MINISTER ERROL FONSEKA

Yeah Mr Speaker. Pa bliye i annan *Licensing* en? *Licensing* zot fer zot bann vizit *as well*. E sak fwa ou *renew License*, ou landrwa i ganny enspekte par tou bann Lazans;- *Health, Licensing and all that* - sa bann *area*.

So tousala i ganny fer. I annan sa Lalwa *there already*. So i zis nou bezwen sezi *License* si dimoun pa pe *implement*.

Normalman zot ganny n letan pou rezourd zot bann pti problem, ki zot annan. Me si zot kontinyen pa fer sa, e *especially* lo bann landrwa kot i annan *building* obor, akoz ou pe met en lot *building* an danze

la. E sa i le problem. En kantite sa bann sityasyon i arive, *close by* i annan lezot dimoun ki pou ganny afekte.

E i pa zis *building regulations* ki nou pe trouve. Nou pe trouv bann materyo kot ki zot annan dan sa bann *building*. Sa bann materyo ki zot stor - *inflammables* parler zot pa pe *secure* sa bann *inflammable properly*. E sa ou danze.

Ler en dimoun pe met klorin partou, pa pe *contain* li bann zafer *thinners* ki annan partou dan bann landrwa Lari Bazar ki pa tro bon. Tousala pe ganny *address*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Nou'n sot midi edmi, alor mon pou bezwen termin kestyon la. Zot ava eskiz mwan si zot pa'n ganny sans demann zot kestyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Off-Mic)

MR SPEAKER

Onorab Pillay mon bezwen termin sa kestyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Off-Mic)

MR SPEAKER

Non-non-non sa ti en lot sityasyon. Ti sityasyon -

HON SEBASTIEN PILLAY*Off-Mic)***MR SPEAKER**

Kestyon in sorti dan ou kote. Ou kote. Wi nou ti pe koz lo sityasyon kot kestyon i sorti dan ou kote, e li i pa ganny sans koz lo la. Mersi.

Mersi Minis mon a remerci ou pou ou partisipasyon, e mon ava swet zot bonn apre midi. Nou a rebran travay 2er. Mersi. Nou a pran *break*.

(BREAK)**MR SPEAKER**

Bonn apre midi tou dimoun. Nou ava konmans travay lo bann *Bills* ki lo nou *Order Paper*.

E nou konmans nou pran premye, *Statute Law Revision (Miscellaneous Amendments)*. Madanm raporter mon ava demann ou pou apel Minis Derjaques.

Bonn apre midi Minis Antony Derjaques, *Ministry for Transport* ki pe pran *Statute Law Revision (Miscellaneous Amendments) Bill, 2021*.

E byenveni delegasyon ki avek li Mr Stefan Knights *Assistant Principal State Counsel*, Colonel (sorry) Brigadye Michael Rosette *Chief of Defence Forces*, Mr. Raymond St Ange

Superintendent of Prisons. Mr St Ange dezole pou vwar ki ou'n ganny en pti mesap, nou senpati.

Sa en *Bill* ki nou'n pare pou fer *Second Reading*. Alor mon a demann *Leader Biznes Gouvernman* pou anmenn Mosyon pou *Second Reading*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis. Bonn apre midi Brigadye. Bonn apre midi Sirentandan Prizon, ki si tou keksoz i mars byen, ler ou sorti isi ozordi ou pou Komisyoner Prizon. E bonn apre midi Mr Knights.

Mr Speaker anba *Order 69 (2)* mon *move* ki *The Statute Law Revision (Miscellaneous Amendments) (No.2) Bill, 2021* i ganny lir en Dezyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon ava ganny *secondment* sa *Bill* silvouple. Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun *Statute Law Revision (Miscellaneous Amendments) Bill (No.2)* in ganny segonde Mr Speaker. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis ou ava kapab prosede avek ou lentrodiksyon *Bill*.

MINISTER ANTONY DERJAQUES

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tout a kout. Bonn apre midi *Leader Government of Business, Deputy Speaker, Leader of the Opposition*, tou Manm Onorab bonn apre midi.

Mr Speaker, mon annan gran plezir pou prezant sa *Statute Law Revision (Miscellaneous Amendments) (No.2) Bill 2021* pou konsiderasyon Lasanble Nasyonal.

Sa Prozedlwa in ganny prepare par Komite Konsiltatif Revizyon Lalwa ki konpri Komisyoner revizyon Lalwa, Prezidan Lakour Dapel, Sef Ziz, *Attorney Zeneral* e Ziz e Avoka ki manm sa Komite.

Sa Komite in revwar 44 Lalwa e sa Komite in propoz lamannman dan 21 Lalwa ki form parti sa Prozedlwa ozordi.

Mr Speaker in annan konsiltasyon lo sa bann lamannman avek manm piblik. An plis mon'n ganny enformen ki Manm sa Lasanble in ganny konsilte lo serten laspe sa Lalwa.

Par egzanp Mr Raymond St Ange *Superintendent*, e Mr Stefan Knights *Assistant Principal Counsel* lo sa Komite

konsiltatif, in zwenn *National Assembly Committee on Communicable Diseases, HIV/AIDS and Sexual Reproductive Health and Rights*, pou diskit lamannman dan *Prisons' Act* ki mon pe koz lo la a sa moman swivan ;-

Mr Speaker permet mwan prezant donn en bref apersi lo bann amannman, e dan serten ka donn leksplikasyon bann pti detay.

Criminal Procedure Code, spesifikman lo *death sentence*. Lobzektif sa bann propozisyon dan sa Prozedlwa, pou amann *Criminal Procedure Code* ouswa Kod Prosedir Penal, se pou aboli tou referans bann lofans ki son santans i lapenn de mor.

E bann prosedir pou egzekitiv en tel santans lanmor, pou rezon ki sa bann provizyon Kod Prosedir Penal nepli konpatib avek Konstitisyon Sesel. Ki'n aboli tou santans lanmor me sa bann referans i reste dan bann Lalwa.

Sa Prozedlwa pou osi retir tou referans lo '*People's Assembly*' e ranplas li par '*The National Assembly*.'

En keksoz tre signifikan e enportan Mr Speaker, se ki sa Prozedlwa i enpoz en lobligasyon lo bann zofisye Lapolis, pou donn tou dimoun ki ganny arete en resi, pou tou byen ki sa zofisye i pran avek

sa bann deteni, oubyen sa dimoun ki'n ganny arete an rezilta sa larestasyon oubyen sa lafouy.

En lot pwen, sa i ava anpes annan okenn kritik ki ler Lapolis i sezi byen, i pa retourn sa bann byen tel ki ;-larzan, mont oubyen okenn byen e donn e rann son met.

Sa i a osi fer ki i annan responsabilite e en rikord lo tou byen ki ganny konfiske pandan en larestasyon ouswa en lafouy.

Mr Speaker sa i konsern *Criminal Procedure Code*. Saverdir 3 laspe ki nou pe demann pou amande.

Lo *Courts Act* Mr Speaker, i annan plizyer modifikasyon enportan sa Prozedlwa pe propoze. Premyerman ki pe propoz aboli ki Sef Ziz, i annan pou apwent rezilta Lakour Siprenm konman 'Master Lakour Siprenm.'

Akoz sa pouvwar i prezan enkonpatib avek Lartik 127 Konstitisyon ki prevwar ki lapwentman 'Master Lakour Siprenm' i sipoze ganny fer par Prezidan apre rekomandasyon CAA - saverdir Lotorite Lapwentman Konstitisyonnel.

Dezyenmman Mr Speaker sa Prozedlwa i propoz en modifikasyon ki pou sanz bann kondisyon nesaser, pou apwent en Mazistra e Rezistrar Lakour Siprenm.

Pou kalifye pou ganny apwente Mazistra ek Rezistrar Lakour Siprenm, en dimoun i devret en Avoka. A ler aktyel i annan Mazistra ki pa Avoka e zot pou kontinyen pou egzers zot fonksyon. E la lafen zot kontra i kapab ganny renouvle.

Sa Prozedlwa i osi fer provizyon pou en Sef Mazistra ki ava responsab pou ladministrasyon Lakour Mazistra anba direksyon Sef Ziz.

Justice of the peace:

Trwazyenmman Mr Speaker sa Prozedlwa i annan lobzektif pou aboli sa lofis *Justice of the peace*.

An rezilta abolisyon sa lofis, konsiderasyon pou ganny donner si i annan en Lalwa spesyal lo *Justice of the peace* ki ganny prezante devan Lasanble Nasyonal.

Anfe mon ganny enformen par *Attorney Zeneral* ki Sef Ziz avek *Attorney Zeneral*, pou diskite sa size dan pli gran detay e ariv lo en desizyon lo sa size *Justice of the peace*.

Mr Speaker sa Prozedlwa i viz egalman pou promouvwar realizasyon bann obligasyon Leta anba *Convention* lo Drwa bann dimoun avek Dezabilite, ouswa Otreman Kapab.

Par enpoz en lobligasyon pou fourni en *interpreter* profesyonnel dan langaz siny

oubyen *sign language*, teknoloji *Bray* an *Anglais Braille technology*.

E okenn lot lasistans prosedir pou bann dimoun otreman kapab, ki aparet devan Lakour swa konman en temwen, en plentif ouswa en defandan.

Mr Speaker en lot size se *Detention Review Tribunal Decree*. Sa Prozedlwa i annan en lobzektif pou aboli Lalwa *Detention Review Tribunal*, ki ti ganny pase par dekre Prezidansyel zis apre koudeta, pandan letan Parti Inik. Zistifikasyon sa Dekre par Prezidan Larepublik sa lepok, sete 'Prezervasyon Sekirite Piblik.'

E sa Lalwa in ganny servi pou enpoz bann mezir opresif lo serten endividi. Par egzanp Seksyon 3.2 sa Lalwa i endik klerman ki detansyon pa devret depas 6 mwan. Savedir ki en dimoun ti kapab ganny deteni pou 6 mwan.

Mr Speaker dan nou demokrasi modern ki nou pe konsolide sa Lalwa i represiv e i napa en plas. E i devret ganny aboli.

Anfet i swe nou Gouvernman, pandan son manda pou aboli ouswa amann tou Lalwa ki an viger, ki opresiv e kont drwa imen ek bann liberte fondamantal.

Mr Speaker lot size se *Peace Officers* pou *Inner Island*

and *Outer Islands*. Mr Speaker sa Prozedlwa i osi annan bi pou aboli *Peace Officers Inner Island and Outer Islands Act* ki Komite Konsiltatif Revizyon Lalwa, in santi nepli rezon napa okenn rezon rezondet pou reste dan nou liv Lalwa.

E an plis serten son bann provizyon i enkonpatib vizavi nou Konstitisyon.

Anba sa Lalwa ki ti pase an '63 oubyen ' 58 lannen pase, *Peace Officers* i kapab fer larestasyon e detenir en dimoun e apre sa menm *Peace Officer* i kapab ziz sa dimoun e kondann li e pas santans ki pa plis ki 14 zour, dan en prizon lo Zil Elwanye.

Mr Speaker, sa i klerman enkonpatib avek prensip separasyon pouwar, ki ganny ekrir dan nou Konstitisyon e bann prosedir ki zis e baze lo Lalwa Konstitisyonnel.

Gouvernman pou konsilte avek *IDC* e lezot parti ki enterese pou fer laranzman pou Komisyoner Lapolis, i kapab apwent bann zofisye Lapolis spesyal oubyen *constable* spesyal, pou desarz serten responsabilite kot bann *peace officers* ki ti pe egzers sa bann fonksyon.

Par egzanp lo Aldabra, Alphonse, Assumption, Coëtivy, Farquhar ek Providence.

Sa bann *peace officers* ti osi annan lezot fonksyon. Par egzant pou fer lanket dan bann lanmor, bann ka lanmor e pouwar ki Lasanble ti aboli semenn pase dan *Inquest Into Death Bill*, 2021.

Mr Speaker lot size se *Misuse of Drugs Act 2016*. Lobzektif sa bann modifikasyon dan sa *Act 2016*, se pou senpleman aboli referans lo *NDEA - savedir National Drugs Enforcement Agency*. Sa ki ti ganny aboli 2017.

Mr Speake lot size, se lo *Prohibition of Trafficking in Persons Act 2014*. Nou pe propoz modifikasyon dan Lalwa lo sa *Lalwa Prohibition of Trafficking in Persons Act*, e sa i annan bi pou fer sir ki bann provizyon *Witness Protection Act 2015* i aplik dan sa Lalwa.

Prisons Act:

En Lalwa enportan ki sa Prozedlwa pe propoze, pou modifie se pou modifie *Prisons Act*. Bi sa bann propozisyon se pou enpoz en lobligasyon, pou ki bann prizonnyen i ganny egzaminen par en dokter medikal, pou tou maladi transmisib e bann kontazyen.

Par egzant *COVID-19 TB HIV, SIDA* parmi bann lot o moman ki zot antre dan okenn sant prizon ouswa *remand*, e par swit tou le 6 mwan.

An plis en prizonnyen i ava annan sa drwa pou demann *Superintendent Prizon* pou li ganny egzaminen par en dokter medikal, pou okenn maladi.

Mon ganny enformen ki sa propozisyon i konpatib avek '*United Nations Standards Minimum rules for the treatment of prisoners*' ki ganny refer konman Nelson Mandela *Prison Rules*.

Dezyenmman Mr Speaker, sa propozisyon i ava permet ki dan bann kot bann ka kondannasyon en dimoun ki'n komet en lofans, i sipoze pey en *fine* oubyen fre, ki pa depas R10,000 oubyen al 6 mwan prizon, i ava kapab fer en demann avek Lakour, pou li fer bann travay kominoter an deor prizon, dan plas fer son santans dan prizon.

E amwen ki Lakour dan son santans i ekskli sa dimoun, zot kapab fer sa demann. Aktyelman seksyon 29 *Prisons Act* i permet en dimoun ki'n ganny kondannen, pou fer sa demann si son lanmann pa depans zis R500.

Sa Lalwa ti ganny entrodwir an '91 e R500 ti annan bokou plis valer ki R500 aprezan. E alor nou bezwen fer sa modifikasyon.

Trwazyenmman Mr Speaker, avek labolisyon sa lapenn de mor dan Lartik 15

Konstitisyon, sa Prozedlwa i annan bi aboli tou bann provizyon dan *Prisons Act*, an relasyon avek legzekisyon en santans lanmor.

Deplis sa Prozedlwa i pe propoz serten lamannman enportan ;- par egzant dan bann prosedir pou deplas en prizonnyen sorti prizon, pou al okenn par dan Sesel pou asiste dan lanket okenn lofans kriminel e pou *Superintendent* aksepte, oubyen refiz en prizonnyen pou ganny vizit en reprezantan relizye.

Mr Speaker lot *area se Defence Act and Defence Forces Act*:

Lobzektif sa bann lamannman ki pe ganny propoze dan *Defence Act* ek *Defence Force Offences Act* se pou aboli tou referans avek *Seychelles People's Defence Force*, *Seychelles People's Liberation Army*, and *Seychelles People's Airforce* e met li konpatib avek nou Konstitisyon.

An plis sa Prozedlwa i fer provizyon pou lapwentman sivilyen dan Lafors Defans dan serten sironstans;- par egzant kot napa zofisye militer ki kalifye pou fer sa travay ki neser pou fonksyonman dan Lafors Defans. Oubyen pou donn serten servis sa lafors. Sa bann sivilyen i ava anploye lo en kontra ki pa regle par Lalwa Militer.

Mr Speaker sa Prozedlwa i annan bi anpes okenn dimoun ki annan mwens ki 18an, e pou zwenn Lafors Ladefans konman en solda e servi zarm.

Parkont sa Prozedlwa i pou permet okenn dimoun ki annan 16an a 18an avek konsantman zot paran, pou zot swiv bann kour relevan e ganny anploye konman en *cadet The Seychelles National Cadet Corps* kot zot formasyon pa ou enkli zarm - servi zarm.

Mr Speaker sa Prozedlwa i osi propoz pou regle bann kad legal, an relasyon avek Lapolis Militer anba *Defence Force Offences Act*.

Zofisye Lapolis Militer i otorize pou antre dan nenport ki landrwa, pou aret en Manm Lafors Militer ki'n komet en lofans, ouswa ki ganny soupsonnen ki'n komet en lofans e pe komet ouswa pe komet en lofans.

Sa Prozedlwa i egzize ki propriyeter okenn landrwa ki i permet Lapolis Militer pou fouy dan okenn landrwa, pou rod sa zofisye militer.

Serten Lapolis Militer i *deal* avek, i kapab bann lofans serye ki en zofisye militer in komet.

Par egzant in ariv kot en zofisye militer i kit son barak an posesyon en fizi, sa lotorizasyon. E Lapolis Militer i bezwen al aret li e pran

posesyon sa fizi. Dan bann tel ka sivilyen pa devret poz okenn lobstak dan sa kalite loperasyon par Lapolis Militer.

Mr Speaker an bref bann lot amannman sa Prozedlwa i annan bi ogmant santans anba *Explosive Act, Boiler Explosions Act, Computer Misuse Act, Rehabilitation of Offenders Act and the Commission of Enquiry Act*.

Li osi propoz pou aboli referans *Justice of Peace* dan definisyon *Judicial officers* e dan *Probation of Offenders Act*.

An plis Mr Speaker, sa Prozedlwa i pou donn 7 Ziz en pli gran lotonomi an sa ki konsern *Witness Tariff Act, and Court Fees Supreme Court and Cost Act*.

Amannman dan *Genocide Act '69 - Overseas Territories Order 1970*, sapit 88 Lalwa Sesel pe osi ganny amande. Sa se pou apel sa Lalwa *Genocide Act* e modifiye serten form e fer ki Lalwa ekstradiksyon i aplike dan sa Lalwa.

Pou terminen Komite Konsiltativ Revizyon Lalwa, i propoz revizyon dan definisyon *Public Security* anba '*Preservation of Public Security Act*' pou enkli bann drwa imen e liberte fondamantal ki ganny proteze anba nou Konstitisyon.

Mr Speaker finalman, mon ti ava kontan eksprim

remersiman Gouvernman anver tou Manm Komite Konsiltativ Revizyon Lalwa, lo travay ki'n ganny fer ziska la, an relasyon avek proze Gouvernman pou reviz tou Lalwa.

Mon'n ganny enformen par Mr Knights ki en zofisye teknik lo sa Komite, ki sa Komite pe a sa moman travay lo bann Lalwa ki konsern later, *tax* e reveni e lasante.

E ki boner lannen prosenn Lasanble pou ganny demande, pou konsider bann Proze Lalwa lo sa bann size.

Mr Speaker mon remerci ou, e demann tou Manm Lasanble pou vot an faver sa bann Prozedlwa, ki ozordi in ganny met devan zot. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Nou ouver pou deba par bann Manm. Mon krwar Onorab Hoareau ou'n lev lanmen deza ou ava kapab konmanse. (Atann en pti moman Onorab Hoareau letan mon pran not) Tre byen Onorab Hoareau ou kapab konmanse.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bon pre midi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek tou bann dimoun ki'n vin ek ou. E osi bonn apre midi tou bann dimoun ki pe ekoute.

Bon sa lamannman sa Lalwa ki'n vin devan nou la sa Prozedlwa i pe anmenn 22 lamannman an prensip e i form parti parey in ganny dir bann travay kontinyel revizyon Lalwa, ki pe ganny fer par *Law Revision Commission*.

E an kolaborasyon avek lofis *Attorney Zeneral*. E parey nou konnen i annan omwen 400 diferan morso Lalwa - *Acts* e osi apepre mil *S.I.* ki anba revizyon an se moman.

Premyerman Mr Speaker tou Lalwa i bezwen anliny avek nou Konstitisyon. Akoz bann Lalwa i bezwen anliny avek Konstitisyon? La rezon se ki Konstitisyon e Lalwa Siprenm pei ki ti ganny vote, ki ti ganny en lezitimite piblik. Alor i *stand above all laws*.

Se pou se la rezon bann Lalwa ki dan nou bann volim Lalwa, ki pa an konformite avek Konstitisyon i bezwen ganny amande pou met li an form, anliny avek Konstitisyon.

Parey in ganny dir Mr Speaker, sa Lalwa pe fer provizyon pou retir bann referans *to Capital Offenses Under Criminal Procedure Code Cap (55) - 54*.

E sa i enteresan. I pe osi fer tir okenn referans *to justice of peace* akoz se bann *special constable* ki pou ganny apwente dezormen apre sa Lalwa i pase, ki pou kapab

deservi konman bann dimoun pou kapab anmenn serten kontrol, serten aplik Lalwa lo bann zil.

E osi in fer referans lo *People's Assembly* ki nepli egziste. E osi parey in ganny dir pou donn en resi bann dimoun ki ganny arete, si zot posesyon i ganny pran par Lapolis. Oubyen si i annan en *search* ki ganny fer kot zot ki ganny pran par Lapolis.

Parey mon'n dir sa size *death sentence* i enteresan. Akoz anba *Criminal Procedure Code* ti ganny fer anba Lalwa *British Rule*, sa letan nou ti ankor Koloni *Anglais*, ki ti ganny *assent* le 01 Fevriye, 1955. Ti vwar ki serten kriminalite - dizon *murder* ti kapab ganny pini par *death sentence*.

E ou ti bezwen pas atraver en *Jury trial* kot si 50poursan *Jury* ti dir ou koupab 50 i dir ou pa koupab, alor ou ti bezwen ganny *retrial* ankor.

Me Lartik 272 (3) i preski ki *death sentence* kapab ganny fer anba Lalwa e ki sa fason ou pou ganny touye i ganny preskri par Ziz li menm.

E fason ki ganny touye ti ganny preskri konman "*hanged by the neck until you die.*"

E mon'n sey fer en pti resers pou rode lekel sa dernyen dimoun ki'n ganny

touye par Lakour, ki'n ganny vwar koupab pou mert ki'n ganny touye par Lakour. E mon pa'n ganny son non byen me selman *Maître* Georges in fer mon konpran poudir i ti en boug ki *by the nickname of* Pti Pwason dan bann *late 1950s* ki ti komet en mert e i ti ganny *hanged by the neck*.

Mr Speaker, si en madanm ki ti ganny trouve koupab pou serten kriminalite, dan son ka dan anba 272 (3) i ti bezwen ler *trial* in ganny fer lo li, i bezwen denonse - Ziz i donn li sans pou li koze e dir serten keksoz.

Si i ti dir konmkwa ki i ti ansent par egzantp, e la i ti ganny kondannen lavi prizon *rather than 'hang by the neck.'*

Me i enteresan osi pou vwar ki dan ka kot ti annan *insanity*, kot en dimoun pandan letan ki'n komet sa krim, ti ganny trouve konman *insane*, li i ti kapab ganny deteni anba *Presidential pleasure*, ki son letan ti ganny determinen detanzaot par sa Prezidan ki ti la, oubyen Gouverner dan sa lepok.

Me i enteresan pou vwar poudir an 1966 sa Lalwa ti ganny konman dir - aboli - *abolish*.

Me selman Lalwa i *still* ankor ganny ekrire li. Me selman Leta pa ti pe pratik sa Lalwa.

Alor nou ti vwar poudir an 1982 rafal mersener ti vin Sesel '81 - '82 anba *'high treason'* Prezidan Rene ti servi sa Lalwa. Me okenn mersener - sa 4 mersener ki ti ganny kondannen lapenn de mor, pa ti ganny touye.

Akoz nou tou nou konnen ki ti arive apre. Se ki ti pas anba anba i ti pran \$22 milyon pou li larg sa bann prizonnyen pli tar.

Mr Speaker in menm Prezidan Rene in menm servi sa Lalwa kont son prop *citizen!* E Mr Conrad Grelais ki ti ganny kondannen *for high treason* pou enportasyon zarm, me li i osi pa'n zanmen touye, me selman sa Lalwa ti ganny servi kont li.

Li i ti mor son *natural death in 1993*. Me sa ki enteresan se ki an menm lannen an 1993, Konstitisyon ti don en prononsman lo *'right to life'*. Anba Lartik 15(2) Lalwa i prevnir ki pou napa en Lakour ki pou enpoz okenn santans lanmor.

Alor se pou se la rezon ozordi, i enportan pou nou vwar sa laspe istorik deryer sa e ki mannyer sa ozordi in vin en Lalwa *obsolete*.

Mr Speaker lapwentman Rezistrar *Supreme Court* par *Chief Justice*:

Sa osi parey in ganny dir Lartik 127 dan nou Konstitisyon, i dir nou

klerman poudir lapwentman en *Registrar of Supreme Court* i ganny fer par Prezidan e parey nou konnen CAA i propoze, propoz bann kandida apre son bann prosedir entervi. E Prezidan li ki *appoint*.

E akoz ki enportan ki Prezidan ki *appoint*? Akoz ankor sa sistenm gouvènanans ki nou'n adopte, sistenm Prezidansyel i donn Prezidan sa *executive power above the three arms of Government*. Ok nou annan nou Lezislatif, Zidisyer avek Egzekitiv

Bon, so as *Head of the Executive* Prezidan i *appoint*. So se sa ki son Lalwa, son lafors i dekou ladan.

So provizyon pou *domesticate* bann *rights of person with disabilities*, sa osi i enteresan. Parske an 2009 nou ti ratifye *the Convention for the rights of person with disabilities*.

E sa Konvansyon la li menm ki ti ganny ratifye lo lapar Sesel par *Minister Jeanne Simeon* ki ti *Minister for Family Affairs*. Apre sa ti annan en an 2010 ti annan en *Action Plan*, ki ti fer ki bann dimoun ki pe viv avek dezabilite, anba sa *Action Plan* ti annan diferan *Policies* ki ti enkli *Inclusive Education, National Employment, Universal design for new buildings*, pou fer sir ki nou

domesticate sa Konvansyon li menm. Ok?

E ki'n arrive se ki la nou'n pran en pa pli devan, e nou pe anmenn konsepsyon *equality before the law e rights to fair hearing* ki anba nou Konstitisyon Lartik 19(1) an montan 19(1)(1)(d) osi i donn nou *'the right to be defended before the Court* par Leta li menm.

Leta i kapab *provide* lasistans en Avoka *of your choice*. I kapab osi donn ou serten *advice free of charge* pou ki ou kapab defann ou lekor devan Lakour. E sa osi *extend to* bann dimoun ki pe viv avek dezabilite. Alor se sa en pti pe sa bout Lalwa ki mannyer I pe vin an fors.

Mr Speaker nou'n vwar osi en *repeal to Detention Review Tribunal Decree (Cap 62)*. Annefe sa ti en Dekre Prezidansyel ki ti ganny entrodwir 1978 par Prezidan Rene li menm. E i ti fer sir ki bann dimoun ki ti annan vi diferan, oubyen en *view* diferan avek sa ki pou li, i ti ganny represe.

Alor i ti servi sa Lalwa pou li apwent Sef Ziz e de lezot manm, ankor pou fer en Tribinal ki pou *operate in camera*;- vedir okenn person pa ti annan drwa asiste.

Ti napa *disclosure of informance*, ti annan en *review detention* ki ti arive premye

mwan. Vedir si ou ganny detenir ou pou ganny detenir pou en mwan. Apre sa en mwan sa *review* i *go on* pou detenir ou ziske en maksimonm 6 mwan.

Me nou'n vwar poudir i annan bokou dimoun ki'n ganny deteni pou bokou plis ki 6 mwan, akoz ki apre sa *review* 6 mwan zot in kontinyen detenir sa dimoun.

MR SPEAKER

Onorab en pti moman silvouple, anba 57(11) mon ava aplik en limit 15 minit pou bann entervansyon. E ou pe ariv lo 15 minit. Alors sey mazine pou *wrap-up*. Mersi.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker mon ava *wrap-up* apre sa Mr Speaker mersi. *Ok*, apre sa ki mon pe dir la, bann dimoun parey Joachim Sullivan ki ti ganny detenir pou plis ki - pou apepre 3an. Ti annan bann dimoun parey Mr Gonsalves D'Offay, Mr Roger Mancienne ou menm, Mr Jean Dingwall, Mr Lewis Betsy, Mr Ah-Time, Theophane Hoareau plizyer lezot ankor, dimoun ki ti ganny detenir anba sa Lalwa represiv.

Alor dan nou demokrasi modern napa lespas pou bann Lalwa koumsa. I bann Lalwa ki amenn nou demokrasi deryer. Alor *once and for all*

nou oule met sa dan bin listwar.

Mr Speaker avek sa mon pou donn tou mon sipor sa bann lamannman, akoz mon krwar i pe al dan mon direksyon. I en bon *review of the laws* ki pe ganny fer, pou fer ki nou *tidy up* nou bann Lalwa avek Konstitisyon.

E osi nou retir bann keksoz ki fer nou mazin en lepok dan nou listwar, kot pa ti gou pou viv dan Sesel, kot apepre 9000 dimoun ti bezwen kit Sesel e al viv aletranze akoz sa bann sistenm represiv. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava donn laparol Onorab Naddy Zialor.

HON NADDY ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Bonn are midi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis ek ou delegasyon. Bonn apre midi Lepep Seselwa. Mon aport mon kontribisyon apre midi, dan sa lamannman - en lamannman ki sa ki'n koz avan mwan in fer mwan konpran ki i annan apepre 22 a 23 Lartik ki pou amande.

Me ladan i annan enn ki pre kot mon leker. E mon pa pou santi mwan fer zistis si mon pa aport mon kontribisyon.

Letan mon pe regard sa ptipti bout ki Minis in fer referans lo la bomaten, i fer mwan realize ki finalman nou pe konmans tir detrwa blok, ouswa detrwa ros dan sa baryer ki'n egziste pou plizyer lannen. An se ki konsern drwa bann dimoun ki pe viv avek en dezabilite.

E Departman Lazistis mwan mon ti ava kontan felisit zot, pou ki zot in fer ki drwa a lazistis akse a lazistis i vin non selman en faver ouswa en servis ki zot ti pe donner oparavan, me i vin en merit, i vin en drwa.

Alors i osi fer mon annan referans lo sa dokiman ki la, ki mon ti aport mon sipor pandan konpanyi eleksyon ki LDS ti anmennen, e ki in dir ki nou pou fe sir ki nou zwenn merit e bezwen tou bann MANM dan nou sosyete ; -enkli bann ki an minorite.

Me pli enportan nou zwenn lobligasyon e donn en latansyon spesyal bann dimoun ki nou konsider e konman *special needs*.

Alors mon swete ki nou al pli lwen, ki non selman met li da Lalwa, me nou kree osi bann mekanizm ki pou permet sa evolasyon arive. Ou konnen ler nou koz langaz, letan mwan mon get *Braille* avek langaz siny, i en form langaz ki si sa i mon lopinyon personnel - ki nou merit osi fer li vin enn

parmi nou bann langaz ofisyel. Ki mon pe dir par sa?

Mon konnen nou annan bann *sign interpreters* ki donn bokou sipor - (petet Minis ou ava konfirm sa avek mwan) an se ki konsern bann prosedir legal. Me mon ti ava kontan osi nou okip nou bann dimoun ki pe donn servis ; - bann Avoka par egzantp, ti ava yen ki zot osi al pli lwen ki *Anglais*, *Français* e Kreol e aprann *sign language*.

Pou ki demen letan ou ganny en kliyan nou pe kominik avek li baze lo son langaz. Bann servis ki Departman Lazistis i donner petet *equip* bann zofisye, bann diferan Departman neser avek langaz.

Mr Speaker sa lamannman fodre pa ki nou pran li lezer. Akoz mon mazin tre byen an 2015, zis pou mwan azout lo sa ki Onorab Hoareau in dir, an 2015 letan nou ti al *Genève*, pou nou donn rapor an sa ki konsern progresyon Konvansyon pou bann drwa ek dimoun ki pe viv avek dezabilite, ti enn bann rekomandasyon for ki ti sorti, an se ki konsern akse pou lazistis. Akse ek servis pou Departman Lazistis pou bann dimoun ki pe viv avek dezabilite.

Alors mwan mon pou lans en lapel proactif avek en brans Gouvernman - en

brans ki form parti Gouvernman dayer, pou ki nou bouz dan sa letan modern. Ki demen nou vwar en dimoun ki par egzanp i vini e i pa vwar kler, nou ava annan nou en *Braille system* ki la.

Ki mon pe vwar li pratik i kapab mon mal osi, dan plas ki en dimoun i lir avek li, me ou annan en masin *Braille* la ki *translate* e ki donn li e li i lir. Zis parey ou ava annan en dimoun ki lo resepsyon par egzanp. I pe vin rod en pe lansennyman, ou ava annan ou bann zofisye ki konn *sign language* pou mwan *this is inclusivity* Mr Speaker.

Alors mon pa pou long parey mon'n dir. I en moman signifikan dan listwar Sesel ozordi pou nou fer sir ki dan tou nou bann Lalwa ki nou pe moderniz li, nou fer sir ki i annan enklisivite. Ouswa annan sa konversyon ant konvansyon e *turn* li - retourn li pou vin en Lalwa, kot nou aret dir "*the state shall*" me nou dir "*the state must*"

So *again*, mon ti ava kontan felisit zot pou fer sir ki sa i ganny enkli. E parey mon'n dir detrwa ros pe konmans tonbe dan sa baryer e mon asire si dan tou Lalwa ki vin devan nou Lasanble nou fer sir ki *inclusivity* i ganny mete konman en priyorite, mon pou vwar ouswa nou pou

vwar en pti *Japon* en pti *Singapore*, en pti *L'Amérique* kot vreman tou dimoun i egal e i annan loportinite parey tou e pou tou.

Parey moto i dir "*There Shall Be Nothing About Us Without Us!*" Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava pas laparol Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek tim. Mr Speaker, mwan mon en pe dezapwente apre midi ozordi, ler mon ge sa Prozedlwa ki devan nou devan nou Lasanble.

Mr Speaker mon dezapwente akoz pa neserman dezapwente avek sa Prozedlwa mwan. Mon dezapwente akoz Mr Speaker lamazorite Manm isi anndan menm si nou rol *or* enn nou rol se pas Lalwa, nou pa neserman bann eksper dan Lalwa nou.

E nou tou mon krwar nou bann dimoun ki kapab vitman konpran lesansyel mazorite Lalwa, ki vin devan nou. Nou kapab vwar rezondet nesosite en tel Lalwa e nou kapab deliber e aport kontribisyon pou fer sa Lalwa pli meyer kot i nesaser.

Minis in dir dan son lentrodiksyon, ki'n annan bokou konsiltasyon avek bann diferan parti prenan, mon napa dout lo la Minis.

Process manke in enn ki'n en bon pe letan. Ti nesaser Minis, aköz sa Prozedlwa parey mon'n dir parey Onorab Hoareau in dir, in tous 22 Lalwa an tou.

Manm Komite *Statute Law Revision* zot in bann dimoun legal. E dan mon pwennvi i bokou pli fasil pou zot konpran konteks e konpran sa louvraz.

Sa Lalwa ki devan nou ozordi i enn ki annan en pake *cross-referencing* ki bezwen neserman ganny fer, avek diferan Lalwa.

Annefe 22 an tou parey nou'n dir. Pou nou kapab konpran e fer sir dan ki konteks nou pe anmenn sa bann lamannman, e kote sa bann lamannman dan ki seksyon sa bann Lalwa orizinal, sa bann amannman i sorti.

So ou kapab konpran Minis kompleksite sa Prozedlwa ki devan nou, pou nou bann dimoun ki pa neserman Avoka parey ou Minis, parey Mr Knights e Mr Georges.

Pa ganny mwan mal Minis. I posib ki annan bann bon lentansyon e nesosite pou fer lamannman. Me i posib

osi ki kapab annan keksoz ki ganny *package*, kasyet ki kapab ganny *overview* par nou Lasanble, zisteman aköz i en travay - mon santi en travay *rush*.

Mon pwen M Speaker se ki mon krwar i annan en lekspektasyon lo nou Lasanble. Mon santi i annan lekspektasyon nou Lasanble pou prese. E bann tel Lalwa, ki a mon lavi bezwen ganny gete byen ganny gete, ganny gete pli byen ankor.

Mon pa konnen kantite analiz ki *Bills Committee* in fer lo sa Lalwa partikilye, me i mon pwennvi ki bezwen bokou plis letan konman en Lasanble pou analiz e konpran byen bann sanzman dan bann diferan Lalwa.

Mon asire ki bann Onorab zot ava dakor avek mwan. Sa pake *cross-interencing* ki i annan ladan la, i bezwen al refer pou nou konpran kot i pe sanze la nou bezwen al get laba ki konteks ki mannyer i antre dan sa nouvo lamannman.

E i neselit ki nou fer en pe louvraz plis ki petet *Bills Committee* in fer e plis ki nou pe fer apre midi la.

Mazinen nou pe al pran 3 Lalwa apre midi e sa nou pe zis *pass over* li. Nou kote osi wi Mr Speaker i annan Manm reprezante lo *Bills Committee*, e mon *still* krwar ki sa Komite

i bezwen ler i annan bann Lalwa *comme* tel nou pran en pe plis letan pou fer en pe travay *back office*, pou pli aprofondi.

Mon get par egzanzp bann Lalwa parey Kod Penal kot i annan bokou travay. Petet sa bann landrwa kot i annan bokou *cross-refrencing*, nou bezwen osi pran en pe plis letan, asiz ek bann Manm fer bann Manm konpran byen kwa ki nou pe amande.

I fasil vin devan Lasanble Mr Speaker, fer parey Onorab Hoareau, atraver ou Mr Speaker e fer referans lo lepase. I fasil sa. Nou fer referans lo lepase.

San vreman pe fer en pep konpran, benefis e rekiperasyon sa bann tel lamannman. Konmsi zis nou zwe lo lemosyon pou ganny *buy-in* me nou pa vreman antre dan bann largiman legalite.

Mon swete mon swe Mr Speaker se ki *Bills Committee* i pran sa bann pwen an konsiderasyon, e petet mon konnen nou kapab vin asiste *Bills Committee* ler i annan sa bann diferan Lalwa. Me mon krwar konmsi fer li en pti pe pli ouver, kot rod pwennvi asize diskite en pti pe plis, fer nou konpran en pti pe pli byen sa bann diferan lamannman dan diferan Lalwa ki vini. Sirtou bann Lalwa koumsa.

Mr Speaker sa i ti mon premye pwen.

Mon dezyenm pwen Mr Speaker i lo lamannman seksyon 15 *Public Assembly Act* i reflekte dan sa Lalwa ki devan nou seksyon 84, dan sa kopilasyon Lalwa ki devan nou, e sa i konsern *the right of Assembly Public Assembly*.

E ladan dan sa lamannman ki zot pe fer, i donn Minis pouvwar pou amann *schedule* - pou amann *schedule* pou zisteman pou kapab regle bann landrwa kot kapab ganny fer *public assembly*. E sa bann landrwa i kapab ganny sanze.

Ler ou donn Minis pouvwar pou li amann *schedule*, sa bann landrwa i kapab ganny sanze. Nouvo landrwa i kapab ganny azoute. E esansyelman *it's a free hand* pou Minis fer met kot i anvi. Dizon ozordi i en landrwa popiler kot dimoun I rasanble e nou santi ki i pa *suit* nou *purpose*, nou kapab zisteman dir dan en *schedule* dir *from now on* kot Lorloz dimoun i arete asanble.

Mwan mon santi ki sa Mr Speaker ki sa en pti pe danzere, akoz ou pe donn Minis pouvwar dan mon pwennvi pou pez en pti pe nou laliberte *the right to assembly*.

Ou konnen ler ou konmans dir dimoun pa vin la, vin laba, al laba i pez en pti pe

laliberte e defet en pti pe lentansyon sa Lalwa orizinal *The Right to Assembly*.

So alors mon ti ava kontan petet ler nou koz en pti pe dan Komite taler, gete si nou kapab vwar en fason otour sa, e si i posib pou nou pa donn sa pouvwar Minis pou li dir kote *the right to assembly*.

So Mr Speaker avek sa mon pou rezerv mon lespri lo ki mon pou fer avek sa Lalwa taler letan in ariv ler vote. Esansyelman mon pa tro *happy* avek lafason ki mannyer Lalwa i ganny *rush*, lafason ki nou bann Manm ki pa neserman bann Avoka ouswa bann dimoun legal, nou pa vreman ganny bennyen dan sa bann Lalwa pou nou konpran byen.

E sertenman sa lamannman seksyon 15 dan Lalwa POA ki reflekte seksyon 84 la pou mwan mon krwar i en pti pe an tro e mon krwar ki nou devret regard li.

Avek Mr Speaker mon a dir ou mersi. Mon avan atann repons Minis taler.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Wavel Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mr Speaker mersi. O kontrer avek entervenans ki'n koze avan mwan, mwan mon

santi poudir sa bann lamannman ki'n ganny prezante devan Lasanble Nasyonal ozordi, ki i *long overdue*. Akoz i annan bann lamannman parey nou'n vwar sirtou sa *Detention Review Tribunal Decree 1978*, in la pou tro bokou lannen.

In fact menm avan mon ne. E i bann Lalwa ozordi dan sa letan ki nou pe viv ladan, nou bezwen definitivman *repeal*.

Mon pou konmanse par koz lo *Criminal Procedure Code*.

MR SPEAKER

Onorab eskiz mwan en pti kou, ou konnen mon ganny en pti pe difikilte tann ou, e mon vwar ou pe vir ver mwan ki korek akoz ou pe adres Speaker, me selman mannyer nou'n plase *please* koz direktteman dan ou mikro.

HON WAVEL WOODCOCK

Alors mon ava sey koz dan *micro*.

MR SPEAKER

Yes pou mwan tann pli byen.

HON WAVEL WOODCOCK

Ok Mr Speaker, mon pou konmans avek *Criminal Procedure Code*, e sa ki lamannman pe fer se pou

repeal tou referans avek santans lanmor, ki byen aköz santans lanmor i kont nou Konstitisyon, ki nou tou nou ti met nou lanmen lo la.

Ou ti *swear-in* lo sa Konstitisyon ler nou ti vin en Manm Lasanble Nasyonal. E ozordi nou napa drwa. Napa okenn dimoun menm anba nou Lalwa nou pa kapab egzekit okenn dimoun. *Capital punishment* in aboli Sesel. E *maximum* santans pou en dimoun ki'n fer okenn krim se *life imprisonment*.

Alor napa plas pou okenn referans avek santans lanmor dan nou Lalwa – dan okenn Lalwa *Criminal Procedure Code*.

Me i malere Mr Speaker poudir dan nou pase santans lanmor i en keksoz ki'n egziste dan nou pei. I annan bann santans ki'n ganny *carried out* anba kouvertir fernwanr sirtou - apre 1977. Ziska menm apre retour miltiparti nou en pei ki'n pas dan bokou.

Bokou dimoun in soufer. E i annan bokou dimoun ki'n ganny santans lanmor menm si pa'n pas devan okenn Tribinal, me i annan en kantite nou frer ek ser ki'n perdi zot lavi, aköz egzekisyon in ganny *carried out* dan sekre, dan kasyet, e sa i dan malerezman i dan listwar nou pti pei Sesel.

En lot lamannman dan *Criminal Procedure Code* se sa lobligasyon pou Lapolis dan en resi pou okenn keksoz ki ganny sezi lo en dimoun, ki ganny arete pandan en *search*.

E nou tou - mon prezimen ki plizyer Manm Lasanble Nasyonal, nou'n ganny - nou bann *constituent* in vin kot nou enn ou de, ki'n met bann ka in arive ek zot ; - kot i annan serten keksoz in ganny sezi lo zot, larzan e lezot zot bann byen.

Ki apre ouswa dan bann *search* ki'n deroule bann keksoz ki'n ganny sezi, ki apre swa in perdi dan egzibisyon ouswa zot pa'n zanmen vwar sa bann keksoz.

E mon santi ki ler *search* i ganny fer lo en dimoun, i enportan pou annan sa resi konmkwa tel keksoz in ganny pran lo sa dimoun.

In fact pa bokou letan pase Mr Speaker i annan en garson Praslin in *call* mwan, mon pa pou mansyonn son non, me selman i ti annan son *license* i ti annan son permi, ti annan en lafouy ki ti ganny fer kot li, son kokodmer ti ganny pran. E ler in al kot Lapolis pou li rod son kokodmer - kokodmer in disparet !

Ok petet sa resi ti pou enportan, pou konnen poudir tel keksoz in ganny pran kot sa dimoun avek sa dimoun. E nou pa anvi vwar ankor bann

lensidan kot ler swa Lapolis okenn *search* i ganny fer lo en dimoun par okenn Lazans ki tonm anba Lapolis, ler okenn lasezi okenn keksoz i ganny sezi ki apre nou tande in disparet ki napa okenn rikord.

E mwan mon santi poudir sa lamannman i enn ki enportan, i enn ki bon.

Trwazyenmman, mon pou koz en pti pe – *well* dan menm laliny ki Onorab John Hoareau in koz lo la. Kot i konsern sa *Detention Review Tribunal Decree - Detention Review Tribunal Decree 1978 Repeal*. Annefe sa lamannman ozordi pe fer provizyon pou *repeal* sa *Decree*.

E sa *Decree* parey in ganny fer resorti, ti vin an fors pandan letan koudeta e anba sa *Decree* parey Onorab Hoareau in fer resorti i annan plizyer dimoun ki'n ganny deteni ;- in ganny deteni apre koudeta.

E Onorab Hoareau in mansyonn detrwa in mansyon Joachim Sullivan menm si en dimoun pa ti ganny drwa deteni plis ki 6 mwan, me nou tou nou konnen poudir i annan dimoun ki ganny detenir pou bokou plis lannen. E in tous lo sa pwen Joachim Sullivan en dimoun ki mon konn tre byen.

Annefe i parante ek mon fanmir osi - 3an. Mr Roger

Mancienne ou menm ou Speaker ou menm ou'n ganny detenir pou plis ki 6 mwan. Mon mazin defen Mr Dingwall mon'n ganny sa loportinite pou koz ek li in rakont mwan en pe son zistwar. Michel Ah-Time, Gerard Hoareau, Carlette Tall, 'Parvezu Dadua', Barry Tirant, Robert Frichaud, Micky Mason, e plizyer dimoun ti ganny deteni anba sa *Decree*.

E nou tou nou konnen ki sa ti en moman fernwanr dan listwar nou pei. E mon santi poudir sa Lalwa pou *repeal*, sa lamannman pou *repeal* sa *Decree* ki devan nou e enn ki long *overdue*.

Akoz ou pa kapab ankor lo nou pei deteni dimoun san zize. I en keksoz *to get rid of* aköz i al kont tou prensip nu Konstitisyon, e al kont tou prensip la demokrasi dan nou pei. E mon konpran en pti pe rezervasyon lo lot kote latab Mr Speaker aköz sa bann *Decree*, sa ti ganny table pandan letan zot parti par Prezidan France Albert Rene sa letan.

Me i enportan ki nou *deal* avek sa bann keksoz, aköz i napa plas nou sosyete modern ozordi.

E en lot lamannman se *the Misuse of Drugs Act, 2016 - Repeal any reference to the NDEA in the Misuse of Drug Act*.

Mr Speaker *NDEA* ti ganny *repeal* an 2017 e zisteman ozordi nou nepli annan *NDEA*, nou annan *ANB*, ki pe fer en vreman bon travay ozordi akoz nou'n vwar poudir i annan en *scarcity of* bann diferan kalite drog dan nou pei.

E anefè en lalinye lontan ti kout R25 dapre en sef Parti *US* fek fer resorti sa in eksplik sa byen, pou dir i ti R25 pou en *line* me la ozordi en *line* in ariv R500. E ki montre poudir i annan en rediksyon drog dan nou pei, ki pe fer ki *value* drog pe vin pli o akoz napa. Anefè ki pe demontre ki *ANB* pe fer en pli bon travay ki ler *NDEA* ti la.

E *NDEA* fodre nou pa bliye sa bann fame saga sa bann letan anba le fame group *Irlandais*, nou rapel byen bann ... *shell companies* ki ti ganny kree *SOLAS BEO, Tech Ltd, Calendular* bann *shell companies* ti ganny kree *Maurice* kot zot ti pe demann zot lekor bann lekipman, aminisyon, zarm e ou pa ni ti menm - oditer pa menm kapab odit zot.

E nou tou nou konnen ki'n arive sa bann letan kot bokou nou bann biznes lokal ti ganny *blackmail*, ti ganny demande pou pey tan sonm larzan apre ki zot kont ti ganny sezi. E finalman atraver sizyenm Lasanble nou ti *deal*

avek sa, apre sa bann *Irlandais* ti taye, ti kit Sesel. E zot ti ganny anmennen anba *watch* Prezidan Michel sa bann letan.

E la ozordi nou pe tir tou referans avek *NDEA* dan *the Misuse of Drugs Act*.

E i enportan Mr Speaker, mwan mon krwar Onorab Cosgrow i pa'n vreman konpran. Petet li i pa'n lir sa *Bill* byen ouswa son *Leader* pa'n pas avek son bann Manm lo sa *Bill*.

Be nou lo lot kote latab nou'n diskite. Nou'n zwenn. Napa okenn bout dan sa Lalwa ki pe sey anpes drwa rasanbleman, anpes drwa lenpresyon.

Anefè i annan serten landrwa ki mon krwar, si nou annan en serten nivo konprenezon, ou pa pe espekte dimoun al asanble devan en Lopital ki pou blok lanbilans pou antre dan Lopital.

Ou pa pe espekte dimoun asanble dan en milye *runway* kan avyon pe poze! Ou konpran?

Konmsi i annan serten keksoz ki nou bezwen – (be ki mannyer ou kapab dir sa) en pti pe rezonnab. Ou konpran? So napa okenn Lalwa la ki pe vini ki pe dir annou tir '*freedom of assembly*.'

Freedom of assembly ti anba *Public Order Act* kot ou

pa ti annan drwa asanble plis ki 4 dimoun, epi kot ou ti pe bezwen permisyon Lapolis pou ou asanble. Konmela keksoz i diferan. Ou pa bezwen permisyon pou enform Lapolis.

Nou konpran kontrent Lasante ozordi anba *COVID* ki ou bezwen permisyon *Public Health* akoz ou dan en kriz pandemik. Me selman napa sa. Nou pa pe fer tournen *POA* parey zot ti anmennen, ki ti vremen restrikte mouvman rasanbleman dimoun.

Epi menm anba letan 1977 kot ti annan *curfew* kot dimoun pa ti kapab bouze apre 6er, akoz si ou bouz apre 6er ou ti kapab ganny *shoot* ouswa ou ti kapab disparet.

Nou pa pe fer retournen sa bann keksoz ki zot, zot ti met an fors dan - zot parti ti met an fors dan lepase.

Alors sa bann Lalwa ki ou vwar la i bann Lalwa ki long *overdue*. E mwan mon napa okenn problem - okenn rezervasyon pou siport sa Prozedlwa ki devan nou. Sa bann lamannman ki pe *come in*, akoz i pou bon pou nou. I pou bon pou pei, i pou bon pou tou Seselwa. Avek sa de mo mon dir ou mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Woodcock.
Mon apel Onorab Lemiel.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker, Minis avek ou delegasyon, tou mon bann koleg. Mr Speaker ozordi nou pe vwar en lamannman sibstansyel dan Lalwa ki pe reviz stati legal. Enn parmi ki petet mon pou koz lo la osi se, prosedir Kod Kriminel, ki souvandfwa letan nou'n vwar ki serten dimoun in ganny arete. Mon krwar i enportan parfwa wi pou nou reviz Lalwa.

Me selman an revizyon bann Lalwa, nou bezwen fer sir ki i pe enpakte byen lo dimoun, me i pa pe anmenn serten sipresyon nou pe dir lo dimoun.

Bokou sa bann Lalwa li menm ki pe ganny amande ozordi mon krwar i enportan. I merite ganny revwar. E petet parfwa ou annan serten pti konsern e leklersisman ki petet sa i ava ganny eklersi pli tar.

Ler mon pe get Kod Kriminel, mon annan dimoun dan distrik ek zot menm, ki petet zot in ganny arete. E ozordi sa prosedir amannman ki'n ganny fer anba sa Kod, mon krwar i enportan.

Akoz ler en dimoun i ganny arete ou'n vini ou'n pran son keksoz. Mon pa konn la mannyer zot fer, si zot fer antre, si kwa. Me selman

dan bokou ka in annan dimoun ki'n pas Ankour zot keksoz in ganny pran.

Me selman apre sa letan zot in ganny large i napa ase levidans kont zot, zot larzan sirtou ki ganny konfiske ek zot. Mon pou dir bann sonm larzan ase konsiderab, ki ler sa dimoun i ganny arete zot in pran.

E i napa ase levidans sa larzan li menm pa'n zanmen ganny vwar ziska ozordi. Dimoun pe monte desann zot ankor pe demande sa larzan ki Lapolis ti konfiske kote in ale? Kote i ete, e i pa ankor kapab ganny rann.

Alors sa ki ler en dimoun i ganny arete, i ganny en resi tou son bann keksoz ki ler ou'n aret li ki ou'n pran ek li, i ganny met lo en resi. Sa resi i donn li e apre sa letan i sorti napa *case* kont li, i ganny rann son bann *belongings*. E sa i vreman enportan.

Kot i konsern amannman dan *Courts Act*, mon krwar sa osi i vreman en pa byen ki pe ganny fer, kot i konsern letan mon regard nou bann dimoun dezabilite, mwan osi mon annan en leker pou sa bann dimoun.

E i enportan ki zot ganny bann diferan lasistans. Sirtou kot i konsern enterpretasyon, akoz pli ale lemonn i evolye nou pe bouze nou pe al an avan.

E mazorite Lakour i annan sa - *sign language*, *Braille*, nouvo teknolozi eksetera. So i enportan ki nou osi isi Sesel nou pa reste deryer e nou bouz an avan kan sa ki konsern nouvo teknolozi e lenterpretasyon dan Lakour, pou bann dimoun ki pe viv avek serten dezabilite. Oubyen ki parey nou dir konmela ki otreman kapab.

Prison Act li menm nou vwar serten lamannman sibstansyel i osi k i pe ganny fer ladan. Ou konnen en imen i en imen. In fer son fot i ganny kondannen. E i enportan wi ki ganny *medically assess* e de la si i arive ki i annan okenn maladi, okenn keksoz i kapab ganny son tretman.

E petet menm si en maladi ki kapab kont lezot ki kapab atrape, ler in ganny egzaminen. So i kapab ganny son tretman ki i pa kapab kontamin lezot dimoun, sirtou avek serten maladi kontazyez petet ki sa dimoun i kapab annan.

Mon annan en pti pe konsern *or* en pe lesplikasyon mon ti pou kontan gannyen lo - mon vwar non Sirentandan Prizon pe sanze pe vin Komisyoner Prizon.

Avek sa mo Komisyoner Prizon ki bann *powers* an plis ki petet nou pe mazine sa *Commissioner* pou annan, ki la

ki ler i en Sirentandan nou pe sanz non. Ki son bann *powers* an plis ki i pou annan. I menm *power* ki nou pe dir? Zis non ki sanze? Or i annan serten keksoz ekstra?

Eski i pou nepli annan Sirentandan Prizon or nou pe met Sirentandan konman en *rank position* dan prizon, kot prizon li menm?

Mon vwar osi Mr Speaker ki Lafors Defans in entrodwir en *National Cadets Corps*, zot pe entrodwir sa kot i annan bann zenn - ozordi parey nou vwar i annan bokou zenn fiy e zenn garson e zot, zot pe mazin pran bann zenn 16an, par anba 18an pou zot kapab donn bann *training*.

E zot ava apel bann kadet e ki i ava annan bann travay spesifik bann *training* spesifik ki zot pou gannye pou zot kapab fer, e ki zot osi - Mon pe mazine la i pa pe mazin pou zot vin travay konman solda *as such* konmanse, me selman pou donn zot serten bagaz.

E mon plizoumwèn osi krwar ki serten disiplin ki nou kapab enkilke dan nou bann zanfan akòz ozordi petet avek sa Lalwa en kote i pou byen. Akòz nou annan bokou zanfan dan sa laz mon krwar zot dan S4/S5 ki in dir ou li i pa anvi lekol, i anvi travay.

E i annan bokou zot ki enterese avek lafors. Ki petet

ler ou regarde avek en Lalwa koumsa petet i kapab rezourd en bon pe problem sosyal osi, ki nou kapab annan.

Kot zanfan li menm si i santi poudir be la i pa anvi kontinyen lekol - (mon pa pe dir poudir nou pe dekouraz zanfan pou pa lekol) i enportan bann zenn nou pran nou ledikasyon o serye. Nou lekol. O tan kantite sertifika ki nou gannye i enportan pou nou.

Me nou bezwen realize osi poudir i annan sa group ki li i dir ou i ti a kontan al laba. Akòz mwan mon'n zwenn zot sirtou garson, ki'n dir mwan mon fatige lekol, mon anvi al dan gard. Mazorite letan zot dir ou dan gard - ou konnen?

Me petet la i ava annan en lot fason osi *instead of* Lapolis petet lo kote kadet pou vin dan larme osi, i ava en fason, en *avenue* pou zot kapab konmans en karyer e zot ava kapab progrese dan lavi.

Akòz ozordi mwan mon menm mwan mon ti ava kontan vwar nou bann zenn garson, e nou bann zenn fiy pa lo semen, me zot tou annan en serten dignite - ganny en travay.

E *why not* dan lafors, kot ki kapab *build* zot *self-esteem* byen. E ki zot kapab ganny bann zonn e fanm brav for a lavenir dan nou pei.

So Mr Speaker an zeneral letan mon pe regarde, apard ki petet serten konsern ki mon pou annan avek sa Lalwa, parey sirtou mon konsern ti lo kote sa Lalwa sa bout kot rasanbleman lo aprouv asanble, mwan osi mon annan en pti pe konsern lo la.

Akoz mon vwar ki - par egzantp zot pe dir mon pe mazinen Minis nou pe fer monte sa *fine* i 25,000 petet mon pe mazinen si nou pe fer monte sa *fine* pou ariv li lo *level 3 of the scale* li menm. *definitely* i pou annan en *raise*.

So apre mon pe vwar ki zot pe mazin sanz sa *schedule*. So si sa *schedule* li menm pou sanze, kwa egzakteman ki nou pe mazinen anmennen dan sa *schedule*, ki petet la nou pa pe vwar, nou pa pe konnen.

Nou'n anmenn sa Lalwa pou rod nou sipor, wi nou ti ava kontan siporte, me selman nou bezwen konn an detay. Par egzantp sa *schedule* osi ki i pou al anmennen?

Eski parey in ganny dir rasanbleman kot en Lorloz oubyen ou pe dir si ou vin devan *State House* ou pa sipoze. Si ou debout kot Lorloz dezormen ou pa pou kapab . Pou annan zis en sel pwen ki ou sipoze vin debout *or* vin rasanble. Sa osi i enportan ki nou konnen.

I enportan ki nou ganny bokou plis detay letan ki nou

pe diskite sa Lalwa osi, pou nou kapab pran vreman en bon desizyon lo la. E ki nou kapab dir apre ki nou tou nou'n satisfè, nou tou nou'n dakor avek sa ki zot in vin met devan nou, pou rod nou sipor pou aprouve.

So an zeneral Mr Speaker se sa detrwa pti pwen ki mon ti ava kontan tous lo la. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun. Mr Speaker konman bann Manm Lasanble mon krwar ozordi nou dwatet rezouir pou sa bann rezon swivan;

Premyerman nou vwar ki sa Lalwa ki'n vin devan nou, i enn bann premye legzersis kot bann Lalwa pe ganny modernize, pe ganny amande pe vin anliny avek Konstitisyon avek bann *trend* enternasyonal.

E sa nou konman Manm Lasanble nou bezwen nou merit ankouraze. E dabor mon a felisit e remerisi sa Komite Konsiltativ Revizyon Lalwa pou zot travay. E demann zot pou angaze avek nou lo en serten nivo, aköz kekfw nou kapab anmenn serten konsern pou zot dan

bann *constituencies* ki nou reprezante, pou dimoun osi kapab donn zot *input*.

Annou demann nou lekor fransman depi ler nou'n vin Manm Lasanble, konbyen fwa enn nou *constituent in call* nou e fer en konversasyon, en refleksyon avek nou lo en Prozedlwa?

Nou kapab konte lo nou ledwa. Akoz souvandfwa pli souvan dimoun i - si nou gard bann statistik, zot rod nou akoz zot pou entervenir lo zot par avek brans Egzekitiv, akoz bann retar ki souvandfwa i arive dan *public service*, ki yer nou'n tann Prezidan koz lo la longman.

E alor bann demars pou anbelir nou Kad Legal dan pei, nou konman en Lasanble nou dwatet *welcome* sa.

E nou konnen poudir i annan en kantite Lalwa ki demann *update*. 2 ki vin dan mon latet *Occupational Safety and Health Decree 1978* e osi *Employment Act 1995* ki demann fer en kantite travay lo la.

Me ki nou, nou bezwen pe dir ek dimoun ozordi la? Akoz nou'n tande in dir 22 lamannman pe anmennen, dan sa Prozedlwa ki devan nou la. E Onorab Hoareau in dir nou poudir i annan ankor 400 morso Lalwa avek mil *S.I.*

Donk i annan nou konman Manm Lasanble, nou

bezwen port atansyon avek sa *process*. Me pli enportan piblik Seselwa i bezwen vin atantif lo ki pe arive otour li.

Nou'n vot sanzman, sanzman in arive nou pe vin sanzman e si nou pa vin atantif nou pou ganny kite a lekar. Malgre nou pa oule kit personn deryer, *but the speed* ki keksoz pe ale, dimoun pou ganny kite. E alor mon pe enplor piblik Seselwa pou vin atantif.

I annan medya Nasyonal zot bezwen angaze e les nou piblik konnen ki pe arive. E apre i annan *NGOs*, Komite Biznes zot osi zot bezwen atantif pou zot asire poudir zot annan en par dan sa *process*.

Mr Speaker, dan son lentervansyon Onorab Cosgrow in dir poudir i santi sa Prozedlwa in ganny *rush*. Atraver ou mon ava dir avek Onorab ditou pa! Ditou pa! E mon ava eksplik ou akoz. E vwala ankor kot non selman nou konman Manm Lasanble i annan piblik, i annan medya e i annan bann *NGOs*, avek bann parti bann *stakeholders* i bezwen konsernen.

Sa prozedlwa ti ganny konsidere par *Cabinet of Ministers* le 31 Mars 2021. E i ganny raporte li. Dan medya tou le Merkrede swar i dir nou ki *Cabinet* in konsidere sa semenn.

Apré sa Prozedlwa i ganny gazete le 27 Septanm 2021. Ler i ganny gazete i vre i pa vedir ki i annan en dele letan ki i vin lo *Order Paper*, i kapab lannmen i kapab apre.

Me selman enn fwa ki in ganny gazete lo *gazette.sc* i dan *public domain*. E nou dimoun medya bann *NGO* i bezwen tanzantan al lo la. Mon tanzantan mon ale toulezour, mon gete ki pe pase. Ki *Bills*, ki *S.I* ki pe ganny gazete.

Donk i ganny gazete le 27 Septanm. Apré i vin li *Order Paper* pou premye fwa le 6 Oktob ozordi le 27. 21 zour pou pase! Pa dir mwan poudir nou konman Manm Lasanble nou pa'n regarde, nou pa'n konsilte avek en dimoun dan nou *constituency*, si i annan en pwen ki nou santi ti kapab partisip ladan. Alor lontan i la.

E apre letan son *First Reading* in fer 7 zour i pase, ankor in donn nou letan konman Manm Lasanble. Wi i annan fwa ki nou sispann nou *order* pou fer *First and Second Reading* ansanm. Me piblik i annan sa loportinite.

Donk Mr Speaker, mwan mon pledwari ki mon ti ava fer ozordi, se pou dir avek dimoun tanzantan al lir lo sa *gazette.sc* regarde ki pe pase.

Ler sa in fini fer - menm letan *Cabinet* i fini fer bann

diskit en Lalwa, i responsabilite medya pou ale pou al rod sa *sponsoring MDA*, demann li ki sa *Policy* ki pe sey avanse?

Ler in ganny gazete al kot bann *stakeholders* ki pou santi zot in ganny afekte demann zot pwennvi, akoz apre zot pou aport lo sa ki Minis i dir apre zot pou donn pwennvi le de parti politik i ganny reprezante dan Lasanble, i pou annan sa konversasyon global dan nou sosyete.

E fodre pa alor ki nou medya i les tou keksoz dan en domenn politik, i donn zis pwennvi Minis ek pwennvi en Manm Lasanble lo sak kote. Mon pa satisfé avek sa kalite larzan ki nou donn nou *state broadcaster* pou fer sa.

So having said that Mr Speaker, mon krwar ki mon'n sey ankouraz bann dimoun epou nou pran en pli gran lentere dan sa ki pe arive otour nou.

Me mon ti oule koz spesifikman lo en provizyon lo sa Lalwa ki devan nou ki koz lo egzaminasyon medikal bann prizonnien.

E mon krwar poudir dir sa i en keksoz i anmenn bon kote, osi move kote me i byen ki nou vwar poudir finalman konman en sosyete nou pe *take up* sa size.

Parski ozordi parfwa bann move kondisyon lizyenn dan prizon, i kapab fer ki maladi i propaze parmi bann kondannen. Me non selman i reste parmi bann kondannen, akoz apre zot sorti dan kominote e zot kapab anmenn dan kominote.

Alor menm si dimoun i kapab dir poudir be ekout en kou ou pou vini ou pou fer en test lo mwan i en keksoz mon drwa. I en vyolasyon mon *privacy*. Me nou konnen poudir dan prizon i deza annan bann tes ki fer regilyerman pou lalkol, pou drog.

Donk si i ganny fer anba sa menm prosedir, mwan mon pa vwar en problemanm avek sa. Akoz? Akoz enn si en dimoun par egzanp letan i antre e i annan sa maladi, i permet Lotorite Prizon ansanm avek Minister Lasante *manage* son sityasyon. E fer ki i pa enfekte lezot dimoun e anmenn en kou inital lo pei.

Me en lot keksoz ki osi enportan, se ki nou bezwen donn en sipor bann travayer servis prizon. Ou bezwen donn zot tou sipor, pou asire ki zot travay dan en lanvironnman ki sen e sof. Parski souvandfwa en prizonnyen ki li konnen i annan en maladi kontazyen ki kapab *pass on* avek en lot dimoun, i a kras lo en zofisyen

prizon. I ava pran disan i ava - Zot kapab fer sa bann keksoz. Nou pa kapab *put it past them*.

E nou bezwen alor asire ki sa bann zofisyen i travay dan en lanvironnman ki sen pou zot, malgre nou bezwen dir zot akote sa zouti la ki nou pe donn zot pou fer sa tes, nou bezwen osi egzize ki zot kontinyelman ranforsi bann mekanizm ki zot pe deza fer ; - gard zistans avek kondannen asire ki program reabilitasyon pou sanz konportman bann prizonnyen i kontinyelman ganny fer.

Donk mon krwar sa i en mezir ki pe ganny pran, ki modern ki ava asire poudir ki nou prizon dezormen i en landrwa ki sen e sof pou bann kondannen.

E ki apre menm i retir risk eski en dimoun i kapab antre dan prizon apre ler i sorti i dir be mon'n ganny enfekte avek tel maladi ki mon ti napa e i pourswiv Leta.

Prezan nou konman *tax payers* ki bezwen peye? Donk mon apresye ki sa in ganny fer me mon osi kontan bann lezot provizyon ki pe ganny amande ki pou met sa diferan Lalwa anliny avek Konstitisyon, partikilyerman sa ki mon apresye.

Non Lafors Defans i ava dezormen sanze aprezan e i ava anliny avek Konstitisyon

zis parey Prezidan in dir nou yer.

Donk mon krwar an gro Mr Speaker, bann dimoun ki lo Komite Konsiltatif Revizyon Lalwa i pa bann i bann dimoun sarz. E ki sa bann 22 lamannman ki zot in anmennen i pa bann lamannman ki annan move lentansyon e mon pou napa difikilte pou siport sa Prozedlwa. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Henrie. I reste mon de *Leaders* pou koze. E apre pou Minis fer son - Mon krwar nou ava pran poz la e nou ava rebran dizon nou ava rebran (3er55) - 4er mwen senk. 30 minit *minus one* pou *break*. Mersi. Nou ava pran *break*.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bon nou a, fer dernyen staz lo deba avek lentervansyon bann *Leaders*. Onorab Pillay - *Leader* Lopozisyon?

HON SEBASTIEN PILLAY

Thank you Mr, Mr Speaker. Mr Speaker premyerman les mwan komans par, felisit Brigadye Rosette pou son lapwentman koman Brigadye.

I en solda de karyer e mon'n ganny sans atraver mon karyer mon'n enterakte

plizyer fwa avek li. E mon swet li, tou le, tou le bon dan son nouvo fonksyon.

Mr Speaker devan nou, nou annan en Lalwa ki pe amann plizyer lezot provizyon legal. E se sa premye largiman ki devret vin en konsiderasyon, pou nou Lasanble.

Mon dir premye largiman ki pou vin an konsiderasyon pou nou Lasanble, akoz sak sa bann Lalwa ki pe ganny amande, zot annan zot merit.

E ler prezan koman en Lasanble, nou pou pran sak sa bann Lalwa lo zot merit, nou vwar ki nou pe pran en Lalwa, ki napa en referans avek en lot, oubyen ki napa en koneksyon avek en lot.

Me nou pe sey fer en desizyon lo tou lede *at the same time*. E ki pour mwan i en konsern. I en konsern akoz pa egzanp, si nou regard bann provizyon an sa ki konsern, *Prisons Act*, i tre relevan. Be si nou pou al regard lezot provizyon legal an sa ki konsern par egzanp, *Criminal Procedure Code*, sa de, napa nanryen pou fer ek kanmarad.

Malgre enn i konekte ek lot par lefe, ki ou pas atraver *Criminal Procedure Code* pou ariv dan prizon. Nou ti a kapab pe debat merit sa bann sanzman dan sa bann Lalwa, e vremen eksplor zot merit koman en Lasanble, *as*

oppose to bezwen pran sa Lalwa en apre midi, kot mon santi poudir sa term ki nou'n servi se *rush* bann keksoz, i adekwatman montre sa ki pe pase ozordi.

Ou konnen Mr Speaker, nou bezwen regard lentansyon deryer bann lamannman ki pe ganny propoze dan sa Lalwa. Les mwan vin lo enn bann provizyon dan sa Lalwa. Par egzanp lamannman ki Prezidan Larepublik li menm ti fer referans avek. E sa se, *Defence Act*.

E sa reazisteman ki in dir pe ganny fer pou anmenn sa Lalwa, oubyen bann definisyon anba sa Lalwa, anliny avek Konstitisyon.

Fodre nou konn byen, fodre nou konn byen listwar bann Lalwa ler nou pe, nou pe pase. E okenn *attempt* pou nou re-entrant listwar pa pou sanz lefe ki nou pei, in pas atraver plizyer peryod. E pandan sa bann peryod ki'n annan plizyer aksyon ki'n ganny komet.

Me se gras a, serten sa bann aksyon ki ozordi nou annan nou en pei, ki annan enn bann *GDP* pli o dan Lafrik. Ki i annan bann sistenm ledikasyon pli bon;- pa zis dan Lafrik, me ou kapab konpar li avek bokou pei pli devlope dan lemond.

Nou annan nou en *Human Development Index*, pli

o parmi bokou pei. Sa pa'n ariv par laverti. In ariv par travay dir ki'n ganny fer, pandan plizyer lannen par bann dimoun, ki'n diriz nou pei. E mwan mon fyer, mon fyer pou reprezant sa parti, ki'n diriz pei. E ki'n nobou anmenn, pei ver sa lepanouisman ekonomik.

Ver sa konsolidasyon nou lidantite koman en Nasyon. Malgre ki ozordi bokou dimoun pa oule tann parle lo sa listwar. Mon fyer. E ler nou koz lo Lalwa Lafors Defans, nou pa kapab pa koz lo rol ki *SPDF* in zwe dan tou son laform.

Premyerman, resaman dan lager kont piratri, kot zot in montre o nivo, en o nivo patriyotizm pou protez sa ki nou pei i annan.

E en keksoz, ki ti vreman tous mwan, se ler ti annan sa *training* konzwent, ant Lafors Defans ant *SPDF*, (son non pa ankor sanze) - ant *SPDF* avek sa Lafors Franse. E sa bann zenn solda, ki ti vin devan e eksprim zot lekor e eksprim sa lwayote e sa patriyotizm ki zot annan anver zot pei.

E sanz non *SPDF*, mwan mon krwar, malgre ki nou pe ganny dir, i anliny avek Konstitisyon - son lentansyon se, petet bokou pa pou dakor se pou sey *in a way* reekrir listwar.

E nou pa pou kapab reekrir listwar, nou pa pou kapab pa dir ki pa'n zanmen annan *SPDF*. E si i ankor en lot aksyon ki *SPDF* in fer, se pou li repous en latak mersener an 1981, ki ti'n kapab a sa moman donnen, kout nou pei tre ser.

Akoz dan sa moman, dan Lafrik, dan sa moman listwar otour Lafrik ti annan en vag bann latak mersener ki ti pe arive, e bokou bann pei ti pe pas atraver sa. E se *SPDF* ki ti debout lo *forefront* pou defann nou pei.

E ler nou pe koz lo sa sanzman ki pe ganny fer dan sa Lalwa, nou bezwen osi mazine poudir sa sanzman pa vedir ki ou pou oubliy sa listwar.

Ki nou pou zis kree en nouvo lafors, aköz nou annan en nouvo Gouvernman. Aköz pa bliye, se ou listwar ki permet ou konpran kot ou sorti e analiz kot ou pe ale.

E pou zis parey bann *marines* Lanmerik i dir, pa'n zanmen annan *an American Civil* vwar. E pou zis parey bann Grenadye dan larme Angle ki pou dir, pa'n zanmen annan en premye Ger Mondyal, oubyen pa'n annan en 2enm Ger Mondyal. Tousala se larealite.

E sa Lalwa dan son merit, i anmenn nou pou koz lo sa bann sanzman ki pe

ganny fer. E mwan personnelman, ler mon vwar sa kantite sanzman, pou mwan *it comes down to* en kestyon *trust*.

Eski mon kapab *trust* sa Gouvernman ki pe vin devan mwan avek sa bann sanzman ozordi e dir mwan poudir sa bann sanzman i dan lentere, nou pei? I dan lentere sa bann Lalwa? Se sa kot zot bezwen konvenk nou. Se la kot i vini.

Par egzanp. Minis in mansyonn tou sanzman dan tou Lalwa. Me Minis i oubliye mansyonnen poudir pou annan sanzman, dan Lalwa *Public Assembly Act*. Ou'n tann taler en Manm Onorab ki'n koz lo *POA*, (li i *firmly stuck* dan lepase li) - lo *POA* e i pa kapab servi sa pase, pou li enform son fitir, sa son problemn.

Me selman lo *POA* kot nou'n arive, be nou'n fini ek *POA*. La nou lo *Public Assembly*. Nou lo abilite pou dimoun asanble, kot zot kapab asanble. E i annan propozisyon la.

Mon konnen si i annan sanzman ki pou ganny fer baze lo serten lenformasyon ki mon pe gannyen. Me sa i ava ganny dir avek nou, kot nou pe koz lo lamannman sa bann *Schedule*. E eski mwan mon pou donn en Gouvernman, pouvwar - eski mon pou dakor pou mwan donn en

Gouvernman pouvwar pou zis amann en *Schedule*, pou li decide kote mwan mon pou al debout, si mon anvi proteste kont sa Gouvernman?

E sela kot mon bezwen koz lo sa eleman *trust*. Sela kot mon anmenn sa kestyon, diferan merit, diferan prensip dan en menm Lalwa. E pou mwan i bann kestyon lezitim ki bezwen ganny reponn, ki bezwen ganny adrese.

Akoz mwan menm mwan atraver dan sa Lasanble, mon'n pas, menm pandan sa lazournen mon'n pas atraver diferan sironstans kot laplikasyon Lalwa anver mwan, in ganny fer dan en fason diferan a sak moman!

E mwan mon sipoze *trust* zot? *Come on!* Sa ki enportan se ki zot ava eksplik mwan egzaktaman ki sanzman ki pe ganny fer. E sela kot problemn i vini.

Nou, nou pa kont bann sanzman ki annan dan *Prisons Act*. Nou sertennman pa kont bann *regulation*, ki nou pe fer anver bann *capital punishment*. Akoz koman en pei demokratik, sa i bann keksoz ki ou bezwen *deal* avek.

Nou pa kont par egzanp *Rehabilitation of Offenders Act*, i ganny amande. Me li menm li deza i annan son merit. E nou pa kapab eksplor son merit, aköz nou pe eksplor merit en

Lalwa an zeneral. E se sa kot mon dir i enportan prezan ki nou ganny leksplikasyon.

Par egzanp Lalwa i fer provizyon pou annan en *Cadet Force*, en *Cadet Corps*, ok, kot ou pou annan bann zenn 16 a 18an ki pou kapab *join Cadet Corps*, ki son konfigerasyon?

Finansyerman ki mannyer i pou ganny *maintain*? Ki mannyer i pou ganny *manage*? Tousala i bann kestyon lezitim ki bezwen ganny reponn. E ki, en keksoz ki mon bezwen *remind* Lasanble ki nou'n ti'n *almost* agree ki ler en Lalwa sibstansyel koumsa ki anmenn bann eleman sibstansyel, i osi annan en lenplikasyon finansyel, ki Lasanble i ganny eksplike ki mannyer sa Lalwa pour re-enplimante.

I enportan pou nou konn sa bann keksoz. Akoz sa i al ver regard dan son prensip.

Pou nou vwar si pei pou kapab *afford* sa bann keksoz ki pe ganny propoze. E pou mwan Mr Speaker se sa ki mon bezwen, fer sir ki, *as* ki mon pe reprezant Lopoziyon dan sa Lasanble, ki Gouvernman, i realize ki si nou annan en konsern, i bezwen kapab eksplik sa konsern pou benefis Lasanble e benefis tou dimoun ki pe swiv nou deba apre midi.

Mon oule met devan Minis ki ou'n osi propoz bann lamannman, e ensersyon nouvo seksyon 16(a) ek 16(b) an sa ki konsern '*military police*.'

Be eski Minis, ou kapab eksplik nou alors. Lefe ki ou pe definir rol e manda '*military police*.' E ki mon vwar i drol okenn Manm lo lot kote latab pa'n soulev sa, akoz ki '*military police*', in ganny vwar pe partisip dan serten loperasyon avek lezot lafors?

Akoz la, la pou lemoman atraver sa lamannman ki ou pe fer, ou pe ranforsi provizyon Konstitisyon, ki koz lo rol Lapolis koman sa lafors ki deal avek *internal security*.

Akoz lespri sa bann lamannman se fer ki lankadreman, lankadreman *within which military police* i fer son travay. Lankadreman *within which* sa rol i ganny zwe, i ganny defini.

So e sanmenm sa ki anmenn, mwan lo sa pwen *trust*. Lalwa i dir nou, i annan en keksoz ki dan *military police* i kapab ganny fer, i kapab fer. Me Leta li i aplik, sa Lalwa dan en lot fason.

So ou bezwen eksplik nou si ou Gouvernman pou reste *within* bann *confines* legal, bann Lalwa ki ganny, ki'n ganny met devan. Parey ki ou'n toultan egzize ki bann Gouvernman oparavan i fer.

E non pa kree bann kad legal me apre al an deor sa bann kad, zis pou satisfere *status quo* akoz ou Gouvernman i o pouvwar ozordi. E ou annan abilite pou ou kapab fer li.

Annou regard par egzanzp provizyon 16(B) – '*Search of Premises by Military Police*.' I dir li kan i pe *act* avek en *warrant of arrest*, ki ganny *issue* anba seksyon 11, or ler i pe *act without a warrant of arrest*, e ler i pe koz en manm *Defence Force*, i bezwen ganny, i pou ganny *free entry*, pou li fer sa *search* e pou sa manm *Defence Force* ganny arete.

E i konsekan sa. En manm Lafors Defans napa menm tretman ki en sivilyen anba Lalwa. I annan en tretman diferan. Eski sa i pa met an kestyon *equal treatment before the law*? Mon pa konnen.

Lesansyel sa ki mon pe vwar, se ki ankor enn fwa, malgre mon pe poz sa kestyon lo la, i ankor defini en kad tre kler kote, en zofisye *military police* pou kapab fer son fonksyon. Me i pa pou kapab pe antre dan bann lakaz Roche Caiman, or Perseverance, *unless* i konsern, zofisye militer dan sa de ka or dan okenn lezot landrwa. Sa i en pwen fondamantal, e kardinal dan lafason ki nou enplimant Lalwa.

E sanmenm sa ki *comes back to the question of trust*. Lalwa i kapab prekoniz bann keksoz ki byen. Me son aplikasyon i kapab ganny fer dan en fason ki mal. E zot kapab koz mwan lo lepase, wi. Be ou pa koz lo lepase, me ou bezwen koz ozordi ki nou ki la, ki pe pas sa Lalwa.

Mr Speaker mon pou retourn, dan mon konklizyon prezan. Lo mon dernyen pwen. E sa lo sa pwen mon pou retournen se, *The Public Assembly Act*. Pou mwan en keksoz ki mannyer mon konpran li se, ler nou pe amann sa provizyon Lalwa, e nou pe donn Minis pouvwar pou amann bann *Schedules* ki bann parti prenan in tonm dakor ki *in the best interest of democracy*, pou mwan i *raise* en konsern la.

Eski lentansyon se servi provizyon pou amann sa *Schedule*. E lefe ki Lasanble i an mazorite Gouvernman, sel opsyon ki nou, nou pou annan se pou nou *challenge* sa lenstriman - sa *S.I* avan 90zour - *within 90days*. Me sa *challenge* pou *subject to* en vot, en rezolisyon Lasanble.

E sa vot, sa rezolisyon Lasanble mon *very sure to lose*. Akoz ziska la Gouvernman in toultan vot an blok lo tou size ki'n vin devan li. So vwala kot mon

konklizyon i rezim en pwen fondamantal.

Trust: eski nou kapab *trust* sa Gouvernman pou enplimant bann provizyon Lalwa ki i devret pe enplimante, dan lafason ki i devret pe enplimante? E eski i en bon keksoz? Eski i en bon keksoz pou Lasanble pe pran en provizyon lamannman Lalwa, kot nou pe amann plizyer Lalwa e kot sak Lalwa i annan son merit pou li, san ki nou kapab definir ki lenstans, oubyen ki zistans sa bann merit i ale dan lentere nou pep?

Avek sa Mr Speaker mon ava atann larepons ki Minis i annan pou donn nou. E mon ava osi atann *Committee Stage*, pou mwan vwar ki bann sanzman ki'n ganny propoze vizavi bann provizyon Lalwa.

Me parey mon'n dir, e mon pou repete, i annan en kantite keksoz dan sa Lalwa ki byen, ki neserer. Me i annan serten keksoz ki *raise* kestyon, e ler ou *mix* sa bann keksoz ansanm, i fer li difisil alor pou mwan dir mon pou siporte. Kan mon annan keksoz ki mon annan konsern lo la.

E i fer li osi difisil pou mwan, dir mon pa pe siporte, kan mon annan keksoz ki mon dakor avek. E i met dan en pozisyon konplike.

So vwala kot mon ti a kontan kot sa pozisyon

konplike i ganny redefinir. E ki nou a kapab atraver *Committee Stage* vwar ki zistans e ki provizyon bann sanzman dan Lalwa pe ale. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab *Leader* Biznes Gouvernman. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon pou vreman, vreman kourt.

Bokou dimoun, in koz lo bann parti sa *Bill* ki devan nou ozordi. E mon krwar ki lo tou lede kote latab, *by and large* nou'n adres bann size, mwan, mon'n antann Onorab Cosgrow par egzanz dir - e i en *fair comment* ki sa bann Lalwa, Lasanble i devret pas en pe plis letan lo la.

E mon'n antann Onorab *Leader* Lopozisyon dir osi ki i annan serten mefyans akoz lafason ki sa Lalwa in ganny fer. I an faver serten morso, e i pa an faver serten lezot bout.

Alor i pa konnen ki manner i pou vot *at the end of the day*. Tousala se bann pozisyon rezonnab. E mon krwar, i anmenn nou koman en Lasanble ansanm, pour revwar lafason ki nou travay.

E wi i annan en kantite Lalwa ki'n pase sa lannen. Prezidan in fer nou rapel yer,

ki an mwayenn nou pas en Lalwa tou le semenn *including* ler nou dan *recess*, 52 Lalwa dan 52 semenn. E nou pou annan otan dan sa lannen ki pe vini.

Mon krwar ki koman Lezislater nou pou bezwen trouv en fason travay kot nou pou bezwen. E sa *there's no way around it*. Si nou anvi travay lo Lalwa, nou pou bezwen travay an deor sa de zour ki nou dan Lasanble. E sa i *obvious*.

Semenn pase ou ava rapel Mr Speaker, nou'n sey trouv en fason pou nou koup lo *Committee Stage*, ki nou konnen ki bokou dimoun ki asize dan lakour i pa *in tune* avek. Malgre ki nou, isi nou, nou familye avek sa prosedir.

La osi mon krwar nou pou bezwen trouv en fason pou reste relevan e angaze avek nou popilasyon.

E an menm tan fer nou travay koman Lezislater dan en fason, kot nou pa bezwen annan rezerv oubyen eksprim dout. Tel parey sa Onorab ki'n koz avan mwan in dir.

Mwan mon krwar i, nou rol koman *Caucus* ki asiz lo kote Gouvernman, pou trouv serten solisyon. E pou anmenn sa devan tou bann Manm pour ki bann Lalwa ler i ariv *on the floor of the House*. Nou konnen ki tou bann Lezislater i angaze, e i konpran

e i konnen egzakteman sa ki nou pe al fer.

E ki nou pa vin en Lasanble, kot lo sa kote latab, nou vot lo tou Lalwa. E lo lot kote latab, zot vot kont tou bann Lalwa. Se pa sa ki nou pep deor i demann nou. E se pa sa, sertenman nou Konstitisyon i prevwar.

Avek sa detrwa mo lentrodiksyon Mr Speaker, mon ti a kontan tous lo zis trwa keksoz.

Enn, *genocide*. Mon pa oule tous lo *genocide as such*, Minis in eksplike ki lamannman nou pe fer. Me mon avi zis *highlight* ki Lalwa lo Zenosid, i anterinen dan sa ki pou nou. Nou - i enn sa bann krim kot nou annan sa ki nou apel *Extraterritorial Jurisdiction*.

Nou Lakour isi i kapab ekout en *case genocide* ki'n arive dan en lot pei. Sa se enn bann leksepsyon, *to the Territoriality Principle of Criminal Law*.

Me mon sinyal sa ozordi poudir ki antan ki en sanpyon lanvironnman, nou pou ganny demande, nou pe - nou'n deza ganny solisite e nou pou ganny solisite. E mwan mon pou vin, enn sa bann dimoun ki pou anmenn sa devan sa Lasanble, lo en tit personnel.

I annan en nouvo krim, ki pe ganny elabore konmela ki apel *Ecocide* e sa se ler en

bann pei, oubyen en bann en group dimoun, i fer bann aksyon kont lekoloji, e kont lanvironnman, dan en fason ki bann gran landrwa, i ganny detrir.

Akoz lanvironnman parey nou konnen dan en plannet global, ki'n vin en vilaz ozordi pou sa 7bilyon zabitan ki viv lo li. Sa ki arive Brazil i tous nou, sa ki nou, nou fer isi, i tous bann Sinwan oubyen bann Brezilyen.

Donk, sa se - mon pe zis anvoy sa la ozordi koman bann pti avangou. Akoz i pou en deba ki nou pou annan, e pou en deba tre, tre enteresan.

Dezyenm, dezyenm keksoz se, sa laspe '*community service by prisoners*.' Sa ki nou fek fer la ozordi oubyen sa ki nou pou al fer, ler nou pou vot lo la taler, se permet ki ler en dimoun i ganny en santans prizon 6mwan, oubyen, R10mil lanmann si mon memwar i *bonne*.

Sa dimoun i kapab demann avek Lakour olye al prizon, pou li fer *community service*. E sa mon krwar i en keksoz tre, tre, tre bon. Nou pa anvi ki prizon i ranpli avek bann dimoun ki pe fer bann pti santans prizon. *It's not the place for them*.

Akoz prizon parey nou tou nou konnen, - e mon dir sa avek tou rezerv ki mon annan. Pa neserman, mon pe koz

dan prison isi. Me mon mazine ki li osi i antre dan sa kategori. Prizon i en *training ground* pou kriminalite e delenkans, parey nou konnen.

E nou konnen, e nou pa anvi otan ki posib anvoy dimoun dan en lekoul, pou zot aprann vin pir ki zot ete deza. Alor sa mon krwar ki i en ekselan linisyativ, e mon ti a kontan siport sa.

Parkont sa ki mon pa vwar dan sa *Bill* e Minis ek Sirentandan Prizon ava kekfwa eksplik sa ler zot reponn, se *prisoner transfers*, mon vwar ki zot annan en provizyon. Ki permet bann prizonnyen ganny tire dan prizon e anvoy dan bann lezot landrwa, pou rezon medikal or *whatever*.

E ki zot santans i kontinyen malgre ki zot pa dan prizon *as such* e sa i byen.

Me mon pa vwar kote, ki provizyon i annan pour anvoy bann prizonnyen - parey i egziste konmela - travay an deor prizon. Mon krwar i annan en bann ki travay kot *STC*, kot *Land Marine* eksetera ki ankor enn fwa en tre, tre bon linisyativ.

Par kriminaliz en dimoun, ki pa devret, ki'n fer en fot dan son lavi kekfwa, ki napa tandans, pou li vin en kriminel, en kriminel de karyer parey nou dir.

Mon ti a kontan var en provizyon ki permet sa. Akoz mwan mon krwar ki *The Prison Service*, i bezwen vin proaktiv dan rehabilitasyon deza i ete. E, e felisitasyon sirentandan, anba ou *watch* nou'n vwar bokou sa.

E nou ti a kontan vwar en pe plis. Me mon ti a kontan vwar - nou ti a kontan ganny en leksplikasyon kote sa i antre dan sa Prozedlwa ki devan nou.

E finalman mon ti a kontan koz, an sipor sa linisyativ pou annan en *Cadet Corps*, dan larme. Sa mon krwar oubyen dan Lafors Defans, sa mon krwar i en tre, tre bon linisyativ, pou bann rezon ki'n ganny evoke par Onorab Lemiel an partikilye, e mon zwenn li dan tou sa ki'n dir ozordi.

Mon krwar sa se en linisyativ, fantastik e i annan en kategori zenn sirtou zonn. Me pa spesyalman zonn, garson, ki ti a kontan antre dan en lafors disiplinier. E ki merite antre dan en lafors disiplinier a en zenn az pou form zot, pou lefitir.

E en *properly managed Cadet Corps*, mon krwar i ava, i ava en keksoz ki ava ki ava ankadre sa, sa group zanfan.

Alor oubyen sa group zenn dimoun. Alor Mr Speaker, parey mon'n dir mon pa anvi tous lo sakenn sa

bann pwen e provizyon ki devan nou.

Mon zis ti a kontan *highlight* lo sa trwa. E etandonnen ki letan i kont nou, remet mikrofonn avek ou, pour ki Minis i kapab donn ou son repons. Mersi Mr Speaker

MR SPEAKER

Mersi Onorab Georges. A se pwen. Mon ava envit Minis pou fer son larepons lo deba.

MINISTER ANTONY DERJACQUES

Mersi Mr Speaker. Mon a refer lo enn de sizesyon, avek komanter bann Onorab, ki serten Onorab, i bann pwen ki ase serye, pou nou pran konsiderasyon.

Mon a komans avek Onorab Cosgrow, parey Onorab Gervais Henrie in fini dir, sa *Bill* ti ganny Gazete le 27 Septanm. Savedir Mr Speaker, nou'n ganny en mwan, pou nou kapab konsider bann seksyon dan sa *Bill*.

E wi, *Cabinet* ti konsider sa bann amannman, e sa *White Paper*, avan i ti ganny drafte koman en *Bill*. Le 31 mars 2021. Mr Speaker en kantite sa bann amannman, par egzanp pou retir non *NDEA*, par egzanp - lo *death sentence*. I bokou pli formel ki *substantive*.

Savedir i bann keksoz ki kler. Wi, i annan serten seksyon ki, nou bezwen *cross-reference*, nou bezwen gete dan ki konteks. Solman ki pa bokou konpare avek bann ki en pe formel.

E mon ti ava demande ki, wi koman en *Bill* ki ganny gazete se bann *MNA* osi, ki al dan zot distrik, al regard avek zot bann *constituents*, ki mannyer zot pou fer bann sizesyon avek bann Onorab avan ki i ganny diskite dan Lasanble.

Mon pa pou fer okenn komanter an plis, par egzanp lo *Bills Committee* akoz souvrennte *National Assembly* i pou zot. E Egzekitiv pa sipoze antre ladan, lo ki mannyer zot ant parti mazoriter avek minoriter zot diskite ek kanmarad.

E ki mannyer zot prepar zot e konbyen zour zot dedye pou zot egzamin bann Proze Lalwa. Sa i pou zot e zot ki pou deside.

Solman lo kote Egzekitiv, mon a senpleman dir ki en mwan pou laplipar i ase.

E menm pou al an detay espesyalman mon asire tou lede parti politik dan Lasanble ozordi, i annan akse avek zot bann konsiltan. E zot bann Avoka, ki zot osi zot kapab diskite sa bann amannman.

Mr Speaker, par egzanp Onorab Cosgrow, in regard sa

laspe amannman avek *Public Gatherings Acts*. Sa seksyon ki dan *explanatory note*, i dir *comme swivan*: -

Ok seksyon 17(a) kot i dir dan *explanatory note*. “*To prohibit an organiser from holding a public assembly or public procession in any area, place or premises where a person is prohibited from entering or remaining thereon by an enactment.*”

Sa seksyon e sa sizesyon, pa aparet dan sa *Bill*, in ganny retire. Alor *Leader Lopoziyon*, avek Onorab Lemiel, sa ki zot ti pe regarde ki sa Lalwa prezan i kapab sanz landrwa, dan en fason kot en *public assembly*, ouswa prosesyon, i kapab ganny aprouve.

Ouswa kot zot notifie i kapab ganny sanze par *ComPol*. Sa in ganny retire, *it's not in the Bill*. Savedir ler ou regard son *Bill* li menm li i pa ladan. Akoz dan *Cabinet*, anefe mwan menm mwan ki ti dir ki nou pa oule sa seksyon.

E *Cabinet* ti donn lenstriksyon avek *Attorney General's Office*. Sa enn i pa dan son *body of the Bill*, solman ler sa *explanation note* ki'n anvoy kot zot, i annan sa, fot ki ler ou get dan sa *explanatory note* i la, ler ou get *Bill proper* i pa la.

An sa ki konsern sa *R25 thousand fines*. Prezan i ganny

refer koman, *level 3*. Nou pe prenon kont ki sa *Public Gathering Act* i 2015. E la i 7an pli tar. I pou sa rezon ki nou'n refer lo *level 3, for sentencing* ki R50mil.

Akoz nou'n pran kont valer, larzan 7an pase. Nou'n dir kekfwa nou devret annan en *deterrence* en pe pli an konformite avek valer larzan konmela. E i senpleman sa *increase*.

E ou a vwar ki, dan en kantite Lalwa ki vin devan zot. Par egzanp lo en *fine*, pou *Prisons Act* R500. Dan sa *explanatory note* ou a vwar ki prezan, nou pe lev li pou prezan vin R10mil.

Savedir i bokou fwa plis ki R500, akoz pou bann lofans parey Onorab Georges in dir, pou annan tro bokou dimoun dan prizon, pou en lofans ki mwens ki R10mil. Ti ava pli bon ki zot pe *serve* en *community sentence*.

In menm lozik ki'n pous nou pou fer sa *fine*, *under* anba *Public Gathering Act* sorti R25mil pou vin R50mil.

An sa ki konsern amannman *to the Schedule*, Onorab Cosgrow, si ou get sa *Schedule* i senpleman, i senpleman lenformasyon ki, en parti politik, ouswa nenport dimoun i notifie - i notifie. I pa demann permisyon, i notifie *ComPol*.

E si ou'n lir *Schedule*, i *Name and address of the organizer*.

Contact phone number

Date of proposed assembly

Time of proposed assembly

Purpose of assembly

Exact location

Expected duration

Starting points, si i en prosesyon,

Types of noisy equipment apre *Expected number of attendees*.

Si demen *ComPol* par egzantp i dir nou i le amann sa, akoz i le konn plis lenformasyon. Par egzantp mon a dir si i annan de *organizers*, de *legal entities*, ouswa trwa.

I kapab senpleman al kot sa Minis ki nonmen dan sa *public gatherings*, e demande ki nou azout, '*how many organizers*' par egzantp, pou pran par dan sa posesyon, ouswa dan sa *public gathering*.

I napa nanryen pou anpes en *public gathering*, i zis senpleman, plis lenformasyon ki kapab ganny demande avek *ComPol* pou sa *organizer*, sa parti politik, sa Linyon pou li fer son lamars ouswa son *public gathering*.

I pa la pou anpese. I la zis pou donn plis lenformasyon, avek *ComPol*.

Ler ou'n notifie *ComPol* ki ou pe al fer sa prosesyon.

Alor lo sa pwen, mon krwar mon'n klarifye pour Onorab Lemiel osi. E mon demann li annefe, se sa ki son pli gran konsern, alor pou li osi siport sa Proze Lalwa. An sa ki konsern, *cadets* avek *SPDF*, ki kalite *training* egzaktaman zot pou fer?

Mon annan plezir, e mon *congratulate* Brigadye Rosette - pli tar, si nou ariv sa staz, nou pe pas lo sak seksyon, i ava donn plis detay lo sa *schooling* ek *training* pou bann *cadet* dan *Defense Forces*.

E mon kontan ki ou'n dir ki sa *training*, ouswa sa *schooling* ki zot pou fer avek *SPDF*, i ava ede pou donn sa disiplin bann zenn ki anvi *join Police Force*, e pour kwa pa *SPDF* a sa moman?

Mr Speaker, Onorab Henrie, in donn tou bann dat e in koz lo bann prosedir. E in osi koz lo egzaminasyon bann prizonnyen pou regarde si zot annan okenn *disease*.

Parey li in dir, i vre ki nou bezwen protez, pa zis bann prizonnyen, me nou bezwen prezerv tou bann lot prizonnyen, ouswa *remandee* dan sa prizon. E osi bann travayer.

Akoz nou dan en lemonn kot i annan bann *disease*, nou fek pas dan en pandemik, nou ankor ladan. E nou konnen ki

manner i enportan pou nou fer bann keksoz parey.

Mr Speaker, an sa ki konsern Onorab *Leader* Lopoziyon, mon kapab dir ki sa *Statute Law Revision Bill* manner i ete, i kouver plizyer Lalwa. E si Lasanble li menm li i aprouv bann seksyon an partikilye, e i debat enn deryer lot. E i aprouv enn deryer lot separeman, i pe aktyelman vot lo sak amannman pou sak Lalwa separeman.

Wi i dan en sel *Bill*, e ler finalman ou vot pou sa *Bill*, anefe ou pe aprouv sa bann Lalwa, parey zot in diskite e zot in vot lo la.

Si i pa an konformite, e Lasanble avek Egzekitiv in mal fer, i toultan annan sa *check and balance* ki nenport dimoun, enkli en Manm Lasanble, si sa Lalwa i ganny aprouve, e Prezidan i donn son *consentment*, son *consent*, en dimoun i kapab *challenge* son *legality* devan nou 3enm Brans Gouvernman ki Zidisyer. E Zidisyer i a koriz okenn fot ki Egzekitiv ek Lasanble i fer.

Mr Speaker, parti *LDS* ouswa Egzekitiv pa pe refer listwar. Nou pe rekonnet listwar. E nou bi ek vizyon Prezidan avek Lasanble ki ti propoz *TRNUC*, ki annan en amannman devan zot ozordi, se pour ariv avek laverite, pou

fer rekonsilyasyon Nasyonal e pou *promote* linite Nasyonal.

Ler nou rekonnet nou listwar e nou get bann lenstitisyon, menm bann non enkli par egzanp bann non semen ki yer zot in ganny en avangou lo la. E *of course* Departman Transpor pou bezwen anmenn sa bann non devan zot pou zot aprouve, ouswa non.

Nou pe rekonnet pa zis en non, ouswa nou pa pe zis amann en non. Me nou pe regard son listwar, son lenpak lo nou sosyete. E si nou vizyon se pou kree en sosyete modern ek demokratik, nou pou bezwen fer li.

Mon kontan ler nou get televizyon, e i tennyen mon vwar ki Lasanble enn son *Moto* se "*Building a Modern Democracy*". En demokrasi ki baze lo *multi pluralist democracy*. Enn ki baze lo *the rule of law* e lo Konstitisyon. E se sa ki nou pe sey fer.

Alor nou pe rekonnet lepase, nou pe kree en demokrasi pli matir, e nou vizyon se pou kontinyen devlop sa demokrasi kot i vin *mature*, kot i vin mir. E kot tou sekter nou popilasyon i aksepte. E nou viv anba en demokrasi modern, parey zot Moto i dir.

An sa ki konsern *military police*, deza seksyon 10, dan *Act Defense Forces Offences*, i

donn en *general section*, en *general* pouvwar pou fer bann *arrest*.

Me la sa Lalwa i vin bokou plis spesifik. I pou bann *military police* pou arestasyon bann *staff*, ouswa solda militer ler zot an deor en landrwa ki anba ziridiksyon *SPDF*. Par egzanp bann lakaz sivilyen. E i obliz e i les sa *military police* antre dan bann landrwa kot sa dimoun pe kasyet.

E nou donn en legzanp, par egzanp en solda san permisyon i kit kan avek en zarm danzere. Danzere pa zis pou *SPDF*, me danzere pou ou, pou ou zanfan, pou nou tou. Alor nou pe vin bokou pli spesifik.

E se Sef Defans, avek zis Komandan-an-Sef ki donn warrant, ouswa en Zofisye an plis. Mr Knights, i ava dir nou. Solman mon krwar i *Commander-in-chief* ki donn warrant. E pli tar ler nou ariv sa seksyon, apard ki *Commander-in-chief* i dir, ki. *Yes, it's a Commander in Chief*, ki siny sa bann warrant.

Alor *it's at the highest level*, e mon asire ki *Commander-in-chief*, pou regard tou sikonstans ek tou laspe avan i *issue* sa warrant, pou al *search* en lakaz en sivilyen. Espesyalman pou en dimoun ki'n sape, ki'n ale san permisyon avek zarm, ki danzere pou piblik.

Mr Speaker, mon'n kouver bann lot seksyon ki Onorab in demande. Par egzanp lo '*Amendment to the Schedule*,; apre lo seksyon *Public Gathering Act* lo sa trwa laspe. E prezan mon vin lo Onorab *Leader of The Government Business* ek son sizesyon.

Mon'n regard Lalwa, e anba seksyon *35 subsection (4) Prisons Act 1991*. A *Superintendent of prison* i kapab, bouz en dimoun *from a prison to a special prison*.

Si Lasanble i anvi, amande, ouswa bouz pli devan, par egzanp ou'n donn bann legzanp. E mon kapab mazin dan en fason pratik, par egzanp pou al Coetivy. Olye *gazet* en landrwa, en *prison*. Nou kapab senpleman met' *to a special prison*', '*or to any other place that is*' - *I don't know*. Ou kapab al pli lwen *gazetted or by Order of the Superintendent of prison*.

Solman ou kapab amann sa seksyon *35 subsection (4)* pou ou enkli sa vizyon ki ou annan.

Mr Speaker mon krwar ki mon'n kouver enn de bann *area* ase serye, ki ki'n ganny espesyalman leve par Parti *US* dan Lasanble.

E mon ti ava demann espesyalman pou zot 3, ki'n lev sa bann sizesyon, pou Onorab Cosgrow, Lemiel avek

Leader Lopozişyon dan Lasanble, pou zot osi vot e siport sa Lalwa an antye. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Bann Manm a prezan ganny apele, pou vot lo merit zeneral sa *Bill*.

Manm ki an faver, lev lanmen silvouple? Mersi. Manm ki kont lev lanmen silvouple? Mersi.

Alor vot lo *general merit of the Statute Law Revision (Miscellaneous Amendments) (No. 2) Bill, 2021 - 21* Manm in vot pour, 0 kont e 9 abstansyon.

Alor sa *Bill* in aprouve lo *Second Reading*. E Madanm Clerk a fer *Formal Second Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *A Bill for an Act to make amendments to certain enactments and to repeal the Detention Review Tribunal Decree, Cap. 62, and the Peace Officers (Inner Islands and Outlying Islands) Act, Cap. 157.* Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. E mon vwar versyon ki mon annan ki nou annan detrwa amannman pou konsidere. Alor nou a pas dan Staz Komite silvouple. *Sergeant?*

E parey labitid lo kote *Bills Committee*. Lekel ki pou *lead* dan prezant bann amannman? Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi. Mr Chairman, Mr Chairman, mon'n enform Lasanble ki, nou napa okenn lamannman sibstansyel ki'n ganny sirkile 72erdtan avan sa ki nou pe prezante ozordi.

Alors mon pou pas dan sa ki nou annan. E parey nou ti fer dernyen fwa, nou'n annan, nou *Committee meeting* avek *Attorney Zeneral*. E nou'n pas dan bann lamannman. E bann ki nou agree, i bann ptipti lamannman. Nou annan dan seksyon 5, seksyon, *Clause 5, Clause 9*, ki nou'n agree lo la.

Nou annan *Clause 10(b) Clause 14*, kot nou'n agree dan plas met sif - mon vwar *Attorney Zeneral* pa la, nou ti'n agree dan plas met sif, nou met '*wording of one thousand rupees*' pou fer sir ki i *consistent* avek lezot Lalwa.

Nou annan en lamannman dan ...

MR SPEAKER

En enstan, Onorab. Mon krwar Mr Knights ki anvi fer en komanter. Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL STEFAN KNIGHTS

Good afternoon Mr Speaker, thank you. We intend to express the penalty in numerals as opposed to words throughout the law.

So when we are doing the revision, we will be changing the words 'two' to numerals. So, if you want you can just leave it as numerals.

MR SPEAKER

Byen Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Speaker nou, napa okenn problemm. Be selman sa ti en *proposal* ki letan nou pe diskite, dan prezans *Attorney Zeneral* i ti tonm dakor avek nou ki *ok*, pou met li *in wording*. So me selman si Mr Knight la e Minis-?

MR SPEAKER

Bon mon sipoze, i zis en pti pwen teknik lo mannyer *drafting*?

HON CLIFFORD ANDRE

Wi, nou napa problemm. Me selman nou ti tonm dakor, ki sa *for consistency's sake*. Me mon mazine sa i pa fer diferans dan, dan sibstans vreman.

Nou annan nou - mon a kontinyen Mr, Mr Chair?

MR SPEAKER

Yes please.

HON CLIFFORD ANDRE

Ok? Nou annan en lamannman dan ..

MR SPEAKER

One second. Yes. Lekel ki pe entervenir. Minis oubyen, Minis?

MINISTER ANTONY DERJACQUES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker Mr Knights, i la koman reprezantan *Attorney General*. E i pe dir mwan ki i le met sa *numerals*, e partou zot pou komans e zot pou met *numerals*.

Alor mon ti a kontan al avek sa *Scheme*, akoz li osi i en *major draftsperson, draughtsman for the Attorney General*. E i ozordi pe reprezant *Attorney General*. Alor mon ti ava, si Onorab Andre i aksepte ki nou *go* avek sa ki Mr Knights i dir. Mersi.

MR SPEAKER

Wi. Mon krwar in aksepte, non Onorab Andre?

HON CLIFFORD ANDRE

Wi-wi Mr Chair, mon'n dir sa ki *panel* i-i deside an referans avek sa ...

MR SPEAKER

Yes.

HON CLIFFORD ANDRE

... akoz i pa sibstansyel. Nou annan, dan *Clause 20*, ki pe fer referans avek *19(2)* nou annan lamannman ladan, ki nou'n tonm dakor. Kot nou pe *insert*, sa bann mo swivan, *at the end it should reads like this Mr Knights*.

“The Registrar shall have such power and authority and perform such duties as shall be necessary for the due conduct and discharge of the business of the Supreme Court and such other duties as the Chief Justice may direct.”

MR SPEAKER

Wi Minis. Mon vwar dan *margin* ki AG in dakor.

MINISTER ANTONY DERJACQUES

Yes Mr Speaker. Osi avek *advice* Mr Knights e mwan osi mon pe regarde, wi, *“other duties”* – *other* i bon.

MR SPEAKER

Thank you.

HON CLIFFORD ANDRE

Ok nou a kontinyen. Lot Lagreman ki nou'n gannyen se dan *Clause 28*.

MR SPEAKER

One second. Nou annan de lanmen ki'n leve. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi. *Thank you*, Mr Speaker. Mr Speaker nou'n sot *20*. Mon ti a kontan zis *bring us back just a little bit, very quickly for a query. 19(4)*, Nou pe amann *section 18 of the principal Act*, e nou'n entrodwir en *new subsection 4*.

Kot nou'n dir, *“For avoidance of doubt, the President may, after consultation with the Chief Justice, appoint a Master of the Supreme Court as the Registrar.”*

Surely the appointment of the Registrar, should that not be the remit of the Chief Justice alone? Why should that be the remit of the President, to appoint them? That doesn't make sense.

MR SPEAKER

Onorab - *yes* Mr Knights, *would you like to respond?*

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL STEFAN KNIGHTS

Yes, Mr Speaker. *Under the law the Registrar of the Court is appointed by the President. That's the present law and that's ...*

MR SPEAKER

So. Yes, Onorab Georges *what's...?* Ou ti pe zis diriz mwan.

HON BERNARD GEORGES

Non Mr Chair. Mon ti'n lev menm size taler dan *break* avek Mr Knights. Akoz mon osi mon ti krwar parey Onorab Leader Lopozisyon.

Me in montre mwan ki anba Lalwa, as it exists under the current law it's the President that appoint the Registrar and not the Chief Justice.

MR SPEAKER

Yes, Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL STEFAN KNIGHTS

Mr Speaker, *I'll just read the provision for the benefit of the ...*

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Yes.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, *I know the provision.*

MR SPEAKER

Yes.

HON SEBASTIEN PILLAY

But in the case of the provision it talks about appointing the Registrar. It doesn't talk about the appointing the Master of the Supreme Court as

Registrar. You see, this is what am trying to query.

Why should that be the case? Then it's like- it's like the President gets five bites at the cherry. So basically, the Executive now takes control of the Judiciary at the end of the day.

MR SPEAKER

Yes Minister.

MINISTER ANTONY DERJACQUES

Mersi Mr Speaker. Si sa seksyon i tenir, e i ganny vot dan en fason i pa ganny amande. Prezidan, apre ki in konsilte Sef Ziz, savedir sa i en *check and balance*. I apwent en *Master*, e tou fason sa *Master* Prezidan ki apwente, apre ki'n ganny rekomande avek, CAA.

Savedir dan Prezidan in ganny rekomandasyon deza lo apwentman *the Master* ki li i apwente, apre ki in pas atraver CAA. I pe senpleman dan en sirkonstans partikilye, konsilte avek Sef Ziz ki sa *Master* i kapab vin Rezistrar Lakour Siprenm.

Tou fason, si sa *Registrar* pa ti pou *Master*, Prezidan i apwent Rezistrar lo li menm. Sa seksyon i zis permet ki sa *Master* ki Prezidan in apwente, apre ki in ganny rekomande avek CAA, an plis ki i konsilte

avek Sef Ziz, i kapab met menm dimoun dan sa *post*.

Alor deza i annan ase proteksyon. I pa nenport dimoun ki pou vin *Master ek Registrar*. Pou ou vin dan sa *post* kot ou tou lede, *Master ek Registrar* – Enn, ou pas atraver CAA, akoz sa *Master* i bezwen pas atraver CAA.

2) Pou ou vin *Registrar* ou pas atraver konsiltasyon avek Sef Ziz.

E 3) se *Head of State*, ki fer sa lapwentman apre sa bann prosedir finalman. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Yes, Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL STEFAN KNIGHTS

Mr Speaker in addition to what Minister Derjacques would have explained, There's a possibility that you can have, two or three Masters of the Supreme Court.

And all this provision does, is to give one of those Masters the responsibility of Registrar as well. In the event that, that person, may not have a heavy case load. Thank you.

MR SPEAKER

Thank you. Bann Manm okenn lot komanter? Eski Lasanble pe aksepte leksplikasyon? Si

napa lobzeksyon .. yes Onorab Andre ou kapab adres sa.

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair, sanmenm sa ki letan ki mon ti komanse mon dir ti napa okenn lamannman sibstansyel ki'n ganny sirkile dan 72erdtan. So nou kapab *proceed* akoz sa i zis en leksplikasyon ki pe ganny donnen la. Mersi.

MR SPEAKER

Wi. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Wi Mr Chair, mersi. Mon ti'n lev mon lanmen pou en lot keksoz. E sa pou anba *Clause 24* akoz, Onorab Andre ti'n al lo 28.

Mon mazine i pe swiv en, en *track version* ki pa dernyen *track version* ki fek ganny sirkile taler.

Akoz i annan de lamannman ki ganny propoze. Ki mon pe al propoze dan 24. E tou lede i tipografi. *For the benefits of Mr Knights, in Clause 24 which is to amend section 25(A) in "(b)1(a)" in the penalty 'met' line the word "month" should be in the plural.*

"On completion of each 12 months." And in (d) I think the words in the fourth line "the Chief Magistrate shall be paid" should be deleted, because we've already mentioned that

in the chapeau - “the Chief Magistrate shall be entitled upon designation” etcetera. Mersi.

MR SPEAKER

Yes, Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL STEFAN KNIGHTS

Mr Speaker whilst the Honorable Georges may not be wrong, in relation to paragraph (d), when we look at the amendments - the Courts (Amendments) Act, 2014.

The words “Senior Magistrate”, and the word “The Magistrate” are used in the same provision. And for consistency’s sake, this is why we had reintroduced the words, “the Chief Magistrate” here.

MR SPEAKER

Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Mr Knights doesn’t follow me. If we go to the chapeau in (1) it says “the Chief Magistrate shall be entitled upon designation to the following: upon completion of every five years of service”, and then it carries on and says “the Chief Magistrate shall be paid” that whole Clause should go.

Because it already said it at the beginning it will be entitled to the following mainly. “A gratuity”, etcetera’, my proposal is to delete “the Chief Magistrate shall be paid” - in line four. Because it’s already been mentioned in the chapeau.

MR SPEAKER

So ou pe dir sa fraz i superfluous? Byen. Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL STEFAN KNIGHTS

Yes. Mr Speaker I, do follow what the Honorable Georges is saying and what I have indicated, is that, in the amendments - the 2014, amendments. I’ll just read it for you.

For instance, it says “upon completion of every year, of every five years of service or part thereof in the case of vacation of office otherwise done, being removed from office this Senior Magistrate shall be paid the gratuity of the amount”.

So, unless you want to make amendments to the other provisions as well, so will just suggested then that it remained the same.

MR SPEAKER

Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Yeah! Mr Chair if this was, a stand-alone provision, it would be fine. But it isn't. It starts at the beginning, it starts in the chapeau.

"The Chief Magistrate shall be entitled upon designation to the following" and it can't say, the following mean, that the Chief Magistrate shall be paid.

It just said that "it will be entitled to the following upon completion of every five years of service, a gratuity of the amount of 50 percent."

MR SPEAKER

Yes, is this an amendment you want to proposed? Minis in lev lanmen. Wi.

MINISTER ANTONY DERJACQUES

Wi, Mr Speaker. Mon pa en legal draftsperson, solman ler anler mon vwar "shall be entitled" it also can be interpreted 'be paid.'

Be mon pa tro mind, ki "the Chief Magistrate shall be paid," i specific, express, e i clear okenn ambiguity. I technical, alor si Mr Georges, Mr Knights, i krwar ou pe ranplas Chief Magistrate.

Akoz anler i met "Chief Magistrate". Whereas, mon krwar ou pe, dir li "shall be paid" ki pa nesaser.

MR SPEAKER

Wi. Mon pa en legal draftsperson. Selman from the point of view of language, i kler ki si ou'n dir li anler, ou pa bezwen dir li anba.

MINISTER ANTONY DERJACQUES

Yeah.

MR SPEAKER

I rest my case. Onorab Andre.

HON SEBASTIEN PILLAY
*(Off-Mic)***MR SPEAKER**

Thank you Onorab Pillay.

HON CLIFFORD ANDRE

Mon segonn sa lamannman ki Onorab Georges pe dir. Akoz i pa sibstansyel, e i pe zis remet bann mo dan plas pou dir menm zafer. Mersi.

MINISTER ANTONY DERJACQUES

If it can be read as amended, let's see how it sounds.

MR SPEAKER

Yes, you're inviting Mr Georges to read it as he proposed?

MINISTER ANTONY DERJACQUES

Yes, Mr Georges to read it.

MR SPEAKER

Yes, as he proposes. I think he has done that once already but will do it again.

HON BERNARD GEORGES

Happy to do it again. Mr Chair. The provisions will now read, starting in the chapeau,

“The Chief Magistrate shall be entitled upon” Ah! “resignation”, here we are we found another mistake, I don’t think. No sorry! “shall be upon designation” no that’s right. When it’s designated, I apologize.

“The Chief Magistrate shall be entitled upon designation to the following: - “a monthly salary, a transport allowance, a gratuity of 25%” and then, “upon completion of every five years of service, or part thereof in the case of vacation of office otherwise than by being removed from office, a gratuity of an amount equal to 50% of the salary earned during that period.” That.

MR SPEAKER

Thank you.

HON BERNARD GEORGES

In my view is is tight English.

MR SPEAKER

Ok.

(murmurings)

HON BERNARD GEORGES

We might need, to pull ranks here Mr Chair. Because if they don’t want to accept, I will just move the amendments and put it to a vote.

Because I can’t see, if it is in the current law and we are consistent, then we are being consistently wrong. And that is just as bad as being wrong once.

I am confident that my amendment, is with respect a tighter draft.

MR SPEAKER

Minister wi.

MINISTER

ANTONY

DERJACQUES

Mr Speaker. Mon konpran antyerman Onorab Clifford Andre, avek Onorab Georges. Mon ti krwar in retenir, “the Chief Magistrate”, solman in retir “from the Chief Magistrate” ziskan “shall be paid.”

Alor it makes sense. Thank you.

MR SPEAKER

Wi, ok. Kot nou ete la. Eski ou'n propoz sa koman en amendment, ki nou bezwen vot lo la? Si panel, i aksepte nou, pa bezwen vote.

Unless other members raise objections. Panel? Can we accept that? Minister, in dir i ok, right?

Ok. Thank you. Will take that, as accepted. Ok. Onorab Andre ou kapab kontinyen.

Sorry, Onorab Pillay. Wi. Kot ou ete please.

HON SEBASTIEN PILLAY

Alright, the very section ki Onorab Georges in propoz lamannman lo la.

Zot entrodwir, en remuneration package pou en Chief Magistrate right? E sa remuneration package i ganny trouve zis dan detrwa landrwa.

Constitutional Appointees Emoluments, National Assembly Emoluments, Ministerial Emoluments. Why is this under the Courts Act?

Why raise the quantum and that context to that level? I understand perhaps the role of the Chief Magistrate.

But why -? Because as it stands now, Are we intending to make the Chief Magistrate a Constitutional position?

Ou pe konpran mwan Mr Knights?

MR SPEAKER

Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL STEFAN KNIGHTS

Mr Speaker, the magistracy is not included within the Constitution. Now this, amendment:

The original amendment was made in 2014, where a Bill was introduced to provide for provision for a Senior Magistrate and Magistrate.

And what we are doing here, is to make en amendment again to that 2014 Act and recreating the post of Chief Magistrate. And the Chief Magistrate in terms of salary band, or whatever it's less than the Master.

But just a little bit more than the Senior Magistrate. Because the Chief Magistrate, will have the certain duties and functions, more than any other Magistrates. Thank you.

MR SPEAKER

Wi. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker mwan, mon nilman annan lentere pou sanz sa. Akoz sa i Gouvernman aktyel ki vwar li nesesite pou fer. Selman sa ki mon vwar li drol, se ki sa provizyon lamannman, sa provizyon ki la. Minis i konpran tre byen, ki mon pe dir li.

I en provizyon ki egziste anba zis serten Lalwa akoz konstitisyonalite sa bann post.

Mon vwar li en pe drol ki nou'n extend li to en Chief Magistrate. Unless eski I lentansyon Gouvernman prezan, se pou fer en Chief

Magistrate vin en *Constitutional Appointee*.

Pou bann Manm Lasanble, get byen sa lamannman ki pe ganny, propoze. Get byen.

Akoz ler zot ganny dir plizyer keksoz, zot bezwen get byen, sa bann lamannman ki pe ganny propoze. Si sitan fasil pou fer, pou lezot dimoun, koumsa san konplikasyon, *then* in kapab ganny fer pou tou dimoun.

Mon konsern i se ki nou pe komans kree sa bann derogasyon kot sa bann travay e sa bann *remuneration* ki vin avek, i relye avek fonksyon sa bann dimoun.

Ler zot fini dan sa fonksyon, posibilite pou zot kontinyen eksetera. So mon pa konnen ki Minis, ki lentansyon Gouvernman otour *around* sa pozisyon.

Mon konpran son rol, koman en *Chief Magistrate*. Me eski sa i devret la? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Minis wi.

MINISTER ANTONY DERJACQUES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, sa *Chief Magistrate* pe antre dan en nouvo rol. I en dimoun ki ganny apwente parmi bann *Senior Magistrates*. E ki son *duty*, i ki

li ki responsab *and I quote "the Chief Magistrate shall be responsible for the administration of the Magistrates Court."*

Mr Speaker dan nen demokrasi modern, nou annan *the rule of law*, e nou bezwen fer dan en fason, fer Lakour vin bokou pli efikas ki dan lepase. E nou pe donn en dimoun sa rol pou kordin, *to coordinate* tou bann Lakour Mazistra, e tou bann Mazistra.

Akoz son responsabilite, nou pe rekonnet sa *post* koman enn bann *post* ki ase enportan, e pou donn li sa gratwite ki reflekte sa 50poursan.

An plis ki sa, nou pe trouve ki napa bokou Seselwa Avoka, ek *Attorneys* ki anvi vin Mazistra. E *lately* en kantite, se bann ki etranze, *non-Seychellois*.

Alor nou bezwen ankouraz nou bann Seselwa Avoka, *Barristers and Attorneys* pou zot vin dan Zidisyer. Sa i en lankourazman dan en sekter kot i annan en mankman.

Annefe i Sesel i mank Avoka, i mank Ziz, e i mank Mazistra. Alor nou lentansyon se kree en nouvo *post*. Donn li bokou plis responsabilite, fer Lakour Mazistra vin pli efektif e *coordinated*. E osi pou ankouraz, dimoun espesyalman Seselwa pou

pran bann *post* dan *magistracy*.

I pa nou lentansyon pou al kree bann lot *post*, pou donn zot sa bann gratwite 50poursan an bonnavini. Sa i spesifik e spesyal. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mon pa konnen ki manner nou kapab rezourd sa. Baze lo sa ki Minis in dir, mon sipoze pwen Onorab Pillay si sa pou vin en *Constitutional Appointment and so on*.

That's another step later on. I pa anpes nanryen ki sa Lalwa i ganny aprouve manner i ete. Ki *Bills Committee* e lezot Manm, i mazine lo la e ki manner nou pou *resolve* sa?

Yes Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair, mon krwar Minis in eksplike. Akoz mwan osi ler mon gete, i en nouvo pozisyon, ki i bezwen annan en reminerasyon ki al avek.

Alors, mon mazine *Attorney Zeneral* in fer en sel met *remuneration* dan sa Lalwa.

E si i annan lezot keksoz ki pou vini apre, nou annan en lamannman konstitisyonnèl ki pe vini, mon pa konnen si letan Gouvernman, oubyen

Egzekitiv i ava'n gete e vwar poudir sa i bezwen ganny *transcribed into a*

Constitutional position. I ava deside pou met sa ladan. So-

Me selman la pou lemoman mon konpran akoz i pe pase. E mon pa vwar okenn *issue* avek sa ki pe ekrir ladan. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Georges ou'n fini ou- Ou ti'n lev lanmen?

HON BERNARD GEORGES

Wi-wi Mr Chair. Mon ti pe, mon ti pou al eksplike ki nou devret fer. Me mon vwar Onorab Pillay i ankore anvi laparol. Mon ti a kontan, eksplik pozisyon Gouvernman.

MR SPEAKER

Wi eksplike, koumsa akoz in fini lev son pwen.

HON BERNARD GEORGES

Mr Chair, mersi. Mon krwar ki parey in ganny dir, Minis in eksplik tre byen. E mon pa kapab, mon pa kapab fer pli byen ki li. Me mon ti a kontan donn en *warning* - sa i en provizyon peyman.

I en provizyon lo ki manner ou pou pey en serten dimoun. Lefet ki nou'n fer li zis pou bann *Constitutional post*, pa oule dir ki nou pa kapab fer li pou bann *non-Constitutional*

post osi. E se sa ki nou pe fer la.

Mwan mon vwar sa *post Chief Magistrate*, koman lekivalans Sef Ziz koman Lakour Mazistra. *That's what basically what it is*. Ou pe donn en dimoun, en stati ki non selman en letof.

Me osi en responsabilite *to administer the whole of the Magistrate Court, and the whole of the magistracy*, ki pou annan anba li bann *Senior Magistrate*, bann *Magistrate*, bann *District Magistrate*. Praslin, La Digue, Anse Royale eksetera.

Donk pou annan en rol ase konsiderab. Yer ou, semenn pase, Minis Cosgrow ti fer sorti menm pwen lo *PS*. Ordinerman nou apwent *PS* pou 3an, me la dan ka Lenstiti Kiltir ek Leritaz, nou ti pou apwent li pou 7an.

Mon krwar, i bon annan serten paramet, me nou pa devret ganny *high bound* par bann paramet. Mon krwar bann paramet i la pou gard en serten striktir. Me nou pa devret *shoehorn* tou keksoz pou fors li antre dan en striktir ler i annan en posibilite pou li pa antre dan sa striktir.

Mon krwar se sa ki mon konpran dan lentervansyon Minis. E mon ti ava swete, ki mon bann koleg lo lot kote latab sirtou, *Leader*

Lopozisyon i aksepte sa dan loptik ki in ganny fer. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Eskiz mwan mon le en mannyer pou nou rezourd sa. Mwan problem ki mon pe vwar avek pwen, ki Onorab Pillay – (En pti moman Onorab Pillay) ki ou pe avanse, si ou, ou diskit lo sa *level of gratuity*.

Nou bezwen al rode ki *level* pou mete dan son plas, *and that then become a major amendment*, ki nou'n ti'n bezwen konsidere depi avan.

Mon pa konnen si, mon korek la. Me la i la difikilte akoz mon pa tro krwar ki Lasanble i devret konsider sanz sa.

Akoz si i sanze, i pou bezwen al rod sa nivo ki i pou mete. *And that becomes substantial*. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker ou annan *partly* ou annan rezon. Akoz ou largiman i fer sanz, akoz ou pe realiz konsern ki mwan mon annan vizavi sa.

E mon oule ki Lasanble i konpran ki sa bann provizyon gratwite koumsa i atase toultan dan liv Bidze sa.

E toultan i ganny defini. *Now* en *Chief Magistrate* pou ganny apwente pou konbyen letan? 5an, 10an, 11an. Tandis ki Minis, son manda i

5an. Manm Lasanble, nou manda i 5an.

E sa bann provizyon gratwite, i toultan ganny definir par en limit letan, ki ankadre li. I pa zanmen *extend beyond* sa limit letan. Nou konpran. So-

Prezan si nou pe apwent sa dimoun pou, pou 5an e nou pe dir lo sa nivo, mon largiman se ki aköz nou pa'n ganny letan, pou nou kapab vreman *go in-depth*, aköz lakantite provizyon Lalwa ki annan, se ki, aköz se Sef Ziz ki pe *designate* li.

E i non pa vin en apwentman pirman konstitisyonnèl? E la CAA, i ava decide lekel ki bann kandida ki pou ganny rekomande. I ava vin en apwentman pli kler. E i a tonm dan sa kad ki'n ganny etabli, pou sa kalite gratwite, sa kalite konpansasyon.

Aköz la nou pe kas en pti pe standar ki'n ganny etabli. Mon pa dir standar li byen, mon pa dir i mal. Me selman i annan en fason fer ki nou'n etabli ki gid Speaker, Deputy Speaker *Leader* Lopozisyon, *Leader* Zafer Gouvernman, Minis, Manm Lasanble. *And then suddenly* ou annan en dimoun ki en totalman an deor.

So mon konpran largiman Onorab Georges. Me selman pou mwan i *still* reste

ki sa i kree en problem. Kote ou met li, e ki mannyer ou Bidze sa? E sa Bidze pou sa 5an.

Parey pou nou - Mon pou bezwen aret la Mr Speaker aköz, mon pa le pran tro bokou letan ankore - pou nou i kler, en dimoun i ouver liv Bidze i pou vwar. Sa mon pe met devan Lasanble pou li apresye.

MR SPEAKER

Ok, mon asire Lasanble in soz sa. Me selman mon pe zis repet, mon pwen. Ki si pou nou al pli lwen lo la, *it has to turn into a major amendment*. Ki nou pa soz. Minis ou ti pou fer en pwen lo la? Wi.

MINISTER ANTONY DERJACQUES

Onorab Pillay, in demann en kestyon. Pou konbyen letan i ganny apwente? Be sa *Chief Magistrate* i ganny apwente, *as continuous service*. Savedir permanan, ziska ler i ariv en keksoz. Swa i ganny promote, ouswa non.

Parey tou *civil servants* ki pa lo en *fixed contract*, *you're in continuous employment*.

Solman dan en fason *periodic*, kekfwa tou le 2an ouswa 5an, ouswa tou le 15an ou ganny ou gratwite. Li i la li, i travay. E apre 5an i ganny sa gratwite.

Tou le 5an i ganny gratwite. I riske i pa ni la pour 5an, akoz son *next promotion*, si i pe monte menm, i kapab ganny apwente *Master* ouswa *Ziz*.

Akoz i annan progresyon dan lavi, si ou fer byen baze lo merit. Solman koman i tous son 5an, i ganny son gratwite. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Loze wi ki.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker i byen ki ou pe *bring up* sa morso, dan propozisyon Onorab Pillay. E bann kestyon Onorab Pillay, kot nou bezwen *en way forward*. E posibleman *the ideal way forward*, i tro bokou pou ganny dizere dan sa sesyon Lasanble ozordi. Sa nou aksepte.

Be sa ki ou'n kit ater, se ki annan en lot bout dan sa ki Onorab Pillay in fer. I pe permet, Gouvernman avek kote *LDS* pou aktyelman eksplike. I annan sa *newfangled word* la ki Prezidan i kontan servi depi in ganny elekte - edifikasyon nou pep.

E se sa, e mon krwar i *tie in*, osi avek sa ki Onorab Cosgrow inn dir. Lakantite letan ki pa zis nou Manm, in gannyen pou *deal* avek sa

bann *Bill*. Be nou, pep an zeneral pou dizer tousala.

So Onorab Pillay in donn loportinite, ki mon vwar Onorab Georges, in byen servi ki Minis osi in servi. Me i annan sa kote ki egalman enportan.

Nou bezwen eksplike, akoz apre i retourn lo tou Mr Speaker pa zis lo Gouvernman, pa zis lo *LDS*, nou annan en responsabilite kolektiv isi anndan pou louvraz ki nou pe fer.

So i louvraz nou tou. E *it, the onus* i lo nou tou pou nou eksplik nou pep, kwa ki nou pe fer. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. *Anyway*, mon a zis envit Minis avek reprezantan *Attorney General to keep that point in mind*. Onorab Andre wi.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair letan Minis in eksplike, si nou get, (c) i dir "*a gratuity of 25% of the total salary paid during each calendar year*". So mon sizere ki si nou pe dir, parey Minis in eksplike *continuous service* e i pou ganny apre 5an toultan son gratwite.

Nou *delete (c)*. Akoz si nou pe donn li 25pousan tou le lannen, apre *at the end of five years*, i pe ganny 50

percent ankor. Savedir i pe ganny li 75 *percent every year*.

Konmsi mon pe zis dir, baze lo sa ki Minis in dir. Ki fer li mon mazine, plis ki en Minis e osi plis ki en, ki lezot lapwentman konstitisyonnal. Sa ki mon konpran so, si kekfa mon mal konpran. Minis ava eksplike.

MR SPEAKER

Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Non Mr Chair. Mon pa pou, mon pa pou dakor. Sa - Me mon krwar mon bezwen dir, *a way forward is not only*, pou nou pas letan pe diskite.

E la mon bezwen rezwenn sa ki Onorab Gervais Henrie ti dir taler. Sa *Bill* ti devan zot sa. Ler nou, nou ti pe asiz laba, nou ti asize e nou ti lir bann *Bill* avan i vin devan Lasanble.

E nou ti anvoy propozisyon lamannman. *You could all have done that*, ler sa ti'n pri dan zot lagorz, zot ti devret anvoy en lamannman poudir *delete*. E la ozordi zot ti a fer sa sorti.

Coming at 5er16 dan lapremidi, a lafen en long lazournen, pou nou, pou zot *raise* sa dan Staz Komite *is really unfair*, Mr Chair! E i montre, ki zot pa'n fer zot travay parey zot ti'n devret fer

pou anmenn en lamannman. *That is the point*.

Sa ki mon'n tonm dakor taler, avek Onorab Cosgrow avek Onorab *Leader* Lopozisyon, se pa pou donn zot plis letan pou zot fer lamannman. Se pou donn Lasanble plis letan, pou pas atraver en *Bill* an antye ki sa mon toutafe dakor.

But the fact i, ki sa *Bill* in devan zot pou *at least* plis ki 72ertan. E si nou, nou'n lir li, mwan mon'n lir li mwan. Sa bann lamannman la, en bon pe mwan ki'n fer sa. Akoz zot, zot pa'n kapab fer parey, *this is the issue*. So *the way forward is this*.

La i la devan nou ozordi, nou pa pe, nou pa pe kapab aksepte en *on the hoof amendment*, ki i fer par Onorab *Leader* Lopozisyon, ki i fer par Onorab Andre. Apre ki la *Attorney General* ek *Cabinet* in asiz lo la e zot in tonm dakor lo en keksoz. *Unless* ki nou vwar ki annan en gran defayans ki mon pa vwar.

Minis in eksplike, ki lafason - ki rezon ki nou fer sa, se ki sa *package* i bezwen *attract lawyers to became Magistrate*. E ki en gro konsern, e si ou pa pey zot ou pa pou gannyen.

Alor annou pey zot en saler konvenab, pou zot kapab ganny, pou nou kapab ganny

sa ki meyer pou nou pei.
Mersi.

MR SPEAKER

Mersi mon a ekout Onorab Pillay avan, apre mon ava envit Minis pou reponn lo pwen Onorab Andre. Akoz sa i sa kalite pwen ki mon santi, nou pa kapab *move ahead* san ki nou, san ki sa ki reprezant Gouvernman isi, i dakor avek.

Akoz nou pe kestyonn lentansyon dan sa, ki zot in mete la dan sa soz. Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Annefe se sa ki ou'n dir ki relevan la. Mwan mon en pti pe dezapwentman avek sa ki Onorab Georges in dir.

E i pa la pou donn okenn dimoun lo sa kote latab leson, lo ki mannyer pou fer nou travay e kwa ki nou devret fer, premyerman.

Ou pa ni Ziz, ou pa ni *Jury* dan sa Lasanble. Ou en Manm Lasanble, e ou osi nou osi parey ou annan ou drwa, nou osi nou annan nou drwa. Premyerman annou konpran sa byen.

Dezyenmman, nou, nou bezwen konpran kote Gouvernman pe ale ek sa lamannman. Ou dan Gouvernman, Gouvernman i koz ek ou! Gouvernman pa koz ek mwan li!

So mwan ler mon vin la dan Lasanble mon vin demann Gouvernman, Gouvernman i kapab pran mon sizesyon, oubyen pa pran mon sizesyon.

Mon'n met en pwen devan Gouvernman la, *regarding* sa. I annan ou Manm lo ou kote latab ki'n vwar poudir i annan serten konsern. Zis akoz, Gouvernman in dir, nou pou tonm dakor dan Lasanble?

Me mon pa en *yes men, nor a rubberstamp*, mwan, *sorry! Ok?* So mon pwen Mr Speaker, mon pwen lamannman se ki, si nou'n dir i annan 5an, apre 5an ki i pou ganny peye son gratwite, be fer son apwentman, son *designation* koman *Senior Magistrate only for 5 years, subject for reappointment!* I ava annan en *cutoff*. Ou konpran?

Konmsi sa boug pou servi *vitam aeternam* koman *Senior Magistrate*, kan tou dimoun ki ganny sa menm, kalite provizyon reminerasyon;- tou dimoun ki ganny sa menm kalite provizyon reminerasyon, zot *tenure* i 5an.

(Off-Mic)

HON SEBASTIEN PILLAY

Yah! But judges are different, under the Constitution! But this is not a Constitutional post Onorab Georges! Look Mr Speaker mwan, mon pare pou concede, si Gouvernman i le al dan son direksyon.

Mon'n fer mon bout, Gouvernman pa le ekoute *fair enough!*

MR SPEAKER

Ok, zis, mon a demann Minis pou komant lo lentansyon e sirtou lo pwen ki Onorab Andre in fer. Wi?

MINISTER ANTONY DERJACQUES

Mr Speaker. Mon anvi zis *advice* tou MNA ki an 2014, sa Lalwa egzakteman parey, ti ganny vote e aksepte par Lasanble Nasyonal. E dan sa Lalwa *Courts Amendments 2014*, menm kondisyon i ganny fer pou Mazistra ek *Senior Magistrate*.

Savedir toulezan zot ganny 25poursan, e tou le 5an zot ganny 50poursan. Annefe i dir klerman, e sa i 25(A)1. E sa i deza dan Lalwa pou bann Mazistra e *Senior Magistrate*. Si prezan, ou sorti *Senior Magistrate* ou vin *Chief Magistrate*, e ou ganny dan en fason enferyer avek sa *post* kot ou sorti.

Savedir ou ganny *promoted* ou. Ou vin ansarz bann lot *CEO Magistrate*,

solman ou pa ganny menm kondisyon. Savedir 25poursan toulezan, 50poursan tou le 5an. Lekel pou le en promosyon? Personn.

Alor depi 2014, Lasanble ki ti ganny dominan, par parti minoriter la, in fini aksepte sa. Pa pou *Constitutional post*, me pou *Magistrate* ek *Senior Magistrates*.

Alor si nou'n lir sa Lalwa byen, e nou'n konpran sa bann amannman, nou pa kapab vin dir prezan, ki sa i prezerv e zis pou *Constitutional Appointees*. I deza pou Mazistra ek *Senior Magistrates*.

Alor nou pe zis aplik li, pou en dimoun ki'n ganny en promosyon ki'n vin *the Chief Magistrate*. E nou pa kapab dan ou progresyon dan lavi donn ou en keksoz ki enferyer, kot ou sorti. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mon le dir ki nenport sa bann pwen ki zot pe fer, ki sanz kondisyon, ki'n ganny propoze dan sa Lalwa, *becomes a major amendment which should have been placed before the Assembly, before.*

Alor, mon pe propoze ki nou *move on*. Nou pa kapab sanz sa bann term, san ki nou'n ganny *notice* e ki nou kapab vot lo la koman en *amendment*.

Silvouple, Onorab
Andre ou pare pou move on?

HON CLIFFORD ANDRE

Yes. Mersi Mr Chair. Swit a 28
ki nou'n tonm dakor avek Biro
Attorney Zeneral, nou annan
35 osi ki nou'n tonm dakor.
Aprè nou annan lamannman
dan 56.

MR SPEAKER

Onorab. Yes Mr Knights.

**ASSISTANT PRINCIPAL
STATE COUNSEL STEFAN
KNIGHTS**

*Mr Speaker, before we get
there I just like to flag the
Clause 26. The words, "a
person with disability" - I am
not sure if this is the correct,
politically correct, description
of the words.*

*So I don't know if the
Honorable Naddy Zialor can
guide us here on the correct
phrase Mr Speaker.*

MR SPEAKER

*I can see. Mr Knights would
you like to explain why the
phrase might not be
appropriate, correct? Would
you like to elaborate because, I
am not following? Yes, Mr
Knights.*

**ASSISTANT PRINCIPAL
STATE COUNSEL STEFAN
KNIGHTS**

*Mr Speaker. It's my
understanding that, The United
Nation as well are going in the
new direction in terms how this
phrase is supposed to be
expressed.*

*So I'm saying that I don't
know if am politically correct in
expressing it the way, you
know, in which it has been
expressed.*

MR SPEAKER

*Well what -? Yes, Onorab
Zialor.*

HON NADDY ZIALOR

*Mr Speaker can I propose "a
person living with a disability"
instead of "a person with
disability."*

MR SPEAKER

Living with a disability.

HON NADDY ZIALOR

Yes.

MR SPEAKER

*Panel? Mon anvi ekout panel e
Bills Committee. Si zot an
ankor avek sa e si sa. Mr
Knights does that meet your
requirement?*

**ASSISTANT PRINCIPAL
STATE COUNSEL STEFAN
KNIGHTS**

*Yes, Mr Speaker. Mr Speaker
as I said, I've learned that
there's different ways of*

expressing it and person living with a disability is one.

But I am not sure if the one that I have here is the correct expression.

MR SPEAKER

if you're not sure Mr Knights-Yes Minister?

MINISTER ANTONY DERJACQUES

Mersi Mr Speaker. Ler mon ti pe prepar sa *explanation note*, mon ti tire sa mo “*disability*” e an Kreol parey Onorab Lemiel osi in servi sa mo. Nou ti servi sa mo, ‘otreman kapab.’ Konmsi nou pe sorti lo sa *description* ‘*disability*.’

Me an Angle, avek *United Nation*, mon pa konnen. Solman an Kreol mon’n servi ‘otreman kapab.’

MR SPEAKER

Yes Onorab Zialor.

HON NADDY ZIALOR

Yes, Mr Speaker. *Then* si nou pe bouz dan sa direksyon, i ava vin ‘*differently abled person*.’ *But* ‘*person living with a disability*’, i sa norm ki pe ganny servi si oule, lo nivo enternasyonal dan ratifikasyon CRPD.

MR SPEAKER

I think we have to be careful by trying to find a term that is so politically correct that it doesn't

mean the same thing to different people.

In my view the proposition that Onorab Zialor “living with a disability” has a clear meaning. Thank you. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Yes. Mr Chair mon *full dakor* avek ou, pou rezon ki ou'n dir. Me mon ava fer Lasanble rapel ki dan sizyenm Lasanble, ler nou ti fer *Code Civil*, nou ti gard serten mo Franse, pou fer sans, en mo Angle. E nou annan trwa lalang.

Mon pa pe sizere ki nou fer sa la. *But for the future*, nou kapab mazine ki dan serten ka, par egzanp la, “*person living with a disability*”, nou ti a kapab mete, *in brackets* apre, “otreman kapab” an Kreol, pour anmenn en pti pe nou Kreol dan nou Lezislasyon.

Donk sa se en keksoz ki nou kapab regarde pou lefitir. E sa ti ava en fason fer.

MR SPEAKER

Ok. I think the phrase “living with a disability” would be an amendment of phrasing that we do very often here. And I don't see any problem with adopting that kind of a change.

So I am waiting for the reaction of the Bills Committee. Yes, Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair mon pou *concur* avek sa ki, Onorab Zialor in dir. So mon pa vwar okenn problemn, pou nou met zis “*living*”, akoz nou pe zis met en mo. Nou pe zis *insert* en mo *and it is considered as not a major amendment* ki pou *require* 72erdtan.

MR SPEAKER

Thank you. Oh Mr Knights, on the basis that this satisfies the Assembly, we propose that we accept that. Thank you, Mr Knights has assented. Onorab, Onorab Andre ou ti’n ariv, lo 56.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi.

MR SPEAKER

Sorry. Onorab Georges ou, pa ankor ariv 56 ou? Yes.

HON BERNARD GEORGES

Mr Chair. Onorab Andre in dir 56. Nou'n tonm dakor. Be mwan lo mon versyon i mete, ‘*AG to verify this and revert.*’ Nou pa ankor konnen ki pozisyon AG lo sa propozisyon lamannman.

MR SPEAKER

Ok. Yes ok, mon’n ariv 56 la. Mr Knights. Yes.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL STEFAN KNIGHTS

Mr Speaker the Bills Committee may be correct, but we cannot agree. But I need to explain why we cannot agree and provide a solution forward as well.

In the 2010 Revised Edition of the Laws of Seychelles the words “and to” are used.

Then when I look at the 1991 Edition of the Laws of Seychelles. The words “to (5)” are used, and when you carefully read the law, It's seems that there’s an error in this Red Book.

But the problem is Mr Speaker, is that on the section 9(2) of the Statue Law Revision Act, it makes it clear that the Red Book, is the sole authentic, and authoritative version of the laws of the Seychelles. Unless, corrected by the courts.

So I would suggest that we use what appears in the Red Book. Because SeyLII or this old Black Book here, they are not the authoritative version of the law.

And such Mr Speaker, what we have also noticed, that there are a few errors indeed in the Red Book. In fact, four weeks ago, the Constitutional Court made the similar correction to The Evidence Act.

What we would propose here though Mr Speaker. Is that we keep the words “and (5)” but we modify the provision by deleting the word “and (6)” and put it “to (6)”, changing “and (6)” “to (6)”. This is towards the end of the sentence.

I don’t know if the Bills Committee follow?

MR SPEAKER

Bills Committee. Yes.

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair, mon vwar i fer sans so I agree with the proposal by Mr Knights.

MR SPEAKER

Thank you. Mr Knights the Bills Committee has agreed to the proposal you made.

So we can say the Bills Committee and the AG’s Office are in agreement. Yes, Onorab Andre, you can continue.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair nou’n tonm dakor lo 66, i annan space pou aranze. Nou kontinyen. Nou annan, lamannman. I paret mwan i annan en nimerotasyon dan 81.

MR SPEAKER

81.

HON CLIFFORD ANDRE

Onorab Georges a pran...

MR SPEAKER

Yes, Onorab Georges. Ki ou pwennvi?

HON BERNARD GEORGES

Wi. Non, non-Mr Chair. Nou pa ankor arive. Lo 58 i annan, de amannman ki mon krwar ki i pa lo versyon Bills Committee.

58 for the benefits of Mr Knights, 58, Clause 58, new proposed “23 capital A”, subsection (4)(b), fourth line “medically examined” will take a “d”, is that ok? Agreed.

And in the next section 5(a) “of the order of the court”. E sa nou ava vwar and not “the order of court” we should add a “the” because that is what we used in the next paragraph in the third line, “order of the court”. Agreed? Thank you.

Avan nou ariv 81 Mr Chair, nou annan, Clause 59 proposed new section 26 capital “(A)” in subsection (2)(a) third line, “shall count towards the prisoner’s sentence as if the prisoner is continuously being held in prison. ” There’s an “if” missing there. Yeah. Mr Knights agrees?

MR SPEAKER

Yes, Mr Knights.

HON BERNARD GEORGES

No. You don’t agree. Sorry.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL STEFAN KNIGHTS

I agree. but there's also a numbering problem here. As we can see the numerary number, the romans numerals, there's two fours here. So one will have to change to a 4, one will change to a 5.

MR SPEAKER

Is the Bills Committee satisfied?

HON CLIFFORD ANDRE

Yes Mr Chair.

MR SPEAKER

Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Thank you. Apre nou al lo Clause 6, proposed new section 40, four zero, in the subsection (1) paragraph. Sorry, second line.

"The Commissioner may authorize persons nominated by the religion and denomination of" I think it should be "a prisoner" rather than "the prisoner". It's more general.

MR SPEAKER

Yes.

HON BERNARD GEORGES

Apre Mr Chair dan Clause 68.

MR SPEAKER

Me, panel in aksepté? Ok, alright we will go to Clause 68, then.

HON BERNARD GEORGES

68 Mr Chair. Mon annan en kestyon la. E sa mon ti kontan ganny en leklersisman. 'Defence Force' means "the 'Defence Forces of Seychelles."

Akoz ki nou, nou'n deside pour sanz sa mo? Why? Mon konpran ki olye call it, "Defence Forces of Seychelles', nou'n reduce li to 'Defence Force.' Me aköz nou'n reduce li to 'Defence Force', e non pa to 'Defence Forces?'

Sa mon pa konpran. E mon sir ki panel, e sirtou Brigadye i ava eksplik mwan lo la. Aköz sa ki nou'n fer apre, we call it The Defence Force, aköz mon mazine Lafors Defans.

Me aköz nou pa apel li "The Defence Forces?" Aköz se sa ki i apele in fact dan Konstitisyon. I apel "The Defence Forces of Seychelles." Mersi.

MR SPEAKER

Ok. Minis oubyen panel.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL STEFAN KNIGHTS

Mr Speaker, in the Act itself the words "Defence Force" is used, but as Honorable Georges would know, in the

Constitution you would find the word "Defence Forces of Seychelles."

So for me, just to be consistent, because throughout the Act you wouldn't see "Defence Forces", you see "Defence Force."

So this is why, we have defined it this way, but I don't know if Brigadier Rosette, has anything to guide ...?

MR SPEAKER

Yes. Brigadier.

BRIGADIER MICHAEL ROSETTE

Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi tou Onorab. Zis mon le fer sorti ki anba lafors li menm, i annan trwa konponan.

E se sa ki nou ti pe met li "Forces" lo la. Akoz i annan son *Land Force*, son *Coast Guard* avek *Air Force*, e dan sa ka nou ti met li dan *plural* pou "Forces" lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Yes. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

E i pa pou ozordi Mr Speaker. Me mon sizere ki dan en prosen revizyon. Nou tir "Defence Force" e nou apel li "Defence Forces". I ava vin pli neat. Nou apel li "Defence Forces" partou, presizeman

akoz i annan trwa lafors anba li. Mersi.

Mr Chair pandan ki mon annan *mic*, pou al vit. Next proposal is Clause 75. Mon annan de pti propozisyon amannman, in the new proposed, anba *Seychelles National Cadet Corps* sa.

Anba proposed new section 35K. K for khaki, in subsection (1) "Notwithstanding any written law, a person who has attained the age of 16 years and not above the age", mon ti a kontan propoze that we insert "and is not above the age of 18."

Epi dan subsection (2), "A person who desires to be employed in the *Seychelles National Cadet Corps* shall make an application to the Chief of the Defence Force in the prescribed form" rather than "such prescribed form" akoz i pa'n ganny mansyonnen before.

E mon vwar ki Mr Knights, i dakor avek tou lede.

MR SPEAKER

Thank you. Ok.

HON BERNARD GEORGES

E prezan si nou kontinyen. Under the next, proposed section 35(L), L for lima. (2)(d) - 35(L)(2)(d).

I would propose the insertion of the definite article

“the”, at beginning, “the discharge of cadets”, all the others have got a definite article at the start.

And I would proposed in (f) ‘cadet corps’ should be capitalized, capital “C” capital “C”. If that’s ok, Mr Knights agrees.

79 proposed new section 16 capital “(A)” for Military Police.

Well this is pedantic, e mon pa pe ensiste lo la. But in, in 16 capital “A”, (3)(a) the fourth line “control or occupancy of the Defence Force”. Is “occupancy” the desired word here, or is it a term of art? Yes. In that case, I’ll accept that. Thank you.

Ok Mr Chair, nou'n ariv 81.

MR SPEAKER

Yes, Onorab Andre, you’ll take up, 81.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi, mersi Mr Chair. Mr Chair 81. Nimerotasyon i pa korek akoz, 179 dan, dan Red Book i pou Prevention of Terrorism Act.

Alors i sipoze 175, ki refer avek the Preservation of Public Security Act.

MR SPEAKER

Ok. Panel is that ok? Yes Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL STEFAN KNIGHTS

Yes, Mr Speaker, in the Red Book, you will need to change in the Red Book it's 175 and as we indicated before.

There’s also errors on SeyLII, on SeyLII it's 176. Yes so, will have to go with 175 given that the Red Book is the authentic law.

MR SPEAKER

Thank you. Onorab Andre. Onorab Georges. Premye.

HON BERNARD GEORGES

Before Mr Honorable Andre. In 85, definition of Public Security (a), (b), (c) “the securing of the safety of person(s)” there should be an “s” there.

MR SPEAKER

Onorab Andre ou'n arrive, la ou?

HON CLIFFORD ANDRE

Yes, Mr Chair.

MR SPEAKER

Yes sorry. Nou a les Onorab Gill, fer entervansyon. Wi.

HON CHURCHILL GILL

81 section (2) second sentence, there’s a mistake. Instead of “public security”, it says “pubic security”.

MR SPEAKER

81section (2). Yes, I think Mr Knights will agree with that. Thank you. Agreed Bills Committee? Yes. 81, part 18, 81 the first paragraph in 81, Section 2, second line. Ok. Agreed?

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair nou lot, lamannman se Clause 100, pou retir “7(3)” pou met “7(4).” Section 7(4).

MR SPEAKER

Agreed. Ok.

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair mon annan plezir pou anonse ki se sa bann lamannman ki nou’n travay lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Ok, napa lot komanter, oubyen amannman dan Lasanble? Ok dan sa ka, nou a kapab repas dan Staz Komite. Thank you, e mon a demann LGB pou fer Mosyon pou Third Reading.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker anba Order 76(1) nou Standing Orders, mon move ki the Statute Law Revision (Miscellaneous Amendments) (No. 2) Bill, 2021 as amended, i ganny lir en Trwazyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mon a ganny en segonnman? Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Motion i ganny seconde as amended. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you. Nou a pran vot lo Mosyon pou Third Reading. Manm ki an faver, lev lanmen silvouple? Thank you. Manm ki kont? Thank you.

Lo kestyon, Formal Third Reading Statute Law Revision (Miscellaneous Amendments) (No. 2) Bill, 2021 as amended. 21 Manm in vot pour, 0 kont e 9 abstansyon.

Alor Bill in aprouve. Lo Third Reading e Madanm Clerk a fer Formal Third Reading.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. This Act may be cited as the Statute Law Revision (Miscellaneous Amendments) (No. 2) Act, 2021. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. Ok konbyen nou'n, sit. En pe mwens ki 1 erdtan, alor nou a kapab kontinyen en pe direkteman.

Nou pou prolonz sa sesyon e mon kapab eksplik avek bann Manm, ki nou pa pe

sit demen akòz lezot fonksyon Lasanble. Alor mon pe pouse pou nou kapab fini, en pe biznes ki nou annan lo Order Paper, la.

Avan nou fer sa, nou bezwen en sanzman delegasyon. Donk mon ava envit Mr Knights, Mr Brigadye Rosette, e Mr Raymond St Ange pou fer zot depar.

E mon a remersi zot. An menm tan Madanm Clerk, nou pou annan *sanitizing*. *Thank you panel.*

(BRIGADIER ROSETTE AND HIS DELEGATION WAS EXCUSED FROM THE HOUSE)

MR SPEAKER

Minis a reste avek nou pou prosen, *Bill*.

Alor nou a pran en poz teknik, pou *sanitizing* silvouple.

(technical break)

MR SPEAKER

Thank you. Nou'n pare pou rebran..

Bonn apre midi, oubyen bonswar *Attorney General* Frank Ally, ki'n zwenn Minis pou sa *Bill*. E nou pe pran *The Truth, Reconciliation and National Unity Commission (Amendment) Bill, 2021* e *Bill*

pou pran par Minis Derjacques.

E sa *Bill*, nou bezwen *waive requirement* pou 7 days. So nou a komans avek sa. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi *Attorney Zeneral*. Mr Speaker anba *Order 97(1)* nou *Standing Orders*, mon le *move* pou ganny ou permisyon pou sispann *Order 69(1)*, dan en fason ki nou permet ki *Bill The Truth, Reconciliation and National Unity Commission (Amendment) Bill, 2021* i ganny lir en Dezyenm Fwa.

Malgre ki sa peryod, 7 zour depi ki in ganny lir pou en premyer fwa pa ankor konplete. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon a ganny en segonnman lo Mosyon *please?* Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Yes, Mr Speaker. Mosyon i ganny segonde.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a pran vot lo sa Mosyon. Manm ki an faver, lev lanmen silvouple? Mersi Manm ki kont?

Lo Mosyon pou *waive 7 days requirement, for The Truth, Reconciliation and National Unity Commission*

(Amendment) Bill, 2021, 17 Manm in vot pour, 0 kont e 6 abstansyon.

Alor nou'n aprouv Mosyon pou pas lo *Second Reading*. Onorab Georges, mon a envit ou prezant Mosyon pou *Second Reading*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr, Mr Speaker. Mr Speaker anba *Order 69(2)* nou *Standing Orders*, mon *move* ki *The Truth, Reconciliation and National Unity Commission (Amendment) Bill, 2021* i ganny lir en Dezyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a ganny segonnman silvouple? Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mon segonn Mosyon for *The Truth, Reconciliation and National Unity Commission (Amendment) Bill, 2021*.

MR SPEAKER

Mersi. Minis ou ava fer lentrodiksyon, lo *Bill* silvouple.

MINISTER ANTONY DERJACQUES

Mersi Mr Speaker. Bonzour tout a lekout. Mr Speaker parey zot okouran sa Lalwa ti ganny pase an 2018.

E sa Lalwa ti etabli *The Truth, Reconciliation and National Unity Commission*. Avek manda pou resevwar konplent, an relasyon avek bann alegasyon labi, drwa imen ki ti ganny komet pandan. E an relasyon avek koudeta le 5 Zen 1977.

Rol prensipal sa Komisyon, se pou antreprann e fer lanket dan sak konplent ki resevwar, pran desizyon vizavi sa konplent.

Donn *amnesty* e fer rekomandasyon a Gouvernman lo reparasyon, pou bann viktim. E reabilitasyon apropiye, pou tou bann viktim e loter okenn labi drwa imen ki'n ganny prouve.

Dapre sa Lalwa, Komisyon i bezwen soumet son Rapor Final ki pou konteni son bann obzervasyon, son konklizyon, desizyon, e rekomandasyon a Prezidan Larepublik. Avek bi ki lazistis, e linite Nasyonal i ganny akonplir e renye.

Manda Komisyon, i terminen a lafen Out 2022 apre ki Komisyon pou'n konplent 3an depi le 30 Out 2019.

Mr Speaker, dapre Lalwa Komisyon, i konpri 7 Komisyoner, e menm si enn in mank en Manm Komisyon, Komisyon i pa kapab

kontinyen desarz son fonksyon dapre Lalwa.

Malerezman resaman, de Komisyoner in demisyonnen. E Komisyon, i santi ki anvi Lalwa, ki an vi Lalwa avek sa demisyonn, i fer ki Komisyon pa kapab kontinyen son fonksyon an koz sa Lalwa.

Aprè sa demisyon e konsiltasyon ki'n ganny fer, avek bann larestan Manm Komisyon, Manm Komisyon i endike, ki an vi ki volim travay ki deza ganny fer par Komisyon ziska sa ler, e lobligasyon pou Komisyon soumet son rapor lannen prosenn, i pa pou pratik, e dan lentere travay Komisyon pou ranplas sa de manm ki'n demisyonnen.

Dapre bann Manm i pou pli senp e pratik, ki dan plas ranplas sa de Manm, ki Lalwa alor, i ganny amande. E zot kontinyen travay avek sa 5 Komisyoner ki reste.

Mr Speaker, se lo rekomandasyon ki bann Komisyoner egzistans e ozordi prezant sa Proze Lalwa. Anfe Gouvernman i demande, ki sa Prozedlwa i ganny prezante avek dirzans ki, mon kontan ki Lasanble in aksepte, e ganny met deva zot.

Komisyon i a kapab kontinyen son travay, e fini o pli vit posib. E i kapab soumet son Rapor Final a tan. Sa Prozedlwa, pe alor propoz ki

nonm Komisyoner i redwir sorti 7 pou vin 5.

Sa Proze Lalwa, i osi propoz ki annan en provizyon, pou donn validite okenn desizyon ki Komisyon in kapab bezwen pran pandan sa peryod, depi ki sa demisyon, sa de Komisyoner ti pran lefe.

Mr Speaker sa amannman, i valab, i nesaser, pour ki Komisyon Laverite e Rekonsilyasyon e Linite Nasyonal, a kapab kontinyen sa travay enportan, ki pe antreprann anba Lalwa *Truth, Reconciliation and National Unity Commission Act*. Pour ki i pare atan, e i kapab *fulfill* son program, parey Lalwa in donn li.

Mon remerisi Lasanble Nasyonal ki zot in les nou kapab prezant sa propozisyon, sa Proze Lalwa dan en fason avek dirzans. E mon demann tou Manm Lasanble pou vot an faver, e pou les sa bann amannman ganny aplike. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Deba i ouver. Mon ava envit lentervansyon bann Manm. Onorab Georges, mon krwar ou'n lev ou lanmen premye. Eski ou anvi adres premye, mon swiv lord. Oubyen ou, *ok* mon ava, dan sa ka nou a swiv lord e mon ava envit ou fer ou ladres.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mersi pou donn mon laparol, mon ti anvi koz an premye ozordi. Annefe lo nou *Caucus* nou ti'n deside ki akoz nou konnen ki sa Lalwa i irzan e nou pou pe pran li en pe tar. E nou pa pou koz bokou lo la, akoz Minis in fer kler bann rezondet deryer sa Lalwa.

I pa letan ozordi pou nou koz lo lepase. Nou'n fer sa deza. Nou tou nou konnen ki sa Komisyon ki travay sa Komisyon pe fer, tou Seselwa pe swiv e mon ti a kontan rekonnèt apre midi travay egzantpler ki bann Komisyoner *including* sa de ki nepli Komisyoner ozordi, in fer pandan zot *tenure* lo a Komisyon.

Mon ti a kontan osi zwenn avek Minis pou remersye Lasanble - pour sirtou bann Manm, pou travay en pe tar ozordi pou nou kapab fer pase sa Lalwa. Akoz parey zot konnen etandonnen ki Komisyon ki lo en *stand still* pou le moman ziska ki Lalwa i ganny pase e sanze.

E etandonnen ki zot annan zis 10 mwan avan ki zot fini, dapre sa ki mon konpran zot anvi pran *at least* sa dernyen trwa mwan pou zot prepar zot rapor. Annefe i annan bokou letan pou zot kontinyen ekout bann temwannyaz, bann dimoun ki

pa ankor fini temwannyen devan zot.

Alor i ti neserer pou anmenn sa Lalwa avek en serten irzans. Mr Chair parey Minis in eksplike, ler nou ti pas Lalwa dan Lasanble presedan nou ti anvi ki i annan 7 Manm lo Komisyon, e nou ti anvi ki ti annan 2 ladan ki pa rezidan Sesel e ki pa Seselwa.

Akoz nou ti krwar ki etandonnen ki bann keksoz ki zot ti pou ekoute ti pou telman konsern Sesel ek Seselwa e nou en pti pei, nou ti krwar ki i ti ava bon annan en serten balans dan bann - annan de Komisyoner omwen dan 7 ki pa direkteman ou endirekteman *involve* avek sa prosesis. E zot ti a kapab anmenn en serten balans dan travay sa Komisyon.

E mon krwar ki malerezman sa lespri pa'n marse akoz nou'n perdi en *Commissioner*, enn ant sa de *Commissioner* etranze pe apre son kreasyon. E la avek mwens ki 1an pou fini nou'n perdi ankor 2 Komisyoner. I pa ti pou pratik parey Minis in dir pour *recruit* 2 Komisyoner, akoz zot ti pou bezwen *get involve* avek, e *take note of* tou sa ki ti'n pase pandan sa 2an edmi ziska prezan.

E sa pa ti pou pratik i ti pou pran en kantite letan i ti pou met retar a sa Komisyon.

E mon krwar ki etandonnen ki *the core* sa 5 Manm lo sa Komisyon ki reste in la depi komansman, zot ava form sa *core* pou anmenn sa Komisyon a son konklizyon.

E donk Mr Speaker, mon ti a kontan parey mon dir remersi Lasanble ek tou bann Manm pou zot prezans la apre midi, pour nou fer pas sa lamannman dan sa Lalwa.

Nou pa krwar anfen mwan personnelman ki'n paran laparol mon pa krwar ki pou annan okenn gran problemm etandonnen parey mon'n dir, ki sa 5 Manm ki reste zot in la depi komansman e zot pou anmenn kontinite dan sa travay, dan travay sa Komisyon.

Zot in rode dan sa travay. Zot konnen egzaktman *what is involved*, zot in ekout dimoun ki nou, nou'n tande an piblik me zot i osi ekout dimoun ki nou, nou pa'n tande an prive e donk zot annan en *holistic view* lo sa ki'n arive, e mon krwar ki zot a kapab anmenn abou sa travay sansib e enportan pou fitir nou pei.

Donk Mr Speaker mon ti a kontan, akoz mon pa pou koz ankor, *unless* ki i annan lezot gran lamannman ki nou pou bezwen al dan Staz Komite, taler mon ava *move* en Mosyon pou nou sot Staz Komite. Me mon ti kontan

aport en pti lerer tipografi a latansyon Lasanble pou regarde si *panel* i dakor avek mwan avan ki mon sed laparol.

E sa se dan *Clause 2* amannman a seksyon (4) dan premye laliny *section 4 of the Truth Reconciliation*, sa' *the'* ti devret annan en *capital 'T'* parey nou vwar li dan *Clause* presedan e parey nou vwar li dan son tit son Lalwa. Sa Lalwa i *the Truth and Reconciliation* eksetera i pa *Truth Reconciliation and National Unity Commission*.

Alor mon vwar ki zot in servi sa formil dan *Clause (1)* dan premye laliny dan trwazyenm laliny, e mon pe *move* ki nou fer menm zafer dan premye laliny *Clause (2)*. Donk si sa i ganny aksepte nou pa bezwen al dan staz Komite Mr Speaker.

Avek sa detrwa mo mon ti a kontan demann avek Lasanble a en ler ase tardif pou aprouv sa lamannman dan sa *Bill*. Mon remersye ou Mr Chair.

MR SPEAKER

Mersi. Mon a demann lopinyon *Attorney General* avek *panel* lo sa soz la, pou le moman nou a prosede avek deba. Vi ki sa i en *Bill* vreman kourt avek zis de *Clause* sibstansyel lo la, mon krwar mon kapab demann en

milimet 10 minit par entervansyon. Nou a komans avek Onorab Loze.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Bonswar Mr Speaker e bonswar tou dimoun a lekout. Mr speaker 10 minit mon krwar i pou *sufficient*. Minis mon *sorry* pou dezapwent ou, selman *right off the bat* mon pou dir ou ki mon pou vot kont sa morso Lezislasyon devan nou.

Personnelman mwan koman en endividi e an konsiltasyon avek lezot dimoun, mon annan mon en lobzeksyon moral - en *conscientious objection* lo tou sa ki annan pou fer avek *TRNUC*.

Mon pa pou vot an faver nanryen *from now on* ki annan pou fer ek *TRNUC including* son Bidze *or anything else*.

Sa i mwan. Mon pa pe koz pou mon *Caucus*. Mon koz pou mwan akoz mon'n konsilte avek bokou dimoun. Premye pwen ki mon anvi fer se ki mon anvi avans en *apology* pou okenn keksoz ki mon dir ozordi avek okenn dimoun ki'n al devan *TRNUC*, avek zot *case* - avek *genuine concerns* - avek *legitimate issues*.

Sa ki mon pe dir napa naryen pou fer avek zot, mon pa pe koz kont ni kontrere. E *I hope* mon pa donn lofans

okenn dimoun ki annan son *genuine case*. Mr Speaker lot keksoz ki mon anvi tous lo la brefman sete letan sa Komisyon ti ganny *setup*, i ti'n ariv en pwen kot ti annan en lespri linite ki sa ti'n ganny fer ansanm, avek 2 kote ti kapab *reach across the isle* e fer li arive e donn li nesans.

15 lo 10 letan ti antre sa ti en azanda politik pou zot, zot ti table li atraver en Mosyon. Me ti annan en *consensus building*; - ti annan en zefor ki ti ganny fer *towards consensus*. Sa nou bezwen aksepte. Nou pa kapab dir konmkwa in aparet sa tonbe *du ciel*. Ti annan *consensus building* Minister.

Be sa ti lespri lo komansman. I annan en group dimoun dan nou sosyete zot, zot pou dir ou poudir Sesel i ganny 251 lannen ozordi. E *scope* sa Komisyon in ganny limite *de le debut '77 ziska maintenant*.

E Sesel ti ganny fonde koman en sosyete modern le 27 Out 1770 avek 15 *white man*, 8 *Africans*, deza i annan en problem la, 5 *Indians*. Sa 8 *Africans* ki ti klerman lesklav, napa e liv zistwar k ti dir ou 8 *African Slaves*.

So nou bezwen en Komisyon Laverite e Rekonsilyasyon *du genre* ki Moris in fer, ki i tal son listwar ann antye. Nou bezwen fer li.

Sa zafer '77 ziska *maintenant* ki nou pe fer i *eskew* persepsyon nou pep lo nou listwar. E mon konpran, mon konpran aköz.

Be vyolans pa ni '77 Sesel! E ou pa'n kapab annan en popilasyon lesklav ki ou'n kares li, ou'n met li dan koton ou'n donn li *ice-cream* depi le 27 Out 1970. I enposib sa!

So in annan vyolans, e in annan vyolans apre ki in ganny komet lo sa pep ki'n finalman vin Seselwa. E sa i pou bezwen annan en *way forward* li osi, kot nou bouz devan, nou aksepte, nou rekonnet e nou *bring about* en form rekonsilyasyon pou sa.

E i annan dimoun dan nou sosyete ozordi, mon garanti zot ki petet pa pe koze ouswa pa pe koz ase for, ki vreman konsernen par sa. Konsernen ki nou zanfan pe ganny met dan zot latet ozordi ki vyolans in komans an '77 e avan sa tou keksoz ti *ok*. E in ganny dir a plizyer repriz, dimoun ki vin devan Komisyon i dir ou avan '77 nou ti *ok*.

Be klerman nou pa ti *ok*. Nou tou nou konnen nou pa ti *ok*. Nou tou nou konnen i annan keksoz terib ki'n pas e dan nou sosyete.

Zis sa zafer *droit du Seigneur* la kot ou ti bezwen anvoy ou fiy kot msye gran blan lavey son maryaz pou msye gran blan goute, avan

son msye marye i goute. sa ti en problem e sa in *go on* apre nou rode aköz nou en sosyete zanfan batar!

In *go on for years!* E tou dimoun ti konnen dan sosyete. Legliz ti konnen. Me selman legliz li i ti annan son zafer *le salut á travers l'oeuvre* kot ti vann tiket pou antre lesyel, e lo ou lanmor ou ti *legue* en bout later avek legliz. So tou sa bann keksoz ti *ok*, ti ganny aranze ti ganny *aménager*.

Be nou pa kapab koz lo la e nou pa'n rekonsilye tousala koman en pep zot napa rekonsilyasyon. Lot *issue*, i annan en gran parti pou popilasyon ozordi ki santi ki sa Komisyon i *bias*. I annan dimoun ni menm dir ou zot degoute ler zot gete.

I annan sityasyon zot dir ou kot *Commissioners* zot asize zot *nod*, ler serten dimoun pe koze, ler serten *issue* i leve, ler non serten dimoun i leve, *Commissioners* zot asize zot *nod*.

I annan dimoun i dir ou *Commissioners* i kestyonn dimoun dan fason kot zot met parol dan labous dimoun ki pe koze. Zot met parol dan labous dimoun ki zot pe enteroze.

So petet *in the future*, si zanmen nou al dan sa direksyon annou rod en dimoun ki'n *train*, ouswa en prosekiter *retired* pou fer lenterogasyon. Aköz sa bann

zwe amater la i pa'n fer nou dibyen.

We are not being served as a nation by it! Nou'n anmenn en etranze pou li vin fer sa lo en nivo pli o, i pe fer pli pir ankor. I pe ganny tou mal li. So nou annan sa bout.

E bann Manm LDS silvouple pa pran mon mal en, pa pran mon kont, mon pa pe diriz sa ver zot mwan. Onorab Georges napa enn mon komanter ki pe diriz ver zot, so silvouple pa pran mwan mal. So i annan sa laspe *bias* dan sa Komisyon, ki en gran poursantaz nou pep ozordi zot degoute, i annan dimoun i dir ou in aret gete.

E menm lo tou lede kote la mon pou dir zot, i annan siporter LDS ozordi ki dir ou i pa gete li. I annan zot zis annwiye par serten etranze lo sa Komisyon. So i annan sa enn laspe.

Ou annan ou en lot kote i annan dimoun i dir ou sa Komisyon in fer blansisaz serten. Ou annan dimoun ki ti *involve* dan '77, e sa Komisyon li i fikse lo '77 zot in al devan Komisyon e zot in koz sa ki zot in koze. Mon pa konnen si laverite, si kwa ki zot in koze e *somehow* zot, zot in ganny *absolved*. Zot in sorti blansi devan Komisyon e zot, zot napa naryen pou fer.

I annan dimoun ki'n menm limero 2 dan koudeta,

ozordi i napa naryen pou fer ek koudeta. I annan dimoun in al devan Komisyon i dir ou koumsa li i ti arete, akoz zot in dekouver serten keksoz zot ti war i mal, zot ti war pe al dan move direksyon, alor zot in arete.

Be dimoun ki konnen i dir ou non, pa sa zanmen ki'n arive! Dan sa Gouvernman koudeta zot ti pe zwe pran fanm ek kanmarad, e sa enn li in ganny pran fanm, kanmarad in soz son fanm prezan li in kite in ale! Prezan ozordi li i ti napa naryen pou fer ke koudeta li, i pa ti ladan li i pa ti organize i pa ti'n oule rode li. I pa'n *involved* dan koudeta!

So dimoun ozordi Seselwa i panse ki sa Komisyon la in servi pou fer blansisaz serten. So i kler ki sa legzersis *there's a lot* ki nou kapab aprann avek. Ziska prezan kot in arive i pa'n anmenn meyer rezilta pou nou. I pa'n anmenn meyer rezilta pou nou koman en pep. I pa'n alaoter nou lekspektasyon koman en pep.

Mon krwar nou kapab dir bokou travay in ganny fer, me sa Komisyon in *fail* nou. In menm *fail* bann dimoun ki'n al devan zot. E, an terminan Mr Speaker mon pou repet en keksoz ki mon'n dir lo komansman.

Mon *apologies* avek okenn dimoun ki'n al devan Komisyon avek en *legitimate grievance* - avek *genuine concerns*; - ki'n la onnetman in met zot koncern avek lonnekte ek fransizm. Napa naryen ki mon'n dir ozordi ki *take away anything from* zot, ki ensilte zot dan okenn fason ouswa ki'n viz pou abes zot *grievance*.

If anything mwan, mon pou debout akote zot, pou zot *pursue* sa lazistis ki zot pe serse, pou zot *pursue* sa rekonesans pou sa ki'n ariv zot pou sa ki zot pe serse. I zis ki mon *sorry*, sa Komisyon li i pa'n alaoter. E se sa mon lobzeksyon moral anver *anything* ki annan pou fer avek *TRNUC*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Byen mersi Onorab Loze. Onorab Vidot.

HON AUDREY VIDOT

Mersi Mr Speaker. Bonswar tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker parey mon koleg in dir i en *Bill* ki vreman kourt, *straight to the point*, e san repet sa ki Onorab Loz in dir. Me mon pou azout en group kategori laz ki'n partaz serten pwennvi avek referans avek sa Komisyon.

E sa bann group dimoun zot pa ni ti'n menm reve si zot pou ne '77 zot, be ot in ariv la,

zot la ozordi zot, zot pe swiv tou sa bann komanter, tou sa bann listwar ki sakenn sa bann dimoun i vin devan Komisyon, i eksprim zot lopinyon. E zot sityasyon zot santiman ki petet zot ti'n eksperyanse dan sa peryod letan.

E sa group laz ki mwan mon pe koz lo la zot, zot in dir nou listwar nou pa pou kapab refase me nou, zot, zot en zenerasyon ki zot ti ava swete vwar le lo meyer.

E pa les listwar repet son lekor ezot, zot anvi *move on*, me zot pa pe war zot kapab *move on* ziske ler zot war sa Komisyon i fini son manda. Akoz i kontinyelman repet menm zistwar preske tou lazournen. E sa i santiman sa group dimoun.

Mwan mon kestyon petet mon ti ava swete ki Minis i reponn dan son repons, se ki zot pe pran desizyon pou revwar, pou refer li sorti 7 pou vin 5 manm. Eski si ankor 2 dimoun oubyen ankor enn i deside pou li ale, eski nou pou retourn ankor ek sa Lalwa la devan nou Lasanble pou nou re amann ankor pou li ale ziska 2022?

E eski tou sa bann letan la ki zot pa ankor kapab travay, eski letan zot manda i fini zot pou retourn ankor pou vin re demande pou zot *extend* ankor zot letan? Sa i bann

kestyon ki dimoun pe demande. So Minis nou ti ava swete ou kapab klarifye sa.

E petet donn nou, nou pa'n tann ou dir nou petet ki rezondet, vre rezondet ki sa group sa 2 dimoun petet pa'n revwar zot desizyon, pou zot kontiny sa restan manda ki reste zot? Piblik i enterese konnen.

E pa zis sa 2, me eski sa Komisyon limen li son bann travayer, nou konnen zot annan kontrent finansyel toultan zot pe dir larzan pa ase, larzan pa pase, kot i annan piblik i dir be frenm li net, petet nou a servi sa larzan *into another use* pou nou *move on* avek listwar Sesel.

Me sa i desizyon ki i ava ganny byen mazin li la si vremen pou fer li. Me selman nou ti a kontan Minis si ou ti kapab reponn sa bann kestyon pou eklersi an referans ek sa 2 pwen for ki mon'n tous lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis ek AGs ankor, bonswar.

Mr Speaker sa *Bill* ki devan nou i vre, i vremen senp i annan amannman lo en limero pou sorti 7 pou vin 5. Me Mr Speaker mwan mon

pwen ki mon anvi fer resorti se ki mon santi poudir en bon lentansyon pou kre en rekonsilyasyon nasyonal, me i malere ki nou'n rat sa sans pou nou anmenn sa vre rekonsilyasyon e linite nasyonal.

Mr Speaker mon dir sa aköz, mon swiv en pe travay sa Komisyon, bann deliberasyon e sirtou pandan peryod ki nou ti pe pas dan eleksyon, ki mwan pou mwan mon ti santi poudir travay sa Komisyon i pou kre serten lenfliyans.

Ki pou mwan *a mon avis* i ti devret petet anmenn en Lalwa fer li petet ouswa en *S.I.* pour ki i ava siny son loperasyon pou en pe letan ziska ler keksoz i bouze, ler eleksyon i fini.

Me ki nou'n war Mr Speaker avek sa *Truth and Reconciliation* in osi en zouti, en zouti konpanyi ki'n ganny servi kont sa parti ki zot toultan dir 43an o pouvwar. E ki pou mwan i pa'n *fair*. E in anmenn serten keksoz parey serten dimoun ki mon'n koz avek, i annan boubou ki ti geri dan en fason - in ouver in kre ziska ozordi dan plas kre rekonsilyasyon in kre plis divizyon.

Mr Speaker loter sa Mosyon ki ti anmenn kreasyon sa Komisyon li menm li, sete ozordi Prezidan sa letan ti *Leader* Lopozisyon. E mon

rapel byen en pe dan son ladres pou kapab etabli sa Komisyon li menm, e son filozofi par deryer ti sorti sirtou avek sa sistenm *apartheid* ki ti egziste Sidafrik kot zot osi i annan en Komisyon parey apre *apartheid* an '93 ki ti ganny kre en Komisyon dan sa *genre*.

E mwan mon'n fer li mon devwar pou get e pti gin lobzektif e travay ki sa Komisyon laba Sidafrik ti fer, e nou, nou konnen poudir ti annan Larsevek Desmond Tutu ki i annan en relasyon ase pros avek Prezidan *du jour*, swivan zot larelizyon li menm.

E pour mwan Mr Speaker ler mon'n get zot ban lobzektif, bann gran liny, bann gran prensip, pandan sa bann letan sete pou anmenn sa vre rekonsilyasyon nasyonal fer bann *perpetrators* vin devan, donn zot en *amnesty*, pou zot kapab vin koz laverite san ki zot ganny montre ledwa ouswa ganny perskite.

Me pour nou Sesel in mars en pe lanver mon pou kapab dir. Akoz bokou ledwa in ganny montre petet dan en fason Mr Speaker. I en Komisyon ki nouvo. I premye fwa ki nou pe pas atraver sa bann kalite.

Me selman mon pou dir parfwa petet nou politisyen ouswa nou ki annan, nou'n mank serten grander lespri,

pou nou kapab promot sa ki sa Komisyon travay ti pe demande pou ganny fer.

Souvandfwa nou'n vin bann bennzin, bann katalis pou anpes sa arive. E sa i poz mwan bokou kestyon ki nou'n rat en sans pou annan anmenn sa linite, pou nou annan sa vre konsilyasyon nasyonal.

E sa ki in fer son bann aksyon anba sa Komisyon ti kapab vin devan e osi zot a kapab *at least* liber zot parey serten in fer. Me pour mwan Mr Speaker bokou kestyon.

En lot pwen Mr Speaker mon krwar mon bezwen demande se kestyon se akoz ki sa bann Komisyoner osi in kite i ale? Nou'n war diferan repriz. E menm i annan *staff* sa Komisyon osi ki'n ale.

Plizyer *staff* in ale, i montre ou poudir nou bezwen poz kestyon akoz sa ki pe arive. Menm si sa Komisyon pe al ver son lafen parey Mr Georges in dir, Onorab Georges in fek dir atraver ou Mr Speaker, i demann ou poz sa bann kestyon pou ou konnen la realite kwa ki pe pase laba anndan.

Mon pa pou repet s aki mon bann koleg in dir, me letan ou ekoute sa bann temwannayaz ki ganny donner, e apre ou al fer en pti resers ou vwar laverite. Be i annan ki ganny tolere pou vin rakont

serten mansonz laba lo sa Komisyon.

E Mr Speaker mon pa pe *impute* naryen. Mon krwar i kler e i annan bokou dimoun osi in pran sa Komisyon koman en fars, sa ki in dir ou *telenovela* lot, lot. Me savedir in mank serten eleman en pti pe pli profon, pli profesyonnel, pli serye.

E parfwa Mr Speaker se serten nou bann *Leaders* ki'n kre sa kalite mantalite ki'n fer ki Komisyon li menm li i pa'n al alaoter ki i devret ete. Sa Mr Speaker mon krwar i en pwen ki mon pou bezwen dir.

Lot eleman Mr Speaker mon krwar ki si nou pou donn sa Komisyon, pas sa Lalwa pou li kapab travay avek 5 dimoun, en kestyon petet mon pou demande, eski la ozordi nou pe war poudir a sa moman letan ki zot ti bezwen sa Komisyon pou fer serten travay dan zot lavantaz.

Petet zot parkour sirtou lo en nivo politik mon kapab dir pou *LDS*, zot in fini *achieve* sa lobzektif e ozordi zot pa war relevans pou al lager pou al rod sa Komisyon parey devan Lalwa i demande.

Ouswa dimoun pa anvi vin devan pou fer travay ek sa Komisyon. Ouswa pou rezon bidzeter, zot pa anvi depans ankor larzan lo sa Komisyon akoz pou zot sa Komisyon in *attend* sa lobzektif ki zot ti

annan, zot azanda e ozordi zot pa anvi al met ankor plis resours.

Mr Speaker mon'n dir kestyon lo kestyon, menm si serten pa pou kontan sa ki pou dri isi dir laba me mwan mon tanpi. Akoz Mr Speaker lentansyon ti bon pou anmenn sa rekonsilyasyon nasyonal.

Me dan semen i annan diferan akter ki'n enterfer dan travay sa Komisyon ki'n fer ki sa Komisyon in vin enn bann zouti - enn bann - mon kapab dir foutbol ki zot in servi, e en osi en laport kot bokou mansonz in ganny rakonte e i annan dimoun pa'n ganny sans osi pou zot kapab vin eksprim zot lekor, ouswa defann.

E mon espere ki ler rapor sa Komisyon i sorti - mon konnen bokou pe atann sirtou sa ki pe esper konpansasyon sa ki pe esper en form monneter, ki zot pa dezapwente.

Ki zot pa dezapwente ler sa pa vini, akoz si nou ti sivre lentansyon e nou ti al ver sa *real Reconciliation - National Reconciliation* ozordi nou pa ti pou war nou dan sa fason.

E petet sa ki administre sa Komisyon ti pe travay dan en fason *fair* petet dimoun ti ava vwar sa byen fason fer e zot ti ava ganny plis *Commissioners* ki ti ava vin

devan pou vin donn zot en koudmen.

Avek sa Mr Speaker mon pa pou siport sa *Bill*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Wi Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon pran laparol avek ou permisyon pou redres en komanter ki Onorab Aglae in dir e mon'n ganny demande pou fer sa par *TRNUC* zot fer fer mwan konnen la. *TRNUC* in aret *public hearings* le moman ki kanpanya elektoral ti komanse lannen pase.

(APPLAUSE)

HON BERNARD GEORGES

Alor si, si *US* in perdi eleksyon se pa par lafot *TRNUC*! Se aköz nou, nou ti pli for ki zot e nou kaptenn lekipe ti pi *smart* ki s aki pou zot! Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mon annan lezot Manm pou koze. *Point of order* Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker ki mannyer bomaten ler *Ombudsman* ti fer sa *statement* ou'n anpes mwan raise en *matter of privilege*?

Onorab Georges li i pa anploy en *TRNUC*. I nilman reprezant an *TRNUC*. I nilman avoka *TRNUC*, selman i ganny dwa vin koz lo *behalf TRNUC* dan Lasanble? E *TRNUC* pe kontakte li pou dir ek li koumsa ki pou dir dan Lasanble? *But there is something seriously wrong!*

(Interruption)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon'n permet Onorab fer sa pwen aköz son premye parol in dir i ti a kontan koriz en keksoz ki Onorab Aglae in dir. E mon krwar dan son kapasite koman *Leader* Lopozisyon i permet pou li koriz en *misstatement* si i war.

Oule kontinyen lo sa pwen Onorab Pillay? Silvouple terminen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker mon annan Lalwa *TRNUC* devan mwan la. *TRNUC* i sipoze act dan *full impartiality*. Ki mannyer alors *TRNUC* pe kontakte *Leader* Zafer Gouvernman dan Lasanble ki *Leader* en *Caucus* politik dan Lasanble, pou vin fer en koreksyon pou li? I ti ava fer son *Right of Reply* parey konstitisyon i donn li.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Oubyen Mr Speaker, oubyen i ti ava kontakte ou! I ti a kontakte ou lofis *and this is completely off! Completely wrong* sa! I montre klerman poudir i annan en *bias* ek sa Komisyon.

MR SPEAKER

Mersi. Mon regrete mon napa repons pou sa. Nou a kontinyen. Onorab Uranie.

HON ROCKY URANIE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker parey in ganny dir sa pti amannman i pa en gran zafer alor mon pa pou dir bokou. Me sa ti ganny kree dan tout senserite, enparsyalite, pou anmenn plis demokrasi dan pei, pou Seselwa kapab inifye, pou pei kapab bouz devan.

So nou ti war bann en Sef Deta ki ti annan *wisdom* ki ti montre poudir li i pare pou les sa Komisyon ganny kree, pou li montre poudir li i en zonm - i en vre Sef Deta ki pare pou benefis Sesel, pou fer ki Sesel i bouz devan. Ki bann viktim, e menm bann *perpetrators* zot kapab nou kapab dir *redeem themselves*. Ok?

Ganny sa *closure* pou zot bouz devan dan zot lavi.

MR SPEAKER

Bann manm aret en pe mirmirasyon silvouple.

HON ROCKY URANIE

Me ki nou'n vwar Mr Speaker en parti politik ou a krwar in servi sa *TRNUC* pou son prop benefis. Plito en zouti politik. Nou'n vwar bokou dimoun vin devan - mon pa anvi ofans, (parey mon koleg avan mwan Onorab Loze in dir) mon pa anvi ofans personn) me nou war bokou dimoun in vin devan, ki petet zot in vreman pas atraver serten keksoz.

Me ler mon'n koz ek bokou dimoun devan osi sa kantite dimoun ki vin devan, i annan en bann in vini in akont sitan zistwar, ki prezan ki fer ou ki fer dimoun degoute, pa ni vwar si vreman kantite degre laverite i annan ladan.

(murmurings)

HON ROCKY URANIE

Me prezan *anyway* Mr Speaker sa Komisyon li menm i ava etabli bann fe e i ava *submit* son rapor. Me selman sa i ki mannyer sa Komisyon in perdi en pe son sa, ki mannyer in deroule ki dimoun in apel li *telenovela* eksetera, e bokou dimoun in refize komans asize gete.

Mr Speaker nou'n war e nou'n tann Minis dir ki 2 dimoun in demisyonnen. Mwan Mr Speaker in poz konmsi mon poz kestyon ler

mon war en Komisyon sitan o nivo koumsa, kot 2 dimoun i demisyon nen preski ansanm, ansanm. Pou mwan i met mon dan serten dout e i fer mwan demann mon lekor kestyon, ki pe vremen arive *internally* dan sa Komisyon?

So e la Mr Speaker deswit apre sa la, nou war kot nou bezwen amann Lalwa, akoz 2 dimoun ki'n kite ti annan 7 pou fer vin 5. Zis pou *suit* sa sityasyon. Petet mon ti a preferableman vwar kot nou rod ankor 2 dimoun, nou re mete nou fer li vin 7.

I pa kapab larzan, i pa kapab larzan Mr Speaker akoz bomaten nou'n tande ki ou a krwar bann Minis deryer rido laba ...

(Interruption)

MR SPEAKER

... aret en pti kou. Silvouple aret en pti kou.

HON ROCKY URANIE

... zot in ogmant zot saler.

MR SPEAKER

Silvouple aret en pti kou.

HON ROCKY URANIE

Zot in ogmant zot bann *allowance*.

MR SPEAKER

Onorab Uranie mon'n dir ou aret en pti kou. Nou la pou ekout largiman bann Manm ki lev lanmen silvouple. Mon pe demann zot ankor enn fwa evite tou sa bann komanter *off-mic*. Annou ekoute apre si zot pe koze nou a ekout zot. Onorab Uranie ou kapab kontinyen.

HON ROCKY URANIE

Mersi Mr Speaker. Wi parey mon pe dir dan plas sanz Lalwa pou *suit* zot prop byen personnel, zot ti kapab re rod 2 dimoun re kit li 7. I pa kapab kontrent bidzeter, akoz nou'n war bomaten nou'n antann ki Minis larzan in ganny ogmante!

E apre sa Komisyon ti sipoze enparsyal e ankor la i met mon dan plis dout ler atraver ou Mr Speaker Onorab Bernard Georges i dir in kontakte li personnelman, pou li koz dan zot plas.

Konmsi pou mwan sa i met mon dan bann dout, ki fet mon vremen pa war li, pa war nesosite pou mwan vot an faver sa lamannman i dan sa Lalwa. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Laverite, laverite, laverite i annan en *saying* ki dir koumsa ki "laverite i ofans son

met.” E i osi annan en vers dan Labib ki dir koumsa, “e ou a konn laverite e laverite i a liber ou.”

Mr Speaker i vreman sagrinan ki lot kote latab zot annan en problem Mr Speaker. Ler mon'n ekout entervenans Mr Speaker lenpresyon ki in donnen se ki tou sa bann dimoun ki'n vin lo *TRNUC*, zot in vin koz manti, zot in vin koz mansonz.

Mr Speaker mon leker i fermal, ler mon pe ekout sa bann entervenans lo lot kote latab, akoz laverite i devan zot. Mon a dir zot ki laverite mon bann frer ek ser lo lot kote latab? Laverite se lanmor e disparisyon plizyer nou bann ser ek frer ki zot fanmir i ankor vivan;-

Kot bann ki'n ganny kondannen san zize, i annan ki ankor vivan, i annan ki'n kit nou.

E mon a donn zot laverite ozordi. Laverite se bann ki'n perdi zot lavi anba sa sistenm apre koudeta. Damandra Eulentin, Noella Carpin, Claude Monnaie, Jimmy Denis, Gilbert Morgan, Hassan Ally, Alton Ah-Time, Simon Desnousse, Mike Asher, Berard Jeannie, Ricky Hermitte, Terry Jules, Francis Monshoggi, Jean Guillaume, Andrew Pouponeau, Roy Lesperance, Michael Hoffman, Tony Elizabeth.

E bann ki ti ganny prizonnyen san zize nou'n koz lo la boner ler nou ti pe *repeal* lamannman, ti pe *repeal* sa Lalwa ki ti donn Prezidan pouvwar pou met dimoun dan prizon san zize, bann parey Joachim, Robin Sullivan ki ankor vivan, ou menm ou Mr Speaker.

Defen Mr Jean Dingwall, Michel Ah-Time, Gerard Hoareau, Carlette Tall 'Parvezu Dadua', Robert Frichot, Mike Mason ek son madanm e plizyer ankor.

Ou pa kapab dir poudir *Truth and Reconciliation* pa'n ed nou bann frer ek ser! Bokou nou bann frer ek ser Mr Speaker ti pe rod *closure*. I annan en bann ki'n vini in admet ki zot in form parti bann atosite dan lepase, e zot in demann pardon. Rekonsilyasyon in arive anba *Truth and Reconciliation Commission*.

E manda sa *Commission* i ale si mon pa tronpe ziska 2023. Les zot fini fer zot travay. Ou konnen i normal pou lot kote latab dir sa bann keksoz, akoz i annan en Manm ki ti dir ki i zistifye sa bann atosite ki sa Prezidan lepase in fer! I ti zistifye tou sa bann lanmor, tou sa bann touye, tou sa bann dimoun in fer disparet ki ti ganny fors an egzil!

Zot ti siport sa! Zot ti'n vin fer teat lo sa *Commission* apel li *telenovela*. Sete enn zot kandida k ti dir sa dan enn zot bann program politik, dan enn zot bann *rally*.

Mon bann frer ek swar mon ti pe ekspekte ki Onorab Loze pou ozordi en pti pe pli rezonnab, par lefe ki i annan en semen fek apele par son papa Rifned Jumeau yer, so mon ti krwar i pou pli rezonnab ozordi.

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab pa al lo bann ka personnel silvouple. Kontinyen.

HON WAVEL WOODCOCK

Mr Speaker 43an sa parti in o pouwar zanmen zot in enterese pou etabli en tel *Commission*. Sete sizyenm Lasanble ki ti met presyon li zot e set zot Prezidan sa letan Mr Faure ki ti *assent* pou etabli sa *Commission*.

Se la volonte Lepep pou konn laverite e enportan pou sa bann laverite sorti! Nou bann frer ek ser in soufer la deor. Sa bann dimoun ki vin devan *TRNUC* zot pa vin la aköz zis *just for the sake of it*, zot in vin la aköz zot ti anvi. Zot leker ti lour. Zot ti anvi konn laverite. Zot anvi konnen kwa ki'n arive avek

mon piti? Ki'n arive avek mon msye? Ki'n arive avek mon madanm? Ki'n arive avek mon frer ek ser?

E ziska la ozordi zot ankor pe demann sa bann kestyon, aköz i annan en bon pe ki ankor nou ankor *still* pa ankor konnen kote zot ete! Nou pa konnen kote zot in antere Mr Speaker! Nou pa konnen dan ki fon kannal zot in al ganny zete Mr Speaker!

Sa *Commission* Mr Speaker i en *Commission* ki vreman enportan. En Manm lot kote latab i dir i pa anvi ensilte personn, selman i vini i kraz sa Komisyon e tou sa bann dimoun ki'n vin koze devan sa *Commission*!

Mr Speaker zot pe viv dan en fernwanr. Fodre zot sorti dan sa fernwanr mon bann frer ek ser. Laverite i enportan. Les ou bann frer ek ser ganny sa *closure* ki zot merite, ki zot *deserve*.

Vyolans *it doesn't matter* si in ariv avan 1977, ou apre 1977. Vyolans se vyolans. *Murder*, se *murder*, fors en frer an egzil. Tousala i mal i pa byen! Napa leskiz pou okenn atosite. Nou frer in mor, nou frer in disparet, me zot fanmir i ankor le, annou les zot ganny sa *closure*!

E mon dezapwente ozordi ki zot pe koz kont sa *Commission* ki zot Prezidan

lepase ti *assent*, i fer lapen e i fer onte Mr Speaker.

Mr Speaker fransman mon leker i vreman, vreman fermal. Mon emosyonnel ler mon ekout bann Manm lo sa lot kote latap i montre ki zot napa okenn respe pou nou bann frer ek ser Seselwa ki'n soufer anba rezim Albert Rene, anba sa rezim *SPUP/SPPF*, Parti Lepep e *US*.

I montre Mr Speaker ki sa parti pa pou zanmen sanze zot pou kontinyen reste parey! E byento, la i annan 10 zot. 10 zot, byento Lepep Seselwa pou met zot dan bin listwar. Si *next* eleksyon i reste 2 zot Manm dan *US* dan sa parti i byen reste Mr Speaker. Kontinyen koumsa, bravo.

(APPLAUSE)

HON WAVEL WOODCOCK

Mr Speaker mwan mon pou siport sa *Commission*...

MR SPEAKER

Ou'n terminen la?

HON WAVEL WOODCOCK

Mon pe terminen. Mwan mon pou siport sa *Commission* aköz mon konnen i byen, e mon konnen ki in donn *closure* plizyer e i pou donn *closure* plizyer mon bann frer ek ser ki'n soufer la deor. Avek sa 2

mo mon dir ou mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Loze mon konnen Onorab Woodcock in fer referans lo ou, mon'n fini dir li i pa devret adres bann ka personnel, so mon fini korize sa. Ou satisfè avèk sa? Bon mon a permet ou fer en koreksyon.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker premye keksoz ki mon anvi dir, mon krwar mon'n tir mwan en laliny tre rezonnab. Mon'n separ mon pozisyon avèk bann viktim. Mon'n fer i ant 2 repriz. E mon separ mon pozisyon avèk bann viktim ki'n vin ek en *legitimate grievance*.

Mon krwar mon ase onnet lo sa kote. E mon krwar nou bezwen admet e akseptè ki pa tou dimoun ki'n vin laba ek en *legitimate grievance*. I annan dimoun pa ni vin laba azen e sa i pa fer okenn nou loner koman Seselwa! Sa i mon premye kestyon lo sa ki in dir.

Mon dezyenm pwen Mr Speaker, Mon pa pou zanmen mwan al dan manman, ni papa personn isi anndan. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Ou annan rezon. Mersi Onorab Loze. Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonswar tou dimoun, pa ti mon lentansyon entervenir, me solman mon bezwen dir 2 mo.

Si zanmen *US* ti ganny eleksyon, zot ti annan en mazorite dan Lasanble, zot Prezidan ti *State House*, zot ti pou ferm *TRNUC* zot! Zot ti pou *repeal* son Lalwa.

(Interruption)

HON GERVAIS HENRIE

Mon persyade ozordi Merkredi 7er mwen zen kar diswar. Mon persyade.

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab Pillay ou pa kapab akiz dimoun koz lalang silvouple. Mon repet ankor, silvouple nou'n ekout bann ki'n entervenir, annou kontinyen ekoute! Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mr Speaker depi bomaten nou'n travay byen e nou ti'n merit fini koumsa. Ou vwar nou, nou en lenstitisyon Nasyonal - en brans Leta Sesel. *TRNUC* in komans la anndan e i annan dimoun ki'n

dan sizyenm Lasanble ki'n partisipe.

Bokou bann largiman ki nou'n tande la ti merit fer zour sa *Act*, sa Mosyon pou demann Gouvernman pou komans sa prosesis. Sa largiman ti merit ganny fer apre. Ouswa par egzanp Onorab Manm Elekte pou Zil Pros son bann largiman ki in fer bezwen esper rapor sorti.

Si prezan Prezidan dan son sazes i dir be ou konnen ti komans dan Lasanble Nasyonal sa, prezan rapor in sorti annou don Lasanble Nasyonal en loportinite pou diskite sa rapor, sa bann largiman ti ava ganny leve. Parske ozordi nou pa bliye ki *TRNUC* son stati legal i *almost* egal en Lakour.

Eski i byen pou Lasanble demen bomaten Lasanble vini, nou komans pas zizman lo bann *case* ki Lakour bann Ziz pe fer? I *almost like contempt!* Annou gete annou veye ki nou pe dir!

(APPLAUSE)

HON GERVAIS HENRIE

E i pa byen koman en lenstitisyon Leta nou pe fer sa bann kalite zizman. Zot pa pe ede dan sa prosesis rekonsilyasyon.

Mwan mon ava dir zot mon gran frer mon premye frer ki osi mon paren, ti ganny

atake par 3 zofisye militer aköz i ti dan en triko Parti Seselwa zot ti ponnyard li pres pou li mor! Nou fanmir zanmen nou'n deza konnen ki ti arive ziska ler i ti al dan *TRUTH*.

En premye dimoun ti vini i ti demann mon frer pardon an piblik, e in eksplike poudir i pa ti li tousel ti annan 2 lezot dimoun. Zot in vini, zot *case* zot, zot in demande pou pas an prive.

Konmsi zot kapab vin la anndan pou dir sa bann keksoz i pa vre? I fermal pou nou asize lo sa kote latab pou ekout sa bann kalite largiman ki zot pe fer. Alor si zot annan en grander lespri, zot bann dirizan ki merit form nou Komite dan en fason ki zis, ki *fair*, ki lib pou nou promouvwar la demokrasi dan nou pei e asire ki zanmen, zanmen, zanmen Sesel i retourn ankor sa bann keksoz. Ki mannyer zot dormi aswar?

Mr Speaker i annan bann kestyon ki pe ganny demande la e zot koman bann dirizan zot merit dir avek *TRUTH* ki merit eksplike aköz ki travayer pe kite. Pa Lasanble ki merit reponn, sa 2 Komisyoner aköz in ale?

Nou pey *SBC*. Nou donn *SBC* larzan *tax payers* al rod sa de dimoun fer *interview* avek zot, demann zot aköz zot in ale?

(APPLAUSE)

HON GERVAIS HENRIE

Zot ekspekte Lasanble i annan en larepons pou sa kestyon? Sa lamannman i senp, sa lenstitisyon i bezwen fini son travay lannen prosenn. Nou konnen en Lasanble serye nou merit donn li sa loportinite. E alor zot in eksplike poudir i pa vo lapenn anmenn 2 nouvo dimoun aköz travay in fini komanse, be nou tap sa nou ale nou fini. E Sesel i *move on*!

Alor pou bann ki pe la koze *être* sansib silvouple. *être* sansib avek soufrans ki nou frer. Nou'n al lekol nou tou la avek en dimoun ki son fanmir in pas dan sa bann soufrans.

Nou al legliz avek sa bann dimoun. Sa bann dimoun in vot pou nou. *Être* sansib avek soufrans ki sa pep in pas ladan pandan 43an.

E zot pe rod Komisyon Laverite depi lepok lesklavaz, be zot in 43an o pouvwar aköz zot pa ti fer enn? Ler zot in perdi pouvwar pran zot vin dir ek nou *investigate* depi 1970 retourn an aryer? Be Mr Speaker mon krwar vreman zot pe deroute.

Mwan mon ava konsey zot pou bann ki en pe pli zenn ki mwan pou bann ki menm laz avek mwan nou nouvo zenerasyon politisyen, annou re get keksoz byen. Nou reste

dan en pti pei, *être* sansib, avek soufrans ki nou vwazen in sibir.

Akoz demen letan tou sa bann zafer *TRUTH* pou'n fini la, bann lapousyè pou kalme nou pou bezwen pe regard sa dimoun ankor an fas, aköz nou war li toultan dan nou kominote. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Nou ava envit Minis pou fer son repons. Ou pe entervenir Onorab Pillay? Wi be ou pa'n lev ou lanmen, ou ti'n merit lev ou lanmen pou mwan rekonnèt ou. Ale.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mon lev mon'n lev mon lanmen be ou konnen ozordi la in ariv 6er 47, e si bann dimoun in ale devan *TRNUC* bann ki annan en *genuine concern* ki'n al devan *TRNUC* pe ekout Lasanble, zot a realize ki parfwa i annan dimoun in sey *take zot for a ride*, kan ti annan en bon lentansyon le sa Lalwa ti vini.

Mwan ler sa Lalwa ti ganny prezante devan Lasanble mon ti defann sa Lalwa. Aköz wi i annan dimoun ki'n pas atraver annan moman difisil e ki bezwen

ganny *closure*, me pa pou ki sa Komisyon i ganny *hijacked* dan en lentere politik ki klerman ozordi in ganny eksprimen, par lefe ki Komisyon pe kontakte *Leader Zafer* Gouvernman dan Lasanble Nasyonal ki en Manm Elekte *LDS* pou li vin fer *Right of Reply* pou li!

E lala rezon aköz bann viktim pa pe ganny *closure*. Zot pa pe ganny *closure* aköz sa Komisyon in ganny servi par en *tool* politik, par sa dimoun ki ti promet zot i pou fer sa Komisyon vin en fason pou zot ganny en *closure*. Se sa ki pe arive.

E ler mon tann en Manm lo lot kote i vin donn mon leson, lektir lo ki mannyer mon devret konport mwan, me tyanbo en kou lekel ki pe peple dan zot Gouvernman avek bann dimoun ki'n form parti koudeta? Lekel ki pe peple dan zot Gouvernman avek bann dimoun ki'n form parti bann ki ti marse dan semen bat dimoun. Mwan?

Zot ki pe fer li! So pa vin sey pran zot bannann pou manze apre pou anvoy lo mwan. Sak Manm lo sa kote latab in koz dan son fason, in eksprim dan son fason son pwennvi.

E napa personn lo sa kote latab ki'n dir ou pa senpatiz avek sa ki sa bann viktim in pase, me nou pa

kapab asize pou nou ganny maltrete zis akoz nou, nou'n la pandan 43an!

43an ki byen lopital nou'n fer? 43an konbyen klinik nou'n fer? 43an konbyen lekòl nou'n fer? 43an konbyen lakaz nou'n fer? Nou pa'n fer naryen? Menm bann ki pe mangonnen laba 43an ler zot ti dan zot louvraz se zot ti ki al tou *travel* deor. Pa fer mon koze. So annou retourn lo sa Lalwa, annou retourn lo sa Lalwa.

(Interruption)

MR SPEAKER

Order! Order! Ou pe koze!

HON SEBASTIEN PILLAY

E sa Lalwa ki devan nou i annan en prensip ladan, e i an en prensip ki mon war i drol ki zot pa'n realize zot. Ki manner se *TRNUC* ki pe vin eksplike akoz i pa kapab apwent 2 Komisyoner, kan se sa dimoun ki apwent Komisyoner anba sa Lalwa ki devret vini vin dir sa! E lekel sa Lalwa ki sipoze apwent Komisyoner? Zot in lir sa Lalwa?

Sa dimoun ki sipoze apwent Komisyoner se Prezidan Larepublik. Akoz Prezidan pa'n vin devan pou dir akoz i pa kapab apwent 2 Komisyoner? Eski koman en Lasanble serye nou pou les 2

Komisyoner wi 2 pa enn, 2 Komisyoner *resign*, preski o menm moman, dan en Komisyon sitan enportan pou nou pei, e koman en Lasanble Nasyonal nou pa pou demann kestyon?

Nou pou zis sourd mire e aksepte sa ki pe pase? Be non nou rol koman Lasanble se kestyonnen ki pe pase. Nou pe depans larzan Leta pou nou konnen kwa ki pe pase. (Napa naryen pou ou ankoler Onorab Georges les mon koze monn ekout ou mwan. Pa mangonnen les mwan koze Onorab. Si i annan keksoz ki pe grat ou taler ou a dil avek ou, *ok*)?

Akoz i annan en keksoz ki drol, sa Lalwa ti dir koumsa poudir ler en Komisyoner i *resign* Prezidan i bezwen apwent nouvo Komisyoner.

Prezidan in ganny elekte i a fer 1an dan lofis, *suddenly* nou war irzans pou ou anmenn en Lalwa kot Lasanble zis pou nou aprouve, e *validate* dezinyon ki sa Komisyon pou pran dan labsans bann Komisyoner?

Eski reelman bann viktim, bann vre viktim pou ganny en *recourse*, pou ganny en *closure*? *Just a question* ki sa bann dimoun pe demande, napa personn ki ensansib. Akoz nou tou Seselwa nou konekte. Nou tou nou annan fanmir ki'n pas atraver

moman difisil, ki'n pas atraver petet sa ki nou apel atosite. Nou tou nou annan sa.

Me selman en keksoz ki ou pa devret vin fer avek Lasanble ozordi, se servi Lasanble pou manipil lafason ki en Komisyon i fer son louvraz, e pa dir Lasanble aksepte pou pas en Lalwa *validate* dezizyon ki enn sa Komisyon pe pran, e plis ki sa, *validate* lefe ki 2 Komisyoner in *resign* e pa demann okenn kestyon.

Pa demann kestyon lo lefe ki nou pe depans larzan pou peye pou annan *Chairman* sa Komisyon, ki nou pe donn li lakaz, ki nou pe donn li tou keksoz, san ki nou demann kestyon, me akoz? Ki sa 2 Komisyoner ki la i enteresan, ki Prezidan menm ler i ti asiz la ti felisit zot dan zot lapwentman in *resign*?

Me nou pa kapab fer sa. Sa napa naryen pou fer avek bann ka ki devan Komisyon. Sa i annan lafason ki sa Komisyon pe ganny zere pou li realiz sa manda ki devan li, e pou li kapab rezouir sa proses ki i sipoze form par.

E nou, nou sipoze akoz nou parti ki la ki'n la o pouvwar, akoz nou parti ki sa bann keksoz in sipoze pas atraver, akoz nou parti ki sa bann keksoz in pas atraver letan nou ti o pouvwar nou sipoze zis aksepte tou kritik e

aksepte tou keksoz ki ganny fer.

Nou osi nou oule vwar sa Komisyon fer son travay byen pou nou konnen, parfwa dan serten sirkonstans ki laverite vreman dan serten size. Nou osi ou pe rod sa laverite! Mon pa'n war person ki'n oule kasyet laverite.

Mwan mon pa ti la sa bann letan sa bann keksoz ti pe ganny fer. Lamazorite sa bann dimoun ki la pa ti la, en bon pe dimoun lo lot kote latap pa ti la. I annan dimoun lo lot kote latap ki'n sa i port parti ki mon ladan ti laba sa letan, petet zot konn plis ki mwan.

So tou dimoun i bezwen rod en fason pou li fer fas avek son pase, e mwan mon pa kapab zis la e ensansib e dir annou zis *move on*, non! Me mon pwennvi lo sa Lalwa se ki i mal pou L'Egzekitiv anmenn sa Lalwa devan Lasanble.

L'Egzekitiv ti devret vin fran e dir nou kwa ki pe arive. I pa kapab zis en sel kou 2 Komisyoner i deside *resign for no reason*. E nou pa kapab zis aksepte sa, akoz ler nou ti pas sa Lalwa Onorab Georges ou ti enn bann dimoun ki ti kle ladan, e lot dimoun ti Onorab Hoareau pou prepar sa Lalwa ti annan en *full bi-partisan agreement* lo sa Lalwa.

Be lo sa enn ni en diskisyon in napa;- ant zot ek nou. Zis nou'n vwar sa Lalwa

vin dan *pipeline* ganny forse dan nou lagorz e dakor e aprouve. Be mon pa pou *rubberstamp* en Lalwa ki mon pa konnen akoz i pe ganny fer.

E prezan en keksoz fondamantal dan sa Lalwa. Ou konnen taler i annan en entervenans ki'n koz lo non en kantite dimoun, be mon pa ganny en konpran mwan en? Serten dimoun pou pran blanm akoz zot ti la.

Me serten dimoun akoz zot ti la malgre zot ti la zot pa pou pran blanm zot pou ganny *absolve of* tou responsabilite sa ki'n pase sa letan.

E se sa ki mon pa konpran. E si nou oule *closure* be annou al met laverite. Laverite - sa Komisyon i sipoze Komisyon Laverite, me nou menm nou. Nou pa pe ganny dir laverite eski nou pe ganny dir laverite, mon retourn lo sa pwen, eski i laverite ler nou vwar poudir Komisyon li menm pe kontrakte en parti politik, pou fer eksprim son *Right of Reply* dan Lasanble?

Eski sa i laverite? E zot dir nou poudir sa i en Komisyon ki pe *act* dan tou la transparans. I pa leka. I klerman pa leka. Akoz mwan ti mon lentansyon avan sa sityasyon i arive pou mwan sey fer pou mwan sey regarde.

Nou'n ariv lo en milye pou nou konpran kwa ki pe pase. Me mwan mon'n tann sa

ki'n ganny dir ki Komisyon in kontakte zot.

I fer mon *wonder*, be lo kwa ki Komisyon ti pe kontakte zot ankor oparavan? Eski sa ki sa bann dimoun pe dir dan sa bann *hearings*, oubyen dan sa bann *closed sessions*, ki i sipoze prive pe ganny *shared* avek zot osi? Me sa i mal! *Where is the closure* pou sa bann dimoun?

Both the victim and the perpetrator, how does the victim now guarantee ki sa ki in dir *behind closed doors*, in reste anndan e ki ozordi sa ki zanmi ek en tel dimoun pa'n al *share* sa? *These are things* ki nou bezwen demann kestyon *about*. Akoz sa kestyon ler nou ti fer li la, e ler nou Prezidan parey nou ti dir ti *assent*, nou ti *assent* li avek en bon lentansyon.

Me nou ankor *still* krwar dan bon lentansyon sa Lalwa, me nou pa krwar dan en fason pou manipil sa Lalwa, zis pou satisfere en azanda politik.

Nou pa krwar ladan. Nou krwar dan en *genuine closure* pou tou sa bann dimoun ki swa ki'n soufer, ki dir zot in soufer ki'n eksprim zot soufrans. E pour sa bann dimoun ganny en *genuine closure* fodre ki sa Lalwa fodre ganny enplimante parey i ti ganny *design*. I pa kapab ganny ver dan sa fason.

E mwan Mr Speaker *until* ki nou ganny en lesplikasyon. E ki ozordi dayer sa ki drol nou napa ni en reprezantan sa Komisyon devan nou a sa moman, pou vin dan sa Lasanble a kote bann zofisye Gouvernman e zis nou pe ganny dir i annan *urgency* aprouv sa, aprouv sa, aprouv sa.

Si koumsa ki Lasanble pou ganny fonksyonnen, nou, nou pa pou fonksyonn koumsa! So mwan mon pa pe vot lo merit sa Lalwa an relasyon avek lamannman, pa Lalwa *TRNUC*, an relasyon avek lamannman ki pe propoze pou redwir la kantite Komisyoner e pou fer ki sa bann desizyon ki'n ganny pran dan labsans sa bann Komisyoner i ganny *validated*.

Mon ti a kontan ki en leksplikasyon i ganny donner ek Lepep Seselwa lo akoz sa 2 Komisyoner in *resign*, pour ki rezon, e ki Prezidan i pran son responsabilite anba Lalwa, pou li si i bezwen apwent Komisyoner fer li parey i devret fer. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Georges mon pa konnen si mon devret donn ou laparol, akoz ou'n koze avan. Ki lentansyon oule rebran?

HON BERNARD GEORGES

Mon oule *raise en point of order* Mr Speaker, anba *Order* 76 ek 77.

MR SPEAKER

Ale. Mersi.

HON BERNARD GEORGES

Mersi. Mr Speaker bokou in ganny dir ki lefe ki *TRNUC*, ki mon dir dan sa Lasanble ki *TRNUC* in kontakte mwan pou redres en *statement* ki Onorab Aglae in ganny dir, in dir dan sa Lasanble. E anefe sa in vin pou en deba apre ki mon ti'n fer sa lentervansyon, e non pa lo *Bill* li menm ki ti pou en deba.

Mr Speaker mon ti a kontan fer 2 komanter apre midi. Premyerman en *Right of Reply* in ganny koz lo la sa se *TRNUC* ki pou deside e si zot pou egzers zot *Right of Reply or not*. (Onorab Pillay ou'n koze mon'n ekout ou les mwan, *right?*)

(Off-Mic)

HON BERNARD GEORGES

Zot ki pou deside si zot pou fer en *Right of Reply or not*. Sa se zot desizyon se pa mon desizyon.

Sa ki mwan mon'n fer se aport en klarifikasyon. Se en koreksyon ki mon'n fer lo sa ki Onorab Aglae in dir. E sa Mr

Speaker mon annan toutafe rezon e permisyon pou fer, e *TRNUC* i annan toutafe rezon e permisyon pou zot kontakte mwan pou sa bann rezon swivan;

Premyerman; mon dyob isi dan sa Lasanble se *Leader of Government Business!*

(APPLAUSE)

HON BERNARD GEORGES

Mon la pou fer biznes Gouvernman, e enn biznes Gouvernman se sa morso Lezislasyon ki pe ganny pase ozordi. Premye pwen.

Dezyenm pwen; parey *Order 76* ek *77* i dir ler en *Bill* i ganny prezante e ki mwan mon pran sarz sa *Bill*, *I am leading this Bill through the National Assembly*. E se mwan e mon tousel ki annan responsabilite pou fer sir ki sa *Bill* i ariv a bon por. Lir *77*, lir *76* ek *77* zot ava vwar.

E donk napa okenn lezot dimoun ki *TRNUC* i kapab kontakte *other than* mwan, pou fer en klarifikasyon lo sa *Bill* ki anba mon lasarz dan sa Lasanble Nasyonal!

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Ok, Onorab Georges. Mon krwar ou'n fer ou *point of order*.

HON BERNARD GEORGES

Alor silvouple, mersi e mon pe demann avek sa bann Manm Lasanble Nasyonal silvouple lir zot *Standing Orders* avan ki zot fer bann deklarasyon dan sa Lasanble. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Ou annan en *point of order*? Ale.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker premyerman mon annan en *point of order* anba *77*, *77* pa dir okenn par ki Onorab Georges pou vin fer okenn klarifikasyon lo *behalf* okenn antite ki an deor Lasanble. Onorab Georges i a koriz en *misapprehension* ler li in koze e sa ki li in dir in mal ganny enterprete.

Pa sey vin eksplike, oubyen pou vin defann lefe ki ou'n ganny kontak ek *TRNUC* an deor e ki kler i annan en *bias* ki pe arive kot ou, ou pe reste an kontak ek sa bann dimoun, e ki sa bann dimoun pa pe fer zot louvraz en transparans.

This is what we're trying to do, ou pe sey *whitewash* lefe ki bannla in kontakte ou dan Lasanble e sa i pa normal Onorab Georges *and you should be ashamed of yourself for doing that* Onorab Georges! *You should be!*

MR SPEAKER

Nou pa pe al okenn par avek sa bann diferan *point of order*, e alors mon pou *move lo next step* e sa se demann Minis pou fer son larepons lo deba.

Minis i reprezant L'Egzekitiv osi e si i annan lesplikasyon pou fer i a fer. E Minis silvouple letan ou fer sa adres lamannman ki Onorab Georges ti propoze dan komansman. Mersi.

MINISTER ANTONY DERJAQUES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon oule dir ki *TRNUC* i fer en kantite travay. E deza apre 4an in ekout 499 ka - non in pran 499 ka, in ekout 316 ka. In ekout 1168 temwen ziska la aprezan. E dan sa 499 ka, i annan sa 361 ki'n ganny admet koman relevan devan *TRNUC*. I reste apepre 138 ka pou li ekoute.

Mr Speaker, i reste nou zis ziska Out lannen prosenn, savedir apepre 10mwan pou ekout apepre 130 ka. E 130 ka i kapab enkli de santenn de temwen.

TRNUC in dir avek Egzekitiv ki si nou apwent ankor 2 nouvo Manm Komisyon, sa bann dimoun pou zot partisip dan bann desizyon e pou zot regard levidans sa 1178 temwen ki'n fini pase, i pou enposib pou zot donn en zizman, ouswa en determinasyon, ouswa en

rekomandasyon ki apropiye ouswa valid.

Alors, akoz sa 5 ki la in partisip dan tou bann ka pandan sa dernyen 2an, e zot santi ki zot kapab ranpli zot manda dan sa prosen 10mwan e fer bann rekomandasyon, determinasyon. E fer bann *findings*.

Alors an Out lannen prosenn, zot pe demann ki nou amann Lalwa, pou permet zot kontinyen zot travay ki a sa moman in ariv en *standstill*, (savedir zot pa kapab), o pli vit posib akoz nou pep i bezwen annan en determinasyon pou permet ki tou Seselwa i konn laverite. Seselwa i kapab rekonsilye e a lafen, a lavenir nou kapab annan linite nasyonal.

Sa Komisyon i vreman serye e se zot Manm Lasanble ki ti refer rekomandasyon e pas Lalwa avek Prezidan, e i ti *consent* pou nou etabli sa *Commission*.

Sa *Commission* pe rod laverite e nou'n pas dan en listwar depi le 5 Zen, '77 ziska nouvo Konstitisyon ti pase e ti vin an fors '84, nou'n pas dan bann keksoz ki vreman grav. Ki'n afekte nou popilasyon, ki'n afekte en kantite Seselwa.

I annan parey nou tou nou konnen ki'n mor. I annan ki'n ganny met dan prizon. I annan de santenn, en bann i estimen 9mil avek zot fanmir

ki'n al an egzil. I annan ki'n perdi propriyete. E i annan ler zot paret devan Komisyon, zot, zot fanmir zot plere. E i annan ki'n fer sa bann fot kont zot, ki vin devan Komisyon ki demann pardon.

Alors nou pe pas dan en staz nou listwar ki vreman, vreman enportan. Ki enpakte lo ki kalite sosyete nou pou annan lavenir. I pa en keksoz ki nou kapab pran a lezer. I en keksoz retorik ki enpakte lo nou tou.

Mr Speaker, koman en siny ki Prezidan, siporte par son *Cabinet* pe travay osi pou rekonsilyasyon avek pou linite, in fek pran sa desizyon pou rann later a bann ki'n annan en later ki'n ganny pran anba *Land Acquisition Act* ouswa ki'n ganny pran anba en pretans ki i pe aste. Savedir bann *achats* forse. Bann later ki pa'n devlope.

E tou Seselwa i konnen ki ou bezwen fer sa aplikasyon avan le 31 Desanm e ou pou ganny rann bann later ki pa'n ganny devlope e i annan ki'n fer enplikasyon deza. E sa bann prosedir pe ganny fer.

Sa i montre ki Prezidan i serye dan sa ki i pe fer. I ti la avek zot ler Lasanble, tou Manm Lasanble. *Consensus* ti la pou pas sa Lalwa a e pou permet sa Komisyon travay.

Mr Speaker, avan dernyen eleksyon, sa

Komisyon ti aret travay ler kanpanya politik ti ganny met an plas, e zot ti fer sa avek zot prop volonte. Ti napa Lalwa ki ti fors zot. Person pa ti dir zot fer li, zot ti fer li zot menm.

Sa de *Commissioners*, anba Seksyon 5, zot in *resigned* e Lalwa i dir, "*they may resigned at any time*" e sa "*resignation must be in writing to the President.*" E dan sa bann let i pa nesese ki zot donn zot bann rezon, akoz ki zot in *resigned*.

E parey nou konnen, nou annan bann provizyon Legal ki demande, *access to information*, ki nenport nou, enkli Manm Lasanble i kapab ekrire e demann bann rezon akoz zot in *resigned*. E nou annan en *free press* ek bann zournalis ki kapab al *interview* zot e demann zot, zot rezon akoz zot in *resigned*.

Me pour le moman sa 5 ki reste deryer ki oule fini sa travay, akoz zot santi zot annan sa misyon, sa misyon pou pep Seselwa. Pou listwar Sesel. Pou etabli kwa ki ti arive apre le 5 Zen, '77 ziska sa nouvo Konstitisyon. Avek bann ka ki *Truth Commission* i krwar i konekte avek sa dezyenm Repiblik.

Nou anvi konn laverite e alors nou'n etabli en Komisyon. Zot ti anvi rekonsilyasyon, alors nou'n etabli sa Komisyon. Zot

menm, zot tou ansanm zot ti anvi linite nasyonal. Alors nou ti etabli sa Komisyon. Alor i zot pou konplet zot misyon ki zot met dan en Lalwa ki Prezidan *then, US* ti donn son *consent*.

Se zot misyon annantye e pei annantye pou nou fini avek en manda ki konplet an Out lannen prosenn.

Alors mon demann tou Manm Lasanble pou mazin zot misyon pou pep Seselwa e vot an faver.

Ti annan kestyon lo kwa ki *quorum* si en dimoun i *resign*? *Quorum* i 4 Manm, selman sa amannman i vize a en lot seksyon ki dir "*the Commission shall be constituted of 7 persons.*"

Savedir *Commission* in santi e *Attorney Zeneral* in donn son *legal advice*, pou li *properly constituted*, nou bezwen alors amann Lalwa. E aköz i reste nou 5, pou li *properly constituted*.

Savedir valid anba Lalwa. E *Attorney Zeneral* i ava koriz mwan, se nou bezwen sa 5, sa amannman pou fer li 5 dimoun. Son *quorum* i reste 4 dimoun enkli *the Chairman*.

Mr Speaker, sa seksyon i senp e i dir ki nou anvi en novo *Section 4. (1). "The Commission shall consist of 5 Commissioners, namely a Chairperson, a Vice Chairperson and three other*

Commissioners. One of whom shall be of non-Seychellois, who at the time of appointment is not a resident of Seychelles."

Mr Speaker, mon a zis regarde si i annan okenn lot kestyon ki mon pa'n reponn.

Mon krwar ki mon'n adres bann pwen e mon demann zot ki ranpli zot manda ki zot ti donn sa *Commission*, e ed sa *Commission* pou li konplet sa misyon e *fulfill* sa manda ki zot, zot menm zot ti donn li detrwa lannen pase. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Minis mon pou zis demann ou konfirman ki zot in aksepte sa pti lamannman aköz ou ki annan laparol la dan seksyon 2 ki refer avek seksyon 4 (1) '*that of the*' - '*the*' should be in capital?

MINISTER ANTONY DERJAQUES

Mr Speaker, avek konsiltasyon *Attorney General*, wi nou aksepte.

MR SPEAKER

Tre byen. *Ok*, lo mon versyon mon pa war okenn amannman ki'n ganny propoze, mon pou zis demann *Bills Committee* pou konfirm sa silvouple?

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Speaker nou konfirman ki napa lamannman.

MR SPEAKER

Napa okenn lamannman. Dan sa ka mon a demann Onorab *Leader Biznes Gouvernman* pou anmenn Mosyon pou *skip Committee Stage*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker anba *order 97(1)* nou *Standing Orders* mon *move* pou sispann *order 70* a *75* pou sot staz Komite. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a demann sa mansyon ganny segonde. Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mosyon i ganny segonde pou sot *Committee Stage*. Mersi.

MR SPEAKER

Madanm Clerk ti'n devret fer *second*, nou devret ler Minis in fini fer son *Reply* nou bezwen pas lo vot pour, alors nou a refer sa prosedir.

Nou pou vot lo *Bill* lo *Second Reading*. Manm ki an faver lev lanmen silvouple. Mersi. Manm ki kont? Mersi. Vot lo *general merit for the Truth Reconciliation and National Unity, Commission (Amendment) Bill, 2021* in ganny 22 vot pour 7 vot kont e

2 abstansyon. Alor *Bill* in aprouve par Lasanble. E Madanm Clerk i kapab fer *Second Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *A Bill for an Act to amend the Truth Reconciliation and National Unity, Commission Act, 2018*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. *LGB* prezan mon a redemann ou pou prezant Mosyon pou *skip Committee Stage*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker anba *Order 97(1)* mon oule *move* pou sispann *Order 70* a *75* nou *Standing Orders* pou sot Staz Komite. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a ganny segonnman lo sa Mosyon. Onorab Esparon wi.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mosyon i ganny segonde pou sot *Committee Stage*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Manm a vot lo sa Mosyon mon pou bezwen demann zot vot ankor. Manm ki an faver sa Mosyon lev lanmen silvouple? *Thank you*. Manm ki kont? Mersi.

Lo Mosyon to skip committee stage on the Truth Reconciliation and National Unity, Commission (Amendment) Bill 2021. 22 Manm in vot pour, 0 kont e 9 in abstain. Alor sa Mosyon in aprouve e nou a pas Committee Stage. E nou a pas direktman lo Mosyon pou Third Reading. Onorab Georges LGB.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker anba Order 76(1) mon move ki the Truth Reconciliation and National Unity, Commission (Amendment) Bill 2021, as slightly amended in ganny lir en Trwazyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi mon a ganny segonnman pou sa Mosyon silvouple. Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mosyon i ganny segonde as slightly amended. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi nou a pran vot lo Third Reading of the Bill, Manm ki an favor lev lanmen silvouple? Manm ki kont?

Lo Mosyon pou formal Third Reading of the Truth Reconciliation and National Unity, Commission (Amendment) Bill, 2021 as

amended; 22 Manm in vot pour 9 Manm in vot kont e 0 Manm in abstain. Alor sa Bill in aprouve par Lasanble lo Third Reading.

La Madanm Clerk i a fer Third Reading please?

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. This Act may be cited as a Truth Reconciliation and National Unity, Commission (Amendment) Act, 2021. And shall be read and construed as one with the Truth Reconciliation and National Unity, Commission Act, 2018. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Alor mon deklare ki sa Bill in pase par Lasanble e in vin Act.

Mon bezwen remerseye Minis Derjaques pou pas en bon pe letan avek nou e mersi pou zot partisipasyon e AG osi.

Mersi bann Manm pou zot travay lo sa 2 Bill ki'n devan nou ozordi. Nou pou adjourn an se moman e nou pou rebran travay Mardi prosen 9er. Nou adjourn. Bonn sware tous.

(ADJOURNMENT)